

наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

9 771819 161008

**Мілінкевіч: «Калі
свабоду трэба
заслужыць — беларусы
яе заслужылі»**

Што сказаў Мілінкевіч
у прамове пры атрыманні
Сахараўскай прэмii
ў Страсбургу. Старонка 4.

Беларусь безь Беларусі
Гістарычныя праекты БТ
і АНТ «Была краіна»
і «Савецкая Беларусь»
гледзеў Але́сь Кудрыцкі.
Старонка 8.

Месяц бяз сонца

Зіма ніяк ня прыйдзе,
разам зь ёю зацягнулася
забойчая восеньская
дэпрэсія. Сродкі
ад дэпрэсіі падказвае
доктар Ігар Сарокін.
Старонка 22.

Біскуп Кашкевіч рэзка крытыкуе ўлады

Ні разу за Лукашэнкі
Касцёл не выступаў
з такой рапушчай
крытыкай уладаў. Ліст

Кашкевіча канкрэтны
і па стылі нагадвае
пасланыні польскага
кардынала Вышынскага,
які ў сацыялістычнай
Польшчы адстойваў
незалежнасць Касцёлу.
Старонка 10.

Сярод будучых тэлезорак — дачка Зянона Пазняка

«ТВ Беларусь» сканчае
падрыхтоўку рэпартэраў.
Старонка 7.

Казулін не дарэмна галадаў

ЗША прапанавалі
беларускае пытаныне
на разгляд Рады Бясьпекі
ААН. Расейскі пасол
у адказ пакінуў залю.
Старонка 6.

Даніла Жукоўскі: Балючае пытаныне элітарнасці

Прамова на ўручэныні
премii часопісу
«ARCHE». Старонка 21.

Расея больш не налівае

Перад паседжаннем дзяржрады саюзнай дзяржавы Беларусі і Расеі, якое пройдзе 15 сіння 2006 ў Маскве, Расея
абвесціла пра ўядзеніе мытаў на паставку нафты ў Беларусь. Дармовае паліва сканчаецца 1 студзеня. Страты
беларускага бюджэту складуць 1,7—2 мільярды даляраў. Раманчук: Беларусь чакае інфляцыя. Старонка 3.

люстра дзён

Мілінкевіч
у Эўрапарлямэнце:
Калі свабоду трэба
заслужыць —

беларусы
яе заслужылі 5

Казулін не дарэмна
галадаў 6

Сярод будучых
тэлезорак — дачка
Зянона Пазняка 7

Героі Плошчы
сабраліся разам 7

Біскуп Кашкевіч
крытыкуе ўлады 10

Кагэбіст
ліберальны 11

Аб усім патроху 16

камэнтары

Віталь Тарас. Голад
і галадоўнікі 12

«У кожнай краіны свой

асьпірын» 14

Павал Севярынец.
Доўгая дарога
да храму 18

Даніла Жукоўскі.
Балючае
пытанье

элітарнасці 21

Дэпрэсіі
распаўсюджаныя
на поўначы 22

Аляксандар
Класкоўскі. Наступны
мусіць памерці? 24

левым вокам

Лёлік Ушкін. Мой
адрас ня дом
і ня вуліца... 25

наша страва

Зацірка 40

газэтка дзеткам

Джэці. Бу-бу-бу! 42

умары

РЭДАКЦЫЙНЫ ЗВАРОТ

8000 на месяц

Просім да 30 сьнежня пералічыць
ахвяраваньне на выхад газэты ў першым
квартале 2007 году.

Гэты год багаты на круглыя лічбы. 125 гадоў заснавальніку «Нашай Ніве» Івану Луцкевічу, 100 гадоў самай газэце. Нумар, які Вы трymаеце ў руках — таксама юбілейны. Рэдакцыя звязвтаецца да Вас, дарагі чытачы, з словамі ўдзячнасці: дзякуючы Вам, «Наша Ніва» дайшла да паўтысячнага нумару.

Роўна год таму было прынята раптэньне: з студзеня 2006 выдавацца ў малым фармаце. Такім, як за царом. На гэту сымбалічную змену фармату Рэдакцыя пайшла ў знак пратэсту супраць немагчымасці распаўсюджвацца. І хоць дзяржаўны ідэялагічны аппарат працаваў на здушэнніе «НН», газэта жыве.

Аднак «Белпошта» і «Белсаўздроў» па-ранейшаму адмаўляюцца распаўсюджваць яе. Гэта значыць, мы па-ранейшаму маём патрэбу ў Вашых ахвяраваньнях. Просім кожную сям'ю нашых чытачоў да 30 сьнежня пераказаць нам ахвяраваныні на выхад газэты. Хто ахвяруе 8000 рублёў, той забяспечыць выхад газэта на месяц. Хто даشه 24 000, той гарантует наш друк на квартал. Хто 48 000 — той ахвяруе на паўгоду. Банкаўская рэковізты вы знойдзеце на **старонцы 46**. Пераказы можна рабіць праз «Беларусбанк» і паштовымі пераводамі. Толькі не забывайцеся пазначаць у блянку: ахвяраваныні. Каравац, у тэхнічным сэнсе нічога не мяняецца. Затое ў творчым — мяняецца. Праз месяц звязвтаецца першыя кніжкі з пазнакай «Кнігарня «НН» — юбілейная сэрыя да 100-годзьдзя газэты. Далей будзе ўдасканальвацца інтэрнэт-сайт.

Нічога гэтага не было б без вашых ахвяраваньняў.

КАМЭНТАР

Нафтавы канец. Але чаго канец?

Няможна быць Ататуркам
і Вячаславам Францавічам
Кебічам адначасова.

Апошняя дзесяць гадоў Беларусь
атрымлівала танныя нафту ѹ газ
узамен за васальную вернасць
Маскве і, калі ўжыць мэтафору
філёзафа Валера Булгакава, «продаж
нацыянальнага гонару», г.зн.
добраахвотную русіфікацыю. Нібыта
добраахвотную. Цяпер ранейшай
схеме прыходзіць канец. Москва
пачынае лічыць кожную капейку. Гэта
вытлумачальна: у той дэмографічнай і
культурнай сітуацыі, у якой
апынулася Расея, кожны згублены

рубель можа азначаць страту шанцу
ўратаваць фэдэрацыю ад развалу.

Але як адреагуе на сітуацыю
беларускае кіраўніцтва?

Канец лафы можа стаць канцом
мытнага саюзу, саюзной дзяржавы, а
пасыля і вайсковага саюзу.

А можа прывесці да новых
каштуляцый: здачы «Белтрансгазу»,
стварэння парламэнту саюзной
дзяржавы. Каравац, да паўтору
рэакцыі на эканамічны крызіс 90-х,
калі гаспадарчая і сілавая эліта ня
бачыла іншага выйсця, як прадацца
Расеі. Паколькі культурны сувэрэнітэт
ужо растрэныканы, маём яшчэ ў
кішэні палітычны і эканамічны. А гэта

можа быць фатальна для
незалежнасці.

Тым больш, што і ў першым, і ў
другім сцэнары нас чакае канец
саюзной стабільнасці. Заможная
Беларусь патрабнай Крамлю
гэтаксама, як заможная Мардва.

Беларусы моцна ганаўліся
эканамічным ростам, заробленым
цанай продажу ўласнага гонару.
Плітчакай, газонамі і палацамі.
Спыненыне нафтагазовых датацый
праверыць беларускую эліту на
сыпеласць. Або вы будуецце нацюю,
або думаець, як утрымацца на пасадзе.
Няможна быць Ататуркам і
Вячаславам Францавічам Кебічам
адначасова. Трэці сцэнар няможна
разыгрываць вечна.

Барыс Тумар

Масква ўжыла нафтавую бомбу

Дармовай нафты ня будзе з 1 студзеня. Беларусь чакае інфляцыя і іншыя заразныя хваробы эканомікі, якія краіны Ўсходняй Эўропы перанеслы ў 90-я.

Расея такі ўводзіць мыта на экспарт нафты ў Беларусь. Гэта рэакцыя Масквы на нежаданьне Менску дзяліца даходамі ад рээкспарту расейскай нафты. Ад 1 сіння экспартнае мыта на расейскую нафту складае 180 далаляраў за тону. Ад 1 студзеня гэта пачне распаўсюджвацца на Беларусь. У сярэднім адзін барапль расейской нафты падаражэ для Беларусі на 25 далаляраў. Іншыя краіны Цэнтральнай Эўропы даўно прыстасаваліся да сусветных цэнаў на нафту й газ, але для эканамічнай систэмы, выбудаванай Лукашэнкам, спыненне расейскіх датацыяў можа мець непрадоказальныя наступствы.

Рашэнне пра ўвядзенне экспартнага мыта пры пастаўках нафты ў Беларусь падпісаў расейскі прэм'ер Міхаіл Фрадкоў.

Сваё рашэнне расейскі бок тлумачыць тым, што Беларусь разарвала міжурядавае пагадненьне, згодна з якім 85% мыты на экспарт, у прыватнасці, нафтапрадуктаў, зробленых у Беларусі з расейской сырой віны, мусілі заўлічацца ў расейскі бюджет, і толькі 15% — у беларускі.

На думку расейскага

PHOTOKOMMERSANT.RU

Вайна паміж саюзникамі набывае пэрманэнтны характар.

боку, Менск фактычна прысадзіць значную частку даходаў ад рээкспарту расейскай нафты, якая паступае ў Беларусь бяз мыта і прадаецца за мяжу па сусветных цэнах.

Розыніца ў правілах, паводле словаў міністра прамысловасці і энергетыкі Расеі Віктара Хрысьценкі, ператварыла Беларусь у своеасаблівы нафтавы афшор. «Як толькі адхіленне ад гэтага рэжыму адбылося, усе кампаніі пачалі распіхваць адну адную лакцыямі ѹімкнуща ў гэты афшор, каб унікнучы збыткоўнага падаткаабкладання ў Расеі», — казаў Хрысьценка на прэс-канферэнцыі ў аўторак.

Паводле словаў расейскага пасла ў Беларусі, Менску прапаноўвалі два варыянты ўрэгулявання. Альбо захаваць экспарт у Эўропу, але пры гэтым усталяваць адзінную экспартную мыту, якія б дзяліліся ў судносінах 85% — Расеі і 15% — Беларусі. Альбо ўсе съветыя прадукты, якія вырабляюцца ў Беларусі, за выняткам унутран-

нага спажывання, перадаць Расеі.

Відаць па ўсім, Менск адхіліў абодва варыянты. Рэакцыя Масквы была імклівай. Увядзенне мытаў значыць рэзкае павышэнне цэнаў для Беларусі на 30—40%.

Беларускія ўлады, здаецца, прадбачылі такое разъвіццё падзеяў. За апошнія два тыдні цана на паліва ўзрастала двойчы. Бэнзын 95-й маркі дасягнуў сымбалічнай плянкі 2000 рублёў за літар. Гэта вывела беларускае паліва ў найдаражэйшае ў рэгіёне.

Магчыма, з ситуацыяй у гандлі з Расеяй звязаны і перанос заплянаванага візіту А.Лукашэнкі ў Віетнам: прыходзіцца напружана рыхтавацца да сустэречы 15 сіння з прэзыдэнтам Пуціным. Яна адбудзеца на паседжанні так званае вышэйшае дзяржаряды саюзнай дзяржавы.

Паводле ацэнак эканамістаў з Інстытуту прыватызацыі і мэнеджменту, беларуская эканоміка здольная вытрымаць павышэнне цэнаў на нафту безь

зьніжэння ВУП, калі будуть неадкладна прынятые меры па павышэнні энэргаэфектыўнасці эканомікі. Аднак калі рост цэнаў на нафту перакрыеца скіком цэнаў на газ, можа адбыцца нават падзеньне валавога ўнутранага працяку.

Экспарт нафтапрадуктаў на сёняня складае 41% ад агульнага аб'ёму беларускага экспарту, у тым ліку больш за дзіве траціны беларускага экспарту ў краіны Эўрасаюзу. Ад экспарту нафтапрадуктаў Беларусь за год мела атрымаць каля \$7,5 млрд.

Яшчэ больш драматычныя прагнозы зрабіў у інтэрв’ю інтэрнэт-газэце [naviny.by](#) кіраўнік навукова-даследчага цэнтра Мізэса Яраслаў Раманчук. На ягоную думку, рашэнне Расеі адмініціць ільготныя для Беларусі схемы паставак нафты пацягне за сабой 8-адсоткавы спад беларускага ВУП. Калі ж да нафтавых мытаў падключыцца яшчэ ў 200-далаляровая цана на газ, Беларусь страціць 15% ВУП, што па эканамічных наступствах для беларускіх прадпрыемстваў раўназначнае распаду Савецкага Саюзу. У выніку, прагназуе ліберальны эканаміст, наймагутнейшая напружанасць стане ў беларускай эканоміцы выяўленая ўжо да канца першага паўгодзідзя 2007 году.

Адмена расейскіх нафтавых датацый прывядзе, найхутчэй што, да змены параметраў толькі што прынятага беларускага бюджету на 2007 год. На думку Я.Раманчука, «беларускі рубель будзе пад такім ціскам, што пройдзе праз дэвалівацыю». Мы, спажыўцы, будзем вымушаныя зацягнуць паясы. Гэта просты сыгнал беларусам пра тое, што трэба жыць за свой кошт».

«Мы яе заслужылі»

Мілінкевіч адмовіўся ад грашовай часткі прэмii.

12 сьнежня ў Страсбургу прайшла ўрачыстая цырымонія ўручэння прэстыжнай уз нагароды Эўрапарлямэнту — прэмii імя Андрэя Сахарава «За свабоду думкі». У другі раз за гісторыю існаваньня прэмii яна накіроўваецца ў Беларусь — у 2004 г. яе атрымала Беларуская асацыяцыя журналістаў.

Прадстаўляючы Аляксандару Мілінкевічу ў часе цырымоніі, яго назвалі «лідэрам дэмакратычных сілаў», які змагаецца з апошнім дыктатурай Эўропы».

У сваім выступе Аляксандар Мілінкевіч прыгадаў падзеі сакавіка бягучага году ў Менску, назваўшы дзеянні людзей на Плошчы адчайнай спробай вывесыці Беларусь з гісторычнага тупіку, куды яе завёў рэжым. При гэтым ён адзначыў, што ня бачыць для дэмакратычных сілаў у Беларусі іншага шляху, як працягваць змаганье за дэмакратыю і свабоду.

Выступаючы Мілінкевіч адзначыў, што беларускі рэжым непрадказальны ў сваім жаданьні захавацца любымі сродкамі, у тым ліку і здачай

сувэрэнітэту. Гарантыйяй незалежнасці Беларусі, на думку Мілінкевіча, можа быць толькі дэмакратыя, але ніяк не дыктатура.

Прапановы, якія зрабіла афіцыйнаму Менску ў мінультым месяцы Эўракамісія, «гэта знак салідарнасці з беларусамі і адначасова сыгнал Лукашэнку». Ён лічыць, што Эўропа шмат чым можа дапамагчы Беларусі і найперш — прараваць інфармацыйную блякуду. «Першыя крокі ў гэтым кірунку зробленыя», — заўважыў Мілінкевіч, кажучы пра стварэнне на тэрыторыі Польшчы незалежнага тэлеканалу для Беларусі.

А Мілінкевіч, як і старшыня БАЖу Жанна Літвіна, ня лічыць прэмію асабістай заслугай: «Гэта прэмія і Казуліна, і Дашкевіча, і Севярынца, ды ўсіх іншых палітычных. Калі свабоду трэба заслу́жыць — мы яе заслужылі. Усёй сваёй гісторыяй і ахвярамі, прынесенымі дзеля яе».

Ад грашовай часткі прэмii Мілінкевіч адмовіўся, зазначыўшы, што Эўрапарлямэнт можа перадаць яе беларускім палітычным.

Прэмію імя Сахарава

заснаваў Эўрапарлямэнт у 1988 і прысуджае штогод за «дасягнены ў справе абароны правоў чалавека і яго асноўных свабодаў, а таксама за павагу да міжнароднага заканадаўства й развязіцё дэмакратыі». Намінантамі вылучаюць дэпутацкія фракцыі Эўрапарлямэнту або група дэпутатаў, якая павінна сабраць у падтрымку свайго кандыдата ня меней за 25 подпісаў. Першым ляўрэатам прэмii (1988) быў Нэльсан Мандэла. Памер прэмii на сёньня складае 50 тысяч эўра.

Страйк тэхпэрсаналу Эўрапарлямэнту сарваў трансляцыю цырымоніі на «Euronews»

Расейскамоўная служба тэлеканалу «Euronews» не паказала ў жывым этэры, як плянавалася, цырымонію ўручэння лідэру дэмакратычных сілаў Беларусі прэмii імя Сахарава. У 13.30 дыкторы тэлеканалу паведамілі, што «жывая трансляцыя не адбылася праз забастоўку тэхнічнага пэрсаналу парлямэнту». Прычыну забастоўкі «Euronews» не паведамілі.

у аўтарак Міністэрства па падатках і зборах пасыпяшалася заявіць, што з гэтай сумы Мілінкевіч павінен заплаціць ў бюджет 13 тысячачаў эўра.

Ляўрэат прэмii Сахарава быў вызначаны лідэрамі палітычных фракцыяў і старшынём Эўрапарлямэнту падчас сумеснага паседжання ў Страсбургу. Вылучэнне кандыдатуры Мілінкевіча падтрымала найбуйнейшая фракцыя Эўрапарлямэнту «Эўрапейская народная партыя — эўропейскія дэмакраты».

Эўрапарлямэнтары мяркуюць, што прэмія Мілінкевічу ёсьць выразным знакам Лукашэнку, а таксама мае важнае значэнне для беларускай дэмакратыі і асабістай бяспекі Мілінкевіча.

У Страсбург разам зь Мілінкевічам на цырымонію ездзілі ягоная жонка Іна Кулій, старшыня Партыі БНФ Вінцук Вячорка ды палітоляг Андрэй Фёдарau. Меліся ехаць жонка Аляксандра Казуліна Ірына ды старшыня не-прызнанага ўладамі Саюзу палякаў Анжаліка Борыс.

Першую адмовілася ад паездкі паводле стану здароўя, у сін. Анякалікі ў часе апопняга допыту ў КДБ забралі пашпарт.

Урачыстая працэдура ўзнагароджання распачала ся стурэчай з прэзыдэнтам Эўрапарлямэнту Хасэпам Барэлем, а таксама з парлямэнцкай групай, адказнай за адносіны зь Беларусью. Пасля атрымання ўзнагароды Аляксандар Мілінкевіч выступіў з 30-хвілінай промовай на сваёй роднай мове.

Па завяршэнні ўрачыстай часткі заплянаваная сумесная з прэзыдэнтам Эўрапарлямэнту прэс-канферэнцыя для сусветных СМИ.

Сямён Печанко

АПЫТАНЬНЕ НА САЙЦЕ NN.BY

Як мусіў распараадзіцца прэміяй імя Сахарава Аляксандар Мілінкевіч?

Пакінць сабе на жыцьцё, каб свабодна займацца палітыкай і ня мець патрэбы ў спонсарах.

27 (19.7%)

На дапамогу рэпрэсаваным і сем'ям палітвязняў.

38 (27.7%)

На выданьне беларускіх кніг і музыки.

22 (16.1%)

На ўсталяваньне помніка Вітаўту Вялікаму ў Горадні.

8 (5.8%)

На дзейнасць Аб'яднаных дэмакратычных сілаў.

9 (6.6%)

Ахвяраваць незалежным СМИ.

11 (8.0%)

Аддаць на дзяцей-сіротаў.

10 (7.3%)

Здаць у Камітэт па гуманітарнай дапамозе пры прэзыдэнту і пакаяцца.

12 (8.8%)

Усяго прагаласавала: 137

Мілінкевіч у Эўрапарлямэнце: Калі свабоду трэба заслужыць – беларусы яе заслужылі

Што сказаў Мілінкевіч у сваёй прамове ў Страсбургу.

Пасля цырымоніі ўручэння прэміі імя Сахарава Аляксандар Мілінкевіч выступіў перад дэпутатамі Эўрапейскага парламэнту. Аляксандар Мілінкевіч прамаўляў па-беларуску і найперш падзякаў дэпутатам.

— Разам са мной гэтую ўзнагароду атрымліваюць усе беларусы, якія ў сакавіку стаялі на Плошчы, сядзелі ў турмах, якія выключаныя з університетаў і выгнаныя з працы... Мы — людзі, якія хочуць, каб Беларусь стала дэмакратычнай эўрапейскай дзяржавай, і гатовыя дзеля гэтага ахвяраваць асабістым дабрабытам, свабодай, урэшце жыццём, — сказаў Мілінкевіч.

Ён закрунуў у выступе тэмы зынкілых палітыкаў і сённяшніх палітычных.

— Гэта прэмія і Аляксандра Казуліна, таксама як і Зымітра Дацкевіча, і Паўла Севярынца, і Міколы Статкевіча, і Андрэя Клімава, ды ўсіх іншых палітвізінёў. Гэта прэмія — знак неабязякавасці Эўропы да сітуацыі ў Беларусі. Гэта прэмія — прыклад маральнай палітыкі. Гэта прэмія — сімвал прызнання эўрапейскай будучыні Беларусі.

— Калі свабоду трэба заслужыць — мы яе заслужылі. Усёй сваёй гісторыяй і ахвярамі, прынесенымі дзеля яе.

У сваім выступе Мілінкевіч вярнуўся да падзеяў сакавіка бягучага году:

— Рэжым завёў Беларусь у гісторычны тупік. І нашыя акцыі на Плошчы былі адчайнай спробай вывесці Беларусь з гэтага тупіка. Мы выйшли не пакавалак хлеба, а па маральнай каштоўнасці — свабоду і прафіту. Калі б вы змаглі быць з намі, вы б адчулу захапленыне і натхненіне, пачуцьце свабоды і адсутнасці страху. Таксама як баль і адчай пасля таго, як зъмерзлы і стомленых маладых людзей тады праста закінулі ў грузавікі і адвезылі ў турму, — сказаў Аляксандар Мілінкевіч.

Мілінкевіч адзначыў, што ня бачыць для дэмакратычных сілаў у Беларусі іншага шляху, як працягваць змаганьне за дэмакратыю і свабоду ў краіне:

— Наш народ прайшоў праз гвалтоў-

ную дэнацыяналізацыю, ампутацыю гістарычнай памяці. У 1991 годзе мы цешыліся, стаўшы ўрэшце незалежнымі. І не адразу зразумелі, што незалежнасць і свабода — не адно і тое ж. Сёння мы зноў змагаемся за свабоду і адстойваем незалежнасць. Робім гэта ня толькі дзеля сябе — у першую чаргу дзеля нашых дзяцей, якія, як і французская, літоўская, польская, брытанская дзеці, маюць права жыць у свабоднай краіне. Выбар ёсьць. Надта просты: здача рэжыму і адмовіца ад уласнага «я» дзеля адноснага дабрабыту, альбо — съядома абраць змаганне за свабоду і ахвяраваць гэтым дабрабытам. У нас няма іншага шляху, акрамя змагання і перамогі — мы павінны перамагчы дзеля нашых дзяцей.

Аляксандар Мілінкевіч звярнуў увагу эўрадэпутатаў на ўсё яшчэ актуальную небяспеку правядзення ў Беларусі «рэфэрэндуму пра ўзяданьне з Расеяй» і заклікаў Эўропу «засыцерагчы Расею ад такога мера-прыемства»:

— Мы бачым чарговас пацверджаньне невясёлай прымаўкі, што дармовы газ бывае толькі ў газавай камэрэ. Сярод галоўных умоваў рахунку, выстаўленага Москвой Лукашэнку за доўгую палітычную і эканамічную падтрымку — пераход на адзінную (а фактычна расейскую) валюту і прыняцце канстытуцыйнага акту так званай «саюзной дзяржавы» ў расейскай рэдакцыі... Такому варыянту развязвіцца падзея пакуль што супраціўляюцца і беларускія палітычныя вярхі. Яны выдатна ўсьведамляюць, што з стратай незалежнасці і прыходам да нас расейскага капитала мала хто зь іх захавае і свае пасады, і свае матэрыяльныя здабыткі. І ўсё ж нельга выключыць, што, кіруючыся інтынктам самазахаваньня, улада пойдзе на вышэйзгаданыя ўмовы, для апраўдання чаго будзе праведзены адпаведны рэфэрэндум. Гарантый незалежнасці Беларусі можа быць толькі дэмакратыя, а ніяк не дыктатура, — сказаў Мілінкевіч.

Кажучы пра перспектывы беларуска-расейскіх дачыненняў, Мілінкевіч адзначыў, што ня бачыць для дэмакратычных сілаў у Беларусі іншага шляху, як працягваць змаганьне за дэмакратыю і свабоду ў краіне:

— Наш народ прайшоў праз гвалтоў-

куевіч адзначыў:

— Мы жадаєм жыць у сувэрэнай дзяржаве, але будаваць з Расеяй самыя лепшыя адносіны. Расея для нас, як і для Эўрасаюзу, заўсёды будзе стратэгічным партнёрам, а дэмакратычная Беларусь для Расеі — надзейным і прадказальным сябрам... Спадзяемся, што рэалізм у Расеі калісці ўсё ж возьме верх.

У выступе Мілінкевіч даў ацэнку санкцыям Эўрасаюзу ў дачыненьні да чыноўнікаў, уцягнутых у рэпрэсіі супраць грамадзянаў Беларусі:

— Я лічу, што забарона на ўезд у краіны Эўразіі асобам, што парушаюць Канстытуцыю і маюць дачыненіне да рэпрэсіяў, мера вельмі эфектыўная. Сыпіс такіх «змагароў супраць дэмократыі» павінен пашырацца.

Адначасова Мілінкевіч заклікаў Эўрасаюз не падвышаць для грамадзянаў Беларусі цэны на шэнгенскія візы.

— Мяркуеца, што з пачатку новага году цэны візай дасягнуть 60 эўра. Падобны ўмовы на карысць толькі Лукашэнку, які ўвесь час палохает беларусаў тым, што «на Захадзе нас нікто не чакае», — сказаў Мілінкевіч.

Гаворачы аб прапановах, якія зрабіла афіцыйнаму Менску Эўракамісія (нармалізацыя адносінаў, адмова ад варажнечы і дэмакратызацыя ў абмен на адкрыццё рынку ЭЭ), Мілінкевіч адзначыў, што гэта «выдатная магчымасць выйсьці з міжнароднай санаізаціяй і незайдроснага эканамічнага становішча, у якім апынуўся афіцыйны Менск».

— А самае галоўнае — у гэтым пасланні гаворыцца пра месца нашай Беларусі ў Эўропе. Безь Беларусі Эўропа ня будзе поўнай. Таму, як калісці мае продкі, якія ўдзельнічалі ў вызвольным паўстанні Каліноўскага, мы паўтараем заклік «За вашу і нашу свабоду», — сказаў Мілінкевіч.

Мілінкевіч заклікаў Эўрасаюз падтрымак праекты незалежнага тэлевішчання на Беларусі:

— Добры прыкладам такой вельмі канкрэтнай дапамогі ёсьць незалежнае тэлебачаньне для Беларусі, што ствараеца пры падтрымцы польскага ўраду.

Казулін не дарэмна галадаў

ЗША прапанавалі разгледзець беларускае пытаньне на Радзе бясьпекі ААН.

У Нью-Ёрку нечакана сарваўся чарговы раўнд кансультатый па пытаньні атамнай праграмы Ірану. На закрытым паседжанні Рады Бясьпекі ААН прадстаўнік Злучаных Штатаў Уільям Брэнік прапанаваў разгледзець на паседжанні Рады пытаньне аб галадоўцы былога кандыдата ў прэзыдэнты Беларусі Аляксандра Казуліна і сітуацыі з правамі чалавека ў Беларусі. Аднак прадстаўнік Ресей Васіль Чуркін катэгарычна запірочыў і пакінуў залю паседжанні. Пасол Кітаю ў ААН Ван Гуань патлумачыў журналістам: «Расейскі калега сказаў, што павінен атрымаць інструкцыі ад свайго ўраду ў справе сітуацыі ў Беларусі». Са словаў Чуркіна, пасля нечаканае згадкі пра Беларусь перамовы па

іранскім пытанні не маглі пайсьці канструктыўна. У выніку плянаванае абмеркаванне іранскай ядзернай праграмы было адкладзенае.

Варты адзначыць, што ініцыятыву ЗША падтрымалі дыпломаты некаторых іншых краін — сяброў ААН. Тады як пасол Чуркін заявіў, што гэтая проблема ія мае дачыненіні да справаў Рады бясьпекі ААН. Паводле Чуркіна, калі выносіць яе на Раду Бясьпекі, тады ѹ любое пытаньне можна вынесыць, «нават пытаньне аб кукурузных шматках». «ЗША выбралі ія лепшы час для вынесеньня пытання», — гэтаук зрэагаваў прадстаўнік Вялікай Брытаніі ў Радзе бясьпекі Эмір Джоўнз Пэрс.

Як вядома, галадоўкай Аляксандар Казулін дамагаўся ад усіх дэмакратыч-

ных урадаў Эўропы і съвету, генэральна сакратара ААН, вынесьення на разгляд Рады Бясьпекі ААН пытання аб Беларусі.

Радыё «Свабода» са спасылкаю на агенцтва Reuters цытуе амерыканскага чыноўніка, які пажадаў захаваць ананімнасць, паводле якога галадоўка Казуліна вынесла на першы плян сітуацыю з уціскам дэмакраты ў Беларусі.

Варты адзначыць, што ў Радзе Бясьпекі ААН беларускае пытаньне загучала ўпершыню ў гісторыі. Раней Аляксандар Мілінкевіч звязнрнуўся да кіраўнікоў Ресей, ЗША, Францыі і Нямеччыны з просьбай уратаваць жыцьцё Аляксандру Казуліну.

Мікола Бугай

Казулін трывамаў галадоўку 53 дні

12 сьнежня стала вядома, што экс-кандыдат у прэзыдэнты Аляксандар Казулін спыняе галадоўку пратэсту. Пра гэта экс-кандыдат паведаміў у троххвіліннай тэлефоннай гутарыцы са сваёй жонкай Ірынай, якую перад гэтым палярэзділ, што гутарка павінна быць датычна толькі галадоўкі.

Казулін папрасіў у жонкі, каб яна перадала яму ў калёнію некаторыя прадукты, неабходныя для выхаду з галадоўкі. Яму хochaцца яблыкаў-антонавак і вazon з кветкай.

Сустрэча з адвакатам Iгарам Рынкевічам перанесеная на пятніцу.

Цяпер Казулін ужывае ўежу кісялі і сокі. Казулін пакаранейшаму адмаліўлецца ад шпіталізацыі, кажучы, што яму хапае мэдычнай дапамогі і ў калёніі. Цяпер ён мае ціск 80/65, а тэмпература цела — 36,2. Вага Казуліна 62 кілаграмы, за час галадоўкі ён страціў 26 кг.

500 чалавек галадалі разам з Казуліным

8 сьнежня каля 500 чалавек па ўсёй Беларусі прынялі ўдзел у аднадзённай галадоўцы салідарнасці з Аляксандрам Казулінам. А ў нядзелью, 10 сьнежня, на Кастрычніцкай плошчы Менску прыйшла акцыя падтрымкі палітвязняў. Каля ста чалавек трывалі ў сваіх руках партрэты Аляксандра Казуліна і Зымітра Дацкевіча. Праваабаронцы звязліся на плошчы з транспарантам «Свабоду Казуліну». Празд дзесяць хвілінай міліцыя пачала выцясняць людзей за Палац рэспублікі. Было затрымана 24 асобы, але пратаколы склалі толькі на пяцёх. У панядзелак судзьдзя Цэнтральнага раёну Менску Аляксей Бычко прысудзіў да 15 сутак арышту моладзевых актыўістаў Зымітра Хведарука і Алега Корбана.

Таксама на гэтым тыдні Аляксандар Казулін стаўся адным з ляўрэатаў прэміі «Хартыі'97» у абароне правоў чалавека за 2006 год.

Зыміцер Панкавец

Голад і галадоўнікі.
Камэнтар Віталя Тараса.
Старонка 12.

ЮЛІЯ ДАЦКЕВІЧ

Сярод будучых тэлезорак — дачка Зянона Пазьняка

11 сіння ў Варшаве скончыўся другі тур курсаў для журналістаў будучага незалежнага тэлебачання «ТВ Беларусь».

Два тыдні здольныя маладыя людзі зь Беларусі рабілі навіны і рэпартажы, займаліся здымкамі, мантажам і агучваньнем матэрыялаў. Настаўнікамі былі польскія журналісты зь інфармацыйнага тэлеканала «TVN 24», апэраторы й мантажысты.

Будучыя тэлевізійнікі адпрацавалі два тыдні па 14 гадзін у суткі ў часта неспрыяльных умовах — ніхто зь беларускіх стажораў добра ня ведаў Варша-

вы, ніхто спэцыяльна не вучыў перад тым польскую мову, а польскі бок часцяком спэцыяльна не дапамагаў зь пракладам.

Удзельнікай уразіў узровень шкаленьня — інтэрвю беларускім журналістам даваў намеснік міністра культуры Польшчы.

Галоўныя прынцыпты тэлевізійнага адбору — выжывае мацнейшы, ня ўсе дойдуць да фіналу. У лютым працяг курсаў. Колькасць удзельнікаў у іх зменілася. Зь цікавостак можна адзначыць тое, што сярод супрацоўнікаў будучай тэлевізіі зна- чыща прыёмная дачка Зянона Пазьняка

— Надзея. Яна хоча стаць дыктаркай.

Каардынава праект знаная польская тэлежурналістка Агнешка Рамашэўская-Гузі. Яна паходзіць зь сям'і актыўіста «Салідарнасці», якую жорстка мучылі польскія камуністычныя ўлады. Яе таксама ведаюць як добрую арганізатарку й мэнеджерку. Гроши на тэлебачанье выдзеліў польскі ўрад.

Гісторык зь Беластоку Алег Латыш-нак мяркуе, што стварэнне незалежнага, праудзіва беларускага тэлебачання будзе вялікім дасягненнем нацыянальнага руху.

Варта адзначыць, што дагэтуль няма яснасці, якім чынам тэлевізія зможа атрымліваць відраматэрыялы зь Беларусі ў выпадку, калі беларуская адміністрацыя будзе таму перашкаджаць.

**Мікола Бугай; з выкарыстаннем
матэрыялаў радыё «Рацыя»**

Героі Плошчы сабраліся разам

Праз хвіліну «АМАПаўцы» жорстка будуць выцягваць і зьбіваць удзельнікаў. Нехта крычыць: «Захапі журналіста!». «АМАПавец» вяртаецца ў залю і цягне за сабой яшчэ аднаго хлопца.

У запомненай канфэрэнц-залі Управы БНФ чуюцца гласы Плошчы. У цэнтры залі — сымбалічны намёт, дзе людзі спрабуюць сагрэцца. Нехта выгугае: «Зараз сюды прыедзе АМАП!». Праз хвіліну «АМАПаўцы» жорстка будуць выцягваць і зьбіваць удзельнікаў стылізаванай Плошчы. Нехта крычыць: «Захапі журналіста!». «АМАПавец» вяртаецца ў залю і цягне за сабой яшчэ аднаго хлопца. Такой імправізацый распачала сустрэча герояў Плошчы.

На экране — моманты зманыяния моладзі на Каstryчніцкай плошчы 19—23 сакавіка. Присутнія пазнавалі ў гэтых нараэзках сябе, знаёмых, сукамэрнікаў. Кінанарэзкі ішлі праз усю прэзэнтацыю.

Амэрыканка Джэніфер Ід сказала, што зьбіраеца пе-

ракласыці книгу «Верым. Можам. Пераможам» на ангельскую мову. Яна сказала, што гэтая книга патрэбная амэрыканцам, «каб ведалі, што ў съвеце ёсьць несправядлівасць, але таксама ёсьць людзі, якія змагаюцца зь ёй». Джэніфер живе ў Беларусі трэх месяцаў, яна вучыцца ў магістратуры філфаку БДУ.

Моладзевы актыўіст Дзяніс Садоўскі казаў, што баяўся

перад тым, як ісьці на Плошчу, але ня меў ніякіх сумневаў наконт правільнасці таго, што ён робіць.

«У тия дні мы перамаглі нягледзячы ні на што, таму назад дарогі няма. Мы — найлепшыя», — казала Крысыціна Шацікова.

Аднак асабліва ўзрушыў публіку прадпрымальнік Алец Т. Ён расказваў, як прадпрымальнікі перавозілі

на Плошчу ежу, намёты, як дурылі міліцыятаў, кажучы, што ідуць да дырэктара Палацу рэспублікі «Халавы». Алец прасіў прабачэння, што ня мог быць усе ночі і дні на Плошчы, што не сядзеў на сутках. Але абяцаў любую дапамогу людзям, што будуць працягваць змагацца.

Сустрэча доўжылася гадзіну, мікрофон быў вольны, і кожны ахвотны мог расказаць пра свае ўражанні ад Сакавіка-2006. Але чамусыці такіх аказаўсяся ня дужа багата.

Зыміцер Панкавец

Андрэй Панкавец

Беларусь безъ Беларусі

Новыя ідэялігічныя ўстаноўкі ў лістэрку тэлепраектаў БТ і АНТ: тэлефільмы «Была краіна» ды «Савецкая Беларусь» глядзеў **Алесь Кудрыцкі.**

Беларускія дзяржаўныя мэдыі маюць адну пудоўную рысу. Яны настолькі падкантрольныя ўладзе, настолькі несамастойныя і маніпульянты, што любыя зруші рэжыму адбываюцца ў іх, нібы ў лістэрку. Найперш гэта датычыцца знавальных «спецпраектаў» накшталт тэлефільмаў «Была краіна» (Першы нацыянальны тэлеканал) ды «Савецкая Беларусь» (АНТ). У нармальных умовах такія фільмы мусілі быць перасенсаныем гісторыі журналістамі. Насамрэч жа атрымалася тэлепраекцыя спушчаных «згары» найноўшых ідэялігічных установак. Як у той сталоўцы: атрымалі з базы паўфабрикатаў ды, як маглі, зрабілі з іх катлеты.

Аналізацца, наколькі тия фільмы адпавядают гісторычным фактам, няўдзячная справа — перад тэлерэжысёрамі стаялі задачы, далёкія ад гісторычнага даследавання. А вось заўважыць, куды перасоўваюцца ідэялігічныя акцэнты, сапраўды цікава. Сам факт, што былі знятыя два фільмы — «Была краіна» ды «Савецкая Беларусь» — шмат пра што кажа. У прынцыпе, можна было б зняць і адзін фільм, густа замышлены на савецкай насталыні. Аднак ідэолягі абрапі прынцыпова іншы падыход: СССР ды Беларусь сэрвіраваць асобна.

«Была краіна», ды сплыла

Мэдыйнае супрадаўжэнне да абодвух фільмаў дазваляе казаць пра тое, што гэта была сапраўдная інфармацыйная кампанія. Прапагандысткі да тэлепрадуктаў Першага нацыянальнага тэлеканалу і АНТ былі выпускі тэленавінаў, у якіх дыктары, нібы згаварыліся, прэзентавалі вынікі апытаўніцтва, праведзенага ў Рәсей, Украіне ды Беларусі Ўсерасейскім цэнтрам вывучэння грамадзкай думкі. Паводле яго, беларусы найменш за іншых шкадуюцца пра зынкненне СССР і найбольш скептычныя што да яго аднаўлення. Фактычна, яны лічаць разінка-нацыю Саюзу немагчымай. Улічваючы, што «няўгодных» грамадзкіх апытаў-

няў у тэленавінах не агучваюць, гэтыя вынікі — падмацаваныне новых ідэялігічных установак. Калі раней унушали: «СССР развалілі, але мы зробім усё для яго адбудовы наноў», дык ціпер: «СССР развалілі, але мы адбудуем новую Беларусь, якая возьме ад яго ўсё найлепшае».

Тыя, хто чакаў адвечнага плачу з нагоды «развалу» СССР, былі расчараўаныя. Трэцяя, заключная сэрыя фільму «Была краіна» пачынаецца шакуючай фразай: СССР быў хворы, і хвароба была падобная да атлушчэння — сэрца не давала рады нагрузкім. Калі запрошаныя на здымкі госьці з большага і насталыгуюць па Савецкім Саюзе, дык у вусны нябачнаму дыктару ўкладзены адмыслова сухія ды ін'яртальныя слова. Фільм — ня заклік да дзеяньня і нават ня гнёўнае абвінавачанье ў бок «дэмакратат». «Была краіна» — гэта ахутаная лёгкай насталыгій канстататыя факту: СССР перастаў існаваць. Маўляў, шкада, але што зробіш. Треба жыць далей.

Вялікая каstryчніцкая сацыялістычная каляровая рэвалюцыя

Што ляжыць у фундамэнце новай краіны, якую нам давядзенца будаваць, тлумачыць іншы фільм — «Савецкая Беларусь». Тут зусім іншая стылістыка. Калі на тэлестужку пра СССР адвялі ўсяго трох сэрый, дык на кіно пра Беларусь — ажно дзесяць. Ды якіх! Гэта вам не банальная тэлеінтэрвію, разбаўленыя кінахронікай. Тут і актор-вядоўца, і наўмысна падрапаныя на кампьютары «пад стары кінематограф» пастановачныя здымкі, і рэвалюцыянэры ў скуранках, і архіўныя кадры, і эксперыты, і кампьютарныя эфекты. Мікалай II у Магілёве — як жывы!

Першы скорпрыз — жорсткія эпітэты, якімі вядоўца адкрывае расейскую манархію, «пакрытую ганьбай Цусімы, круцельскую, пагарджаную царквой і народам». На расейскай тэлевізіі такога не пабачыш.

Адпраўной кропкай фільму ўзятая Першая сусветная вайна як катастрофа для беларускага народу. Зрэшты, першая ўзгадка ў фільме пра беларускі народ звязаная менавіта з пратэстам сялянінамі супраць вайны ды памешчыкаў, якія наожываліся на народнай бядзе. Фактычна, гэта падаецца як першое абуджэнне народнай съядомасці. Выходзіць, што бе-

ларуская нацыя паўстала тады, калі наважылася пратэставаць. Варты аздначыць съмеласць аўтараў фільму, якія стаюць на такую хісткую кладку. Даочы азначэнне «паліцэйскі» тагачаснаму рэжыму, развязываючы вузлы прычынаў, якія прывялі да рэвалюцыі, апісваючы хаду пратэстаў, яны няўмольна падводзяць гледача да правядзення паралеляў з сучаснай сітуацыяй. Чым замоўчваць відавочнае, рэжысэр вырашае абыграць гісторычную паралель. «Падзеі тых часоў у Петраградзе нагадваюць сеньняшня каліяровыя рэвалюцыі», — кажа ў кадры Пётр Петрыкаў, член-карэспандэнт НАН Беларусі. Выходзіць двухсэнсовасць: рэвалюцыя падаецца ня толькі як народнае ўзбурэнне, але і як вынік дзеяньняў ліберальных буржуазных сілаў, якія мелі магчымасць штучна арганізаваць эканамічны крызіс.

Дэбеларусізацыя ідэалёгіі

«Інтэграцыйная на свайму духу бальшавікі канкуравалі з рознымі нацыянальнымі партыямі, у тым ліку з Грамадой», — признаюцца аўтары фільму. Гэта чарговы арэшак, які даводзіцца раскусваць яго ідэолігам: як прэзэнтаваць беларускі нацыянальны рух пачатку стагодзьдзя ў кантэксле стварэння новай канцэнтраціі гісторыі Беларусі. Настройка: «шадаваць інгатыўна». Калі браць за ідэал дзяржаўнасці СССР, то лёгка ганіць тых, хто марыў пра незалежнасць Беларусі. Але як усямна патлумачыць гледачам, што незалежнікі пачатку ХХ стагодзьдзя шкодзілі таму, каб у канцы ХХ ст. Рэспубліка Беларусь паўстала як дзяржава ды займела свайго першага прэзыдэнта?

Аўтары фільму вынаходзяць адмысловы лягічны лацужок: «Народ звязваў рагшэнне праблемаў не зь беларускімі, а з агульнарасейскімі палітычнымі сіламі, у тым ліку з бальшавікамі і эсэрамі». Маўляў, простыя людзі лічылі, што нацыянальнымі сіламі кіруюць багацеі наўмысна Скірмунта. Дзікавата глядзіцца на экране выдраная з кантэксту цытата Цывікевіча: «Народ крычаў «Преч!» кожнаму інтелігенту, які гаварыў па-беларуску». Яе ня проста зачытваюць, але і выводзяць тэкстам на экран. Адчуваецца: зынізвляваць ролю нацыянальнага руху пачатку мінулага стагодзьдзя — толькі адна з установак. Звышзадача ідэолягіі — намацаць гісторычнае аргументаванне

Рэбрэндывнг праекту «РБ»: Беларусь — гэта Савецкі Саюз у мініятуры.

для легалізацыі нянявісці сучаснага беларускага рэжыму да ўсяго беларускага.

Гісторыя без асобаў ці гісторыя асобы?

Рэзкае адрозненіне фільму ад падобных стужак, знятых за савецкім часам: Ільч пачынае зылівацца з масоўкай. Пра Леніна ўзгадваюць толькі пры патрэбе, пункктрам. Яго роля не адмаўляецца, але слова «правадыр» ужо не чуваць.

Пакрыты пылам пантэон рэвалюцыйных багоў чакае вялікая разрганізацыя: ідзе попшук новых герояў, калі не духоўна, дык хаці б геаграфічна прывязаных да беларускай тэрыторыі. Пад акампанэмэнт ласкавага барытону дыктара на экране паблісквае круглымі акуляркамі Фрунзэ, а бальшавік Пралыгін хвацка вядзе браняпоезд у Менск. Разам з тым, вызначэнне новых герояў адбываецца асыцярожна, без залішняга імпэтуту ды рамантызацыі. Ствараецца падмалёвак, які, аднак, не даводзіцца да стану іконы.

Фактычна, робіцца першы крок да дэперсаналізацыі рэвалюцыі. На першы плян выходзяць не правадыры, а чалавечыя масы, якія жадаюць і дамагаюцца ўсталяваньня новага палітычнага ладу. Калі выявіцца, што наступныя сэрыі фільму таксама, як і Леніну, не нададуць першачарговай увагі Сталіну, Машэраву ды іншым пэрсаналіям, актуальнym для «савецкай» гісторыі Беларусі, калі зноў будзе зроблены акцэнт на падзеі, а не на асобы, то можна будзе казаць пра тэндэнцыю да агульнай дэперсаналізацыі сучаснай беларускай гісторыі. Ці ня робіцца гэта для таго, каб новаствораныя героі не зацмілі туго асобу, якая прыйшла праз восем дзесяцігодзінь, каб «да-весці да сапраўднага ладу» рэвалюцыйную справу? Ці ня ёсьць дэнэрсаналіза-

цыя пралёгам да яе монархізмалізацыі?

Рэбрэндывнг «праекту РБ»

Новы тон рыторыкі прэзыдэнцкіх прамоваў, выпускай тэленавінаў, тэкстай газэтных перадавіц ды дыктарскай агучкі іміджавых фільмаў дазваляе казаць пра тое, што зараз ідзе перагляд падыходаў да пазыцыянованні «праекту РБ». Выкліканы гэта, хутчэй за ўсё, жаданьнем зъмяніць (а найлепши — пашырыць) мэтавую аўдыторыю гэтага ідэялічнага праекту.

Ідзе апора ўжо не на памяць, а на міт. Пакаленіне, якое будавала СССР, адыходзіц. Актывізуецца пакаленіне, якое найлепши памятае напаўтадодыя вясмы-ідзесятая гады і жыве не мінулым, а сённяшнім днём. Настальгія па СССР меншае, Москва закручвае газавы кранік — і як вынік замест нерэальнага ўзъяднання народаў прарапануецца савецкі канцэнтрат, Савецкі Саюз у мініятуры, Рэспубліка Беларусь, якая мусіць уважаць у сабе ўсё найлепшае, што мела савецкую систэму.

Важная рыса новай ідэалёгіі — адыхад ад расейскіх ды агульнасавецкіх мітаў і стварэнне міту ўласнага. У канцэсьце новага беларускага міту Пуцін, які прымае вайсковы парад у стылі апошняга манарха, глядзіцца на толькі карыкатурна, але і варожа. З расейскага міту паўстае новая імпэрская Расея, а з беларускага — новая савецкая Беларусь. Цікава, што «славянская» ідэя ўжо, выглядае, на лічыцца ідэолягамі актуальнай — яе адкінулі на карысць «савецкай» ідэі.

Ахілесавы пяткі

У беларускай ідэалёгіі больш не праглядаецца ўстаноўкі на самазыншчынне

краіны ў выніку зыліцца з Расеяй. Вядзеніца попшук адметнасці «новай савецкай Беларусі». Вось толькі куды ён завядзе?

Ідэолягіі стаюць на небяспечны для сябе шлях. Новая ідэалёгія — спраба збудаваць нешта новае на ўласна беларускім гістарычным матэрыяле. Але надта ўжо няўдзячны матэрыял абраны. Ці ўдасца зрабіць новую ідэалёгію масава прывабнай? Няўжо рэжым сапраўды збіраецца пашыраць сваю базу коштам пакаленія 30—40-гадовых, для якога сталінскія расстрэлы — факт, а камуністычны лёзунг — найчасцей пажоўклья штампы? А што да моладзі, дык для яе Фрунзэ — гэта проста назва менскай вуліцы.

Новая ідэалёгія закладаецца для пабудовы краіны, якая мае назуву Беларусь, аднак актыўна адмаўляе ўсё беларускае. Гэта самая складаная задача, якая паўстает перад ідэолягамі. Адна справа — нішчыць беларускую мову, рыхтуючыся да ўзъяднання з Расеяй, але як патлумачыць такія паводзіны, калі ты будуеш незалежную Рэспубліку Беларусь? Таму ў будучым варта чакаць новых спрабаў ідэолягічнага абрэгунтавання непатрэбнасці, няважнасці, шкоднасці беларускага для Беларусі. І гэта саме слабае месца новай ідэалёгіі.

І апошніе — у новай дзяржаўнай ідэі зьяўлены беларускай нацыі звязваецца з народным пратэстам супраць несправядлівага рэжыму, які выліўся ў рэвалюцыю. Гэта закладае ў падмурк ідэалёгіі пратэстны пачатак. Варта прызнаць — гэта ня самыя прыдатныя ідэйныя падваліны для краіны, якая найперш цэнтр «стабільнасці».

Хто шкадуе пра распад СССР

Вынікі агучанага па беларускіх тэлеканалах аптытання, праведзенага Усерасейскім цэнтрам вывучэння грамадзкай думкі: беларусы найменш настальгіюць па СССР, амаль ня вераць у яго аднаўленыне ды правалілі б новы саюзны рэфэрэндум. На пытанні «ци шкадуеце вы пра распад СССР?» становічча адказваюць 68% жыхароў Расеі, 59% украінцаў і 52% беларусаў. Магчымым аднаўленыне СССР лічаць 23% расейцаў, 18% украінцаў і толькі 13% беларусаў. Калі б праводзіўся рэфэрэндум пра стварэнне новага Савецкага Саюзу, то вынікі былі б такімі: Расея — «за» 51%, «супраць» — 22%. Украіна — «за» 45%, «супраць» — 25%. Беларусь: «за» 36%, «супраць» — 32%.

Варта адзначыць, што ВЦІОМ — гэта дзяржаўны сацыялягічны цэнтар, і ягоныя звесткі ў мінусавым частцы адрозніваліся ад звестак іншых сацыялягічных ўладам Расеі.

Біскуп Кашкевіч рэзка крытыкуе ўлады

Ні разу за прэзыдэнцтва Лукашэнкі касьцёл не выступаў з такой рашучай крытыкай уладаў. Ліст Кашкевіча канкрэтны і па стылі нагадвае пасланьні польскага кардынала Вышынскага, які ў сацыялістычнай Польшчы адстойваў незалежнасць Касьцёлу ад дзяржавы.

У нядзелю ва ўсіх касьцёлах Гарадзеншчыны быў зачытаны афіцыйны ліст да духавенства і вернікаў старшыні Канфэрэнцыі каталіцкіх біскупаў Беларусі Аляксандра Кашкевіча.

Пасланьне было напісаное з нагоды высылкі зь Беларусі сямі ксяндзоў і пяці манаушак, грамадзянаў Польшчы. Улады не зъмянілі свайго рашэння аб гэтым, нягледзячы на хадайніцтвы Касьцёлу, падмацаваныя тысячамі подпісаў вернікаў. Гэтае рашэнне б'е па Гарадзенскай дыяцэзіі, дзе з 168 святараў кожны трэці — грамадзянін Польшчы.

Ліст А.Кашкевіча даволі канкрэтны і, як на беларускія рэаліі, съмель. Па сваім стылі ён трохі нагадвае пасланьні польскага кардынала Вышынскага, які ў сацыялістычнай Польшчы адстойваў незалежнасць Касьцёлу ад дзяржавы. Ні разу за Лукашэнкі касьцёл не выступаў з такой рашучай крытыкай уладаў.

Бп.Кашкевіч як кіраунік Канфэрэнцыі біскупаў звяртаў да ўладаў просьбу перамяніць ра-

шэнье аб высылцы, аднак не атрымаў адказу з Адміністрацыі прэзыдэнта, гаворыцца ў лісьце.

Кашкевіч заявіў: «Улада ў касьцёле ... належыць біскупу. Заканадаўства краіны таксама пакідае дыяцэзіяльнаму біскупу свабоду выбару пры запрашэнні на працу грамадзянаў іншых краінаў. Таму зънешнє ўмяшаньне ў правамоцную дзеянасць дыяцэзіяльнага біскупа ёсць парушэннем закону і парушэннем свабоды касьцёлу».

Старшыня канфэрэнцыі біскупаў выказаў свой пратэст і заклікаў духавенства і каталікоў маціца за высыланых ксяндзоў.

Нагадаем, што на мінулья выходныя біскуп Кашкевіч падтрымаў каталікоў-галадоўнікаў у Горадні, якія дзесяць гадоў не маглі дамагчыся дазволу на будаўніцтва касьцёлу. Бп.Кашкевіч паходзіць з Віленшчыны і лічыцца лідерам польскамоўнае польні ў беларускім Касьцёле.

З крытыкай уладаў выступіў і орган гарадзенскай куры — газета «Слова жыцця».

ПР; МБ

Біскуп Кашкевіч блаславі вернікаў на пратэст.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

«Існуючая сітуацыя прадыктавала»

Пастырскі ліст біскупа Аляксандра Кашкевіча.

Існуючая сітуацыя прадыктавала мне звярнуцца да вас з просьбай маліцца ў інтэнцыі святараў і сясыцёр-законьніц, якія працуяць у нашай Дыяцэзіі. Гэта было выкліканы адмовай з боку прадстаўнікоў дзяржаўнай улады даць дазвол на працу для сямі святараў і пяці законных сясыцёр з Польшчы у 2007 годзе.

Дзякую вам за съведчаньне малітвоўнага адзінства і дзейснага клопату пра ваших пастыраў. Аднак

надалей патрэбная падтрымка з вашага боку, асабліва ў бягучы момант, памятаючы пра тое, што мы складаем адно ў Хрысьце. Я звяртаюся да вас у сувязі з лістом, атрыманым 2 сьнежня з Савету Міністраў. Ліст гэты падпісаны Леанідам Паўлавічам Гулякам, упаўнаважаным у справах рэлігіі і нацыянальнасцяў, і зьяўляецца адказам на просьбу тысяч вернікаў, якія звярнуліся да ўладаў з просьбай перагледзець рашэнне

адносна регістрацыі святараў і законных сясыцёр з Польшчы, якія працуяць у нашай Дыяцэзіі. Як Біскуп Гарадзенскай Дыяцэзіі і Старшыня Канфэрэнцыі Каталіцкіх Біскупаў Беларусі, я некалькі разоў асабіста звяртаўся да ўладаў з просьбай адклікаць рашэнне. Двойчы ездзіў у Менск, і разам з біскупам Антоніем Дзям'янкам і біскупам Уладзіславам Блінам размаўляў на гэту тэму з упайуванжаным у справах рэлігіі і нацыянальнасцяў.

Да сёняшняга дня — 5 сьнежня — чакаю адказу на ліст, скіраваны мною ў Адміністрацыю прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь. Нягледзячы на ўсе нашы намаганні атрымаць становучы адказ на просьбу, Камітэт у справах рэлігій і

Кагэбіст ліберальны

Зьявіўся новы імаверны кандыдат у пераемнікі Пуціна — кіраўнік «Росабаронэкспарту».

У барацьбу за расейскае прэзыдэнцкае крэсла ўключыўся Сяргей Чэмезаў, дырэктар фірмы «Росабаронэкспорт», манапаліста ў гандлі расейскай зброяй. З Пуціным ён знаёмы з савецкай разведкай.

Прэзыдэнцкія выбары ў Расеі маюць адбыцца ў 2008 г., аднак ужо цяпер некалькі кандыдатаў на чарговага гаспадара Крамля прэтэндуюць на голас галоўнага выбарца — прэзыдэнта Пуціна. Менавіта яго пратэкцыя дасыць кандыдату тэлевізійную падтрымку, неабмежаваныя фінансавыя магчымасці і адміністрацыйны рэсурс.

Памкненын Чэмезава, якога ў суботу абраў на кіраўніцтва кіруючай партыі «Единая Россия», быў на гэтым тыдні пацверджаны вялікім інтэрв'ю ўрадавай «Российской газете». Чэмезаў — блізкі знаёмы Пуціна, якога ведае з часоў працы ў савецкай разведкі ў ГДР.

— Мы жылі па суседстве. Вельмічаста размаўлялі як на службовых,

PHOTOKOMMERSANT.RU

так і на асабістых тэмы, — признаўся нядайна Чэмезаў. У 90-я абодва быўлыя разведчыкі знайшлі працу ў тым самым аддзеле канцылярыі Крамля.

Калі Пуцін стаў прэзыдэнтам, ён пачаў фаварызаваць Чэмезава і

урэшце паставіў яго на чале заможнага манапаліста ў гандлі расейскай зброяй. Чэмезаў на гэтай пасадзе апраўдаў аказаныя яму давер і даволі спраўна вывеў «Росабаронэкспорт» з заняпаду.

Сувязі палітычных элітаў зь бяспекай і разведкай прымушаюць шмат якіх расейцаў падараваць, што спэцслужбы кіруюць дзяржавай замест таго, каб службы ёй. Аднак абаронцы Пуціна пераконваюць, што быўлыя супрацоўнікі разведкі проста парыўнальна менш скільныя да карупцыі і алькагалізму.

Масмэдыя ўжо год як пішуць пра двух асноўных кандыдатаў на пераемніка Пуціна — віцэ-прэм'ера Дзымітрыя Мядзведзева і Сяргея Іванова. Сёлета ўвесну некаторыя публіцысты ўключылі ў гэтую групу і кіраўніка расейскай чыгункі Уладзімера Якуніна.

Чэмезаў успрымаецца як чалавек, здольны аб'яднаць інтарэсы вайсковых груп праўльству з г.зв. крамлёўскімі лібераламі. Першыя чуткі пра прызначэнне Чэмезава прэм'ерам звязваліся ўжо сёлета ўвесну. Шлях Пуціна да пасады прэзыдэнта таксама вёў праз пасаду кіраўніка ўраду.

Вольга Данішэвіч паводле gazeta.pl

Энергасистемы Балтыі далучаныя да єўрапейскай

Польшча і Літва падпісалі ў мінулую пятніцу ў Вільні дамову наконт будаўніцтва так званага энергетычнага мосту — транзитнага злучэння электраэнергетычных систэм дзяржав краі-

наў. Увод у строй энергетычнага злучэння з Літвой павінен узмацніць энергетычную бяспеку.

Проект прадугледжвае пабудову трансграничнай лініі Элк–Алітус і лініі ўнутры

польскай систэмы.

Копт праекту складзе каля 550 млн даляраў. Гэтыя інвестыцыі будуть прафинансаваны за кошт уласных сродкаў прадпрыемства, а само будаўніцтва

будзе доўжыцца да 2011 году. Чакаецца, што будаўніцтва прафинансуе Эўрапауз.

Дзякуючы злучэнню з Польшчай Літва, а таксама Латвія і Эстонія будуць уключаны ў єўрапейскую энергетычную систэму.

СП

нацыянальнасцяй пры Савеце Міністраў пакінёў сваё раашэнне ў сіле: да канца сінёжня саветары і законныя сёстры, якія не атрымалі дазволу на регістрацыю, павінны будаць пакінучь месца сваёй працы і выехаць з Беларусі. У тым жа лісьце Савет Міністраў, цытуючы закон Рэспублікі Беларусь, прапануе мне як біскупу, адказнаму за Гарадзенскую Дыяцэзію, магчымасць запрашані юных саветароў з Польшчы. У сувязі з такім раашэннем і пропановай я выказваю свой смутак і пратэст. Улада ў Касцёле, згодна з правам Усеагульнага Касцёлу, належыць біскупу. Заканадаўства нашай краіны таксама пакідае дыяцэзіяльнаму біскупу свободу выбару пры-

запрашэнні на працу грамадзянаў іншых краін.

Тому зынешніе ўмяшаныне ў правамоцную дзеянасць дыяцэзіяльнага біскупа зъяўляеца парушэннем права і парушэннем свабоды Касцёлу. Яшчэ ў чэрвені я падаў уладам сьпіс саветароў і законных саветароў, якія застануцца працаўцаў у нашай Дыяцэзіі ў 2007 годзе, і гэтым выказаў усім ім свой пастырскі давер. Ни бачу прычыны, па якой належала б гэты давер адклікаць. Саветарам і сёстрам, якім адмовілі ў праве на працу, улады таксама не паведамілі прычыну адмовы, якія б супярэчылі заканадаўству нашай краіны. Я прашу ўсіх Вас, Шаноўныя Саветары, законныя Сёстры і

Ўзлюбленыя Дыяцэзіяне, працягваць маліцца. Таксама прашу вас, каб сваю малітву салідарнасць з вашым біскупам, саветарамі і законнымі сёстрамі вы пашырылі для станоўчага вырашэння справы будоўлі касцёлаў у новых мікрараёнах нашых гарадоў. Свабода Касцёлу мае свае карані ў збаўчай місіі Езуса Хрыста, а ў заканадаўстве замацавана з погляду на непазбыўнае права людзкай асобы. Мы ня можам занядбаць місію, даручаную Касцёлу. Мы жывёём таксама ў краіне, якая гарантует свабоду асобы, і на трацім надзеі, што яна будзе шанавацца.

З малітвай і пастырскім бласлаўленнем,
**Аляксандар Кашкевіч,
Гарадзенскі Біскуп**

Голад і галадоўнікі

Галадоўкі — гэта дакор кожнаму з нас. Піша Віталь Тарас.

Голад, галадаваньне, Галадамор. Гэтыя аднакарэнныя слова маюць рознае эмацыйнае напаўненне, бо належаць да розных сфераў і пластоў жыцця. Але ўнутрана яны паміж сабой звязаныя, хоць і не абавязкова наўпрост.

Эфект замяшчэння

Пасълявасеннае пакаленне савецкіх людзей ужо ня ведала голаду. Хоць яшчэ на пачатку 1960-х кавалак белага хлеба з маслам, пасыпаны цукрам, быў для звычайнага менскага школьніка сапраўдным ласункам. Тады, пасъля хрушчоўскай «кукурузнай» рэформы, белы хлеб літаральна вымела з прылаўкаў крамаў. І гэта была не апошняя «рэформа», з дапамогай якіх кіраўніцтва СССР дзесяцігодзізямі беспасыпхова спрабавала вырашыць «харчовую праграму». Паколькі цэны на хлеб штучна ўтрымліваліся, у вёсцы ім кармілі сьвінняй, а ў горадзе школьнікі часам гулялі засохлымі батонамі ў футбол.

Затое ўсе астатнія тавары, і ня толькі прадукты, заставаліся дэфіцытам. Кіраўнік дзяржавы ў сваім інтэрв'ю ў сувязі з пятнаццатай гадавінай распаду СССР казаў, што ў Беларусі да самага апошняга моманту не было нэгатыўных зъяваў, якія назіраліся ў Рэспублікі іншых саюзных рэспубліках. Г.зн., у прыватнасці, што ў БССР у 1970-80-я гады не было заўсёдных чэргаў у крамах, а ў 80-х не зъявіліся талёны на масла, крупу, цукар, цыгарэты, мыла, шкарпеткі.

Цікава, што большасць людзей, асабліва пэнсійных гадоў, сапраўды вераць, што ніякага дэфіцыту, ніякіх чэргаў за савецкім часам не было. Гэта зъява ў псыхалёгіі называецца «выцяснянем», альбо «замяшчэннем». Мозг чалавека падсвядома выціскае з памяці самыя непрыемныя для яго ўспаміны. Асабліва калі яны

звязаныя з прыніжэннем годнасці чалавека, стратай ім чалавечага твару. Так, удзельнікі вайны куды часцей успамінаюць моманты перамогі і падзвігай, чым смерць, пакуты, раскурочаныя выбухамі акрываўленыя целы, съмірдзючыя трупы, страх і жаданне выжыць любой ценой.

Але ёсьць яшчэ гістарычная памяць, і вось яе ўлада заўсёды старалася вынішчаць з асаблівай бязылітаснасцю. У ваенага ды ў першага пасълявасеннага пакалення голад выклікаў асацыяцыі менавіта з вайной (адтоль славутае «абы не было вайны!»). З экранаў кіно — голоўнага на той час сродку масавай інфармацыі — можна было даведацца пра жахлівы голад у блякадным Ленінградзе. Але й тут далёка не адразу: праўда пра блякаду прабівалася да чыгача па крупінках. Гранічна праўдзівая і жорсткая «Блякадная книга» Адамовіча і Граніна — нават з купюрамі — выклікала актыўнае непрыманье ня толькі партыйнага начальнства, але й часткі саміх блякаднікаў.

Табу на праўду

Але была тэма, на якую было накладзенае абсалютнае табу. Галадамор. Ва Украіне, якую афіцыйная пропаганда заўсёды называла «жытніцай» СССР, у 1932—1934-м гадах у выніку сталінскай палітыкі экспрапрыяцыі (хлебанарыхтовак) памерлі ад голаду мільёны людзей. І гэта ў так званы мірны час!

Спатрэбілася амаль шэсцьдзесят гадоў, каб пра Галадамор можна было пачаць адкрыта гаварыць і пісаць. Пасъля гэтага прайшло яшчэ пятнаццаты гадоў у незалежнай Украіне, пакуль Вярхоўная Рада прыняла закон аб Галадаморы, і прэзыдэнт Юшчанка зацвердзіў яго. У законе гэтая трагедыя кваліфікуецца як генацыд, публічнае адмаўленыне якога цягне за сабой юрыдычную адказнасць. Амаль так, толькі больш жорстка, адмаўленыне факту Галакосту

трактуеца ў сучаснай Нямеччыне. Масква адмаўляеца прызнаць за генацыд адно з найбольш страшных злачынстваў сталінскага рэжыму. Там кажуць, што рэссійскі народ пацярпеў пры ім ня менш за іншыя народы. У якасці доказу нярэдка прыводзяць голад у Паволжы, які таксама каштаваў мільёнаў жыццяў. Але пры гэтым забываюцца на адну «дробязь». Той голад быў выкліканы, па-першае, натуральнымі прычынамі — неўраджаем. А па-другое, галадоўнікам дапамагаў тады ўесь свет. Голаду ва Украіне афіцыйна не было, размовы пра яго трактаваліся як паклён на савецкую дзяржаву, а за гэта таксама можна было заплаціць жыццём.

У Беларусі маўчаць пра Галадамор і сёняння. Хоць голад 30-х закрануў Беларусь. Дакладных лічбаў — колькі голад каштаваў беларускаму народу, які здаўна цудоўна ўмёў пракарміць сябе ды яшчэ забяспечваў збожжам Эўропу, дагэтуль няма. Яны дагэтуль схаваныя ў «спэцсховах». А як жа йнакш, калі помнік натхнільніку ды арганізатору Галадамору стаіць зараз пад Менскам?

Адтоль, ад тых перамог над сялянствам і сельскай гаспадаркай, ад нізкіх закупачных цэнаў на збожжа (якое СССР экспартаваў за валюту нават ва ўмовах павальнага голаду) вядуць радавод нерэнтабельныя савецкія калгасы і саўгасы, дэфіцыт прадуктаў у гарадах, гуляньне булкамі ў футбол.

Жыць стала лепей, жыць стала веселей

У галадоўках, якія ахапілі апошнім часам беларускае грамадзтва, трэба бачыць і пазытыўны момант. Ён у тым, што пра голад у Беларусі ня толькі забыліся — ён не пагражае бліжэйшым пакаленням беларусаў. Толькі ў сітуаціі грамадзтве магчымыя галадаваны.

Панятак «палітычнай галадоўкі» зъявіўся на прасторах Рэспублікі

PHOTO BY MEDIA.NET

імпэрыі пад канец XIX стагодзьдзя, калі пераважнай большасці яе падданых голад ужо не пагражай. Тая ж Украіна, рэсійскае Чарназем'е, Прыбалтыка і часткова Беларусь больш-менш надзейна забясьпечвалі харчам мільёны людзей. Пры Іване Жахлівым ці Пятры Першым галадовак не авбышчалі.

А вось для расейскіх сацыял-дэмакратаў і эсэраў масавыя галадоўкі ў турмах і на этапах сталі збройяй барацьбы за свае правы. Амаль ва ўсіх фільмах і кніжках пра дарэвалюцыйную Расею мы абавязкова ўбачым вобраз нязломных бальшавікоў, якія калектывнай галадоўкай дамагающе права на прагулкі, права атрымліваць у камэрках газеты, наведваць турэмную бібліятэку і шмат чаго яшчэ. Пройдзе зусім няшмат часу, і тыя самыя бальшавікі ня толькі

зачыняць усе няўгодныя ім газеты, але кінуць у канцлягеры мільёны людзей. Яны пабудуюць ГУЛАГ, дзе зняволеным, а фактывна — рабам пайкі будзе ледзь хапаць для таго, каб працаўца і не памерці. Хаця б некаторы час. А потым на зымену памерлым прыйдуць іншыя, мільёны іншых. Гэты мэтад, даказаўшы сваю эфектыўнасць у сталінскім ГУЛАГу, будзе з посьпехам выкарыстаны й гітлераўцамі. Пра якую галадоўку можна гаварыць, калі жыцьцё чалавека нічога не каштует?

У нашы дні, калі жыцьцё стала сытым і ў цэльым заможным, пра голад 30-х і 40-х ніхто ўспамінаць ня хоча. На першы плян выходзіць клопат пра здароўе і рацыяльнае харчаваныне. Калі гавораць пра голад, дык толькі ў сувязі зь лекавым галаданьнем альбо неабходнасцю падтрымліваць форму. Ці ў скрайнім выпадку — у

сувязі з анарэксіяй, псыхічным захворваньнем дзяўчын, якія даводзяць сябе да вынурэння галаданьнем, каб зрабіцца падобнымі да топ-мадэляў.

«Людзі робяць рамонт, купляюць машыны...»

Калі пару гадоў таму дэпутаты групы «Рэспубліка» абавясцілі галадоўку, кіраунік дзяржавы выказаўся наконт карыснасці галаданьня для тых, каму варта скінуць некалькі лішніх кіляграмаў. Гэтая іранічная рэпліка выклікала радасныя ўсъмешкі і разумен'не з боку многіх людзей, для якіх сапраўды няма ў жыцьці іншых праблемаў, акрамя лішняй вагі, выкліканай празмернай любою да сала з бульбай, ды гіпадынаміяй.

Голад, ад якога па-ранейшаму пакутуюць на плянэце мільёны людзей, Беларусі даўно ня тычыцца. Як паказвае апошнія даследаваныне ААН, на тэрыторыі СНД пагроза голаду захоўваецца толькі ў Таджыкістане. А вось недахоп харчаваньня ёсьць і ў Беларусі. Далёка ня ўсе сем'і маюць сродкі на нармальнае, паўнавартаснае, збалянсаванае харчаваныне. Але гэта праблема, вядома, ня толькі беларуская. Сацыяльная няроўнасць ёсьць амаль паўсяль.

Бездані паміж разьвітымі краінамі ў «трэцім сьветам» сапраўды расце. Лёс дзяцей, што паміраюць ад голаду дзе-небудзь у Дарфуре, чые вочы з адчаем глядзяць на нас з тэлеэкранаў, мала каго кранае. Гэта ж адбываецца ня ў нас, а недзе далёка...

Сытасць абываталія тычыцца ня толькі яго страўніка. У яго прытуляюча зрок і слых. Ён ня бачыць і ня чуе таго, што адбываецца ў некалькіх кроках ад яго — з суседамі ці нават з сваяком. Святланы Алексіевіч у адной з передач радыё «Свабода» з нагоды галадоўкі Казуліна кажа, што ў той час, калі ён гіне, людзі «робяць рамонт, будуюць дамы, купляюць новую машыну». (Гэта крыху нагадвае слова Волянда з «Майстра і Маргарыты» Булгакава пра

У кожнай краіны свой Піначэт

«У кожнай краіны свой асьпірын» — гэта была ягоная улюбёная прымаўка. Памёр Піначэт, які ішоў да ўлады з добрым намерам уратаваць краіну ад хаосу, а застаўся ў гісторыі крытавым дыктатарам. Гутарка з дасьледчыкам Ляцінскай Амэрыкі **Сяргеем Шабельцаўм**.

«Наша Ніва»: Якімі былі перадумовы прыходу да ўлады Піначэта?

Сяргей Шабельцаў: Піначэт — гэта малавядомы чалавек без асаблівых здольнасцяў. Ён стаў вядомым і прыйшоў да ўлады толькі дзякуючы палітыцы, якую праводзіў яго папярэднік — Аўгуста Альяндэ, палітыцы масавай нацыяналізацыі. Улада не магла кантраляваць ситуацыю на месцах, рабочыя хунты захопівалі прадпрыемствы. Эканоміка пачала разваливацца, краіна пагружалася ў хаос. Адзін дзень ідзе мільённая акцыя падтрымкі Альяндэ, назаўтра такая ж акцыя супраць палітыкі ўраду. У 1973 годзе інфляцыя ў Чылі склала 600%. Ультраправы і ультраплевыя тэракты загнілі краіну ў стан фактычнай грамадзянскай вайны.

«НН»: Як з'явіўся варыант зь Піначэтом?

СШ: Чылі была найбольш законапаслухмянай, эўрапей-заванай і індустрыйльнай краінай Ляцінскай Амэрыкі. З XIX ст. яна мела самое моц-

нае войска ў рэгіёне. Пры гэтым войска па сваёй структуре не кланавае, дысыплініраванае. Прычым чылійская вайскоўцы былі пазбаўленыя той пыхі, якая характэрная для Аргентыны. Павага да вайскоўцаў заўсёды была высокай. У такой сітуацыі частка генэралаў прыходзіць да Піначэта з просбай узначаліць іх, кажучы: калі ты ня згодзісясь, згодзіцца іншыя.

«НН»: Ці быў Піначэт відавочным лідэрам паўстанцаў?

СШ: Не, Піначэт ня быў нейкім там рухавіком перавароту, але ён узяў на сябе адказнасць. Ужо сам факт, што да перавароту генэрал значыўся нумарам 3 у спісах на зыншчынне, складзеных ультраправымі, съведчыць пра тое, што тут свою ролю хутчэй адыграў пан Выпадак. Дык у грамадзтве ён асаблівае вядомасці ня меў. Аднак няважна, хто вам падказаў правільнае рапшынне, важна, хто узяў на сябе адказнасць. Супраціву войску практична не было аказаны, пераварот быў зьдзейснены за адзін дзень. «Я не адчуваю сябе пе-раможцам, я лічу сябе проста чалавекам, які выкананы свой абязяцак перад Радзімай», — казаў Піначэт.

Сяргей Шабельцаў

нарадзіўся ў 1972 у Менску. Кандыдат гістарычных навук. Дасьледчык краінай Ляцінскай Амэрыкі.

камуністамі. На стадыёне ў Сант'яга дзеянічаў канцлер. Камісія «Праўды і прымірэння» ў 1991 годзе прыйшла да выніку, што ў гэты час зьнішчылі 2279 чалавек, 164 сталі ахвярамі разгону маніфэстацыяў. Піначэт відавочна мог бы перашкодзіць стварэнню ў краіне канцлеру, дзе катавалі людзей, але не зрабіў гэтага. Можа быць, яму не далі, бо за гэтым стаялі стаўпы Піначэтавай улады, а разырваць зь імі дачыненіні Піначэт ня мог. Варта адзначыць, што людзі, якіх забіваў Піначэт, рабілі тое самае са сваімі працоўнікамі, калі былі ва ўладзе.

«НН»: Дыктатура Піначэта была клясычнай у разуменіі гэтага слова?

СШ: Так, ён забараніў партыі, распраўляўся зь іншадумцамі, распусціў кангрэс, умешваўся ва ўнутраныя справы ўніверсітэтаваў. Піначэт палічыў, што ў надзвы-

чайнай ситуацыі, якая склалася ў краіне, можна часова забыцца на законнасць, а пасля краіна будзе развівацца па нармальнym шляху. Ён усталываў дыктатуру, але заахвочваў прыватную ўласнасць і рыначныя пераўтварэнні.

«НН»: За часамі кіраўніцтва Піначэта Чылі дасягнула выдатных посьпехаў у эканоміцы?

СШ: Таксама ўсё ня так адназначна. Піначэт прыйшоў да ўлады, калі ў Чылі было жахлівая эканамічная ситуацыя. Былі крызісы і пры Піначэту: у 1976 і 1982 гадах. У сярэдзіне 70-х Піначэт спрабаваў ствараць карпаратыўную дзяржаву, якая будавалася на супрацоўніцтве

роўных клясаў грамадзтва, аднак адсутнасць эканамічнага росту вымусіла ад гэтай ідэі адмовіцца. Пасля быў лібералізм узору чынагскай школы, і пасля гэтага Чылі дасягнула сапраўды выдатных эканамічных посьпехаў.

«НН»: На Ваш погляд, ці мусіў адбыцца суд над Піначэтам?

СШ: Калі чалавек зъдзяйсняў злачынствы, ён павінен несьці пакараньне. Ніводнае злачынства ня мусіць быць непакаранае. Свякі ахвяраў абсалютна законна патрабавалі пакарання Піначэта, але гэта мусіць тычыцца толькі тых забойстваў, якія былі падчас ягоага кіраўніцтва. Караць

за падзеі перавароту няма падставаў, бо Піначэт фактычна выратаваў краіну ад грамадзянскай вайны.

«НН»: Што сёньня чылійцы думаюць пра былога дыктатара?

СШ: Цяперашніе пакаленіне чылійцаў выхаване на прынцыпах, што адстойваў Піначэт. Прынцыпах панавання закону і справядлівасці. Піначэт сышоў, а ягонія прынцыпы засталіся. Таму я не дзіўлюся, што столькі людзей цяпер у Чылі выходзіць на вуліцы з плякатамі кішталту «Я вітаю цябе, мой генэрал!», ці «Дзякую, мой генэрал». Піначэт не памёр на сваёй пасадзе, ён не пакінуў сына на кіраўніцтве. Любімымі словамі дыктатара

былі: «У кожнай краіны свой асыпрын». У Чылі ён быў менавіта такім.

«НН»: Ці існуюць пэўныя паралелі між Чылі часоў Піначэта і сёньняшнім Беларусью?

СШ: Мне здаецца, што яны не да месца. Мы живём у розных сусьветах. У Беларусі правы на ўласнасць, на свабоднае волевыяўленне ніколі не абмяжоўваюцца ў грамадзтве: нібыта яны ёсьць, але ніхто пра іх не гаворыць. У Чылі напамат было болей пагрозаў правам чалавека, але пра іх заўсёды гаварылі, іх спрабавалі адстаяць і абараніць, нават такім шляхам, як гэта рабіў Піначэт.

**Гутарыў Зыміцер
Панкавец**

Голад і галадоўнікі

Працяг са старонкі 13.

звычайных людзей, якіх «сапсавала кватэрнае пытанье». Дзеяньне раману, нагадайма, адбываецца ў Маскве ў 1930-я гады.)

На думку Алексіевіч, час такіх формаў і мэтадаў барацьбы, як галадоўка, застаўся ў мінулым. Бо пры адсутнасці увагі СМІ да акцыі пратэсту яе проста не зауважаць. І з гэтым можна было б часткова пагадзіцца, калі б ня пара акалічнасцяў. Па-першае, галадоўка — гэта ня проста нейкая форма пратэсту; за кожнай з іх хаваецца асабістая драма ці нават трагедыя канкрэтнага чалавека, які на яе наважыўся. У гэтым сэнсе сцены ня толькі не разумес галоднага, ён ня мае маральнага права асуджаць галадоўніка, даваць яму парады з гледзішча, так бы мовіць, вышэйшага арбітра.

Галадоўка як сродак камунікацыі

Гэты прыклад згадваўся ўжо не аднойчы, але варта, мабыць, нагадаць яшчэ раз. Калі купка дысыдэнтаў выйшла на Красную

плошчу ў 1968-м, пратэстуючы супраць уварвання СССР у Чэхаславаччыну, гэта выглядала абсолютна безнадзеяна справай. У пляне эфектуўнасці мэтаду.

У 2006-м стаяньне нашых дзяцей на Плошчы таксама ня мела бачнага ўзьдзеяньня на ўладу. Вынікам гэтага акту стала забіцьцё, турмы. Але хіба лепей было б, каб яны кіраваліся не маральным імператывам, які штурхнуў іх на Плошчу, але выключна довадамі розуму, меркаваннямі свайго дабрабыту, як гэта робіць больш прагматычнае старэйшае пакаленне?

Лепей для каго? Для ўлады? Для пэнсіянэраў? Дзеля супакаення сумлення ўсіх тых, хто быў заклапочаны рамонтам, куплянем машыны, пакінуўшы дзяцей сам-насам з амонам? Хіба размова тут увогуле пра палітыку?

Але ёсьць і яшчэ больш важнае пытанье: чым выкліканы масавыя галадоўкі ў сёньняшній Беларусі? Чому менавіта гэта форма пратэсту атрымала такі распаўсюд? Даць на яго адназначны адказ сёньня цяжка, нават немагчыма. Мабыць, павінен прайсці пэўны час, каб зразумець, у

якім кірунку рухаеца грамадзкая сывядомасць.

Але на некаторыя думкі гэтая зьява наводзіць. Галадоўка — мабыць, самая пасыўная форма пратэсту з усіх вядомых. Гэта ўзьдзеяньне на ўладу бязвядзяньнем, выключна сілай уласнага духу, самаахвяранасцю альбо сілай адчаю. Часам гэта спрацоўвае, бо галадоўка трывожыць чыноўнікаў самім фактам, тым, што адбываецца нешта непадкантрольнае, непрадугледжанае, што на галадоўку трэба несяк рэагаваць, бо калі нічога не рабіць, можа быць горш.

Але ў яшчэ большай ступені галадоўка выкліканая адсутнасцю камунікацыі паміж людзьмі, усеагульным недаверам адзін да аднаго і нявер'ем у магчымасць пазытыўных зменаў. Кожны факт галадоўкі, нават калі яна сканчваецца без вялікай шкоды для здароўя галадоўнікі, — гэта папрок уладам, якія ня бачыць пад собой людзей. Гэта папрок апазыцыйным партыям і іх лідарам, якія ня могуць прапанаваць рэальную альтэрнатыву такім дзеяньням, зарадзіць людзей аптымізмам, бо самі рэдка падаюць прыклад пазытыўнага вырашэння проблем.

Гэта папрок усяму недасканаламу свету. І кожнаму з нас — таксама.

Над Нямігай пабудуюць пешаходны мост

Будаўніцтва пешаходнага мосту ў Менску над вуліцай Няміга завершыцца ўжо ўвесну. Гэта будзе ўнікальнае збудаванье сэм мэтрай упрыгкі і трыццаць чатыры ўдоўжкі.

Паводле tvr.by

Беларусы за год купілі тону золата

За 11 месяцаў Нацбанк прадаў грамадзянам залатых злыдкаў на 952,9 кг. Проці 2005 году аб'ём продажу злыдкаў узрос у чатыры разы. Найбольшай папулярнасцю ў людзей карысталіся 10-граммовыя злыдкі. Брусоў на кіля вагою набылі 150 штук. Срэбра за той жа час напродалі на 699,4 кг, пляніны — 15,3 кг.

Паводле «Звязды»

Што вы пішаце пра нас мы чытаць ня хочам

Журналістай «Газеты Слонімскай» выклікалі ў прокуратуру. Вольга Шынкевіч і Мікола Канановіч давалі тлумачэнні па сваіх публікацыях, у якіх вялася гаворка пра цяжкае жыццё састарэлых людзей. Загадчыца аддзелу працы і сацыяльнай абароны райвыканкаму Кацярына Руткоўская абвінаваціла журналістаў у скажэнні фактаў. Героі матэрыялаў падтрымалі чыноўніцу.

83-гадовы вэтэрн вайны некалькі месяцаў чакаў, каб мясцовыя ўлады дапамаглі адрамантаваць дах ягонай хаты. Канановіч выяжджаў да пэнсіянэра пасля яго звароту ў рэдакцыю. А ў прокуратуры ён даведаўся зусім іншое: «Ён нават напісаў такі ліст у райвыканкам, што да ўладаў ня мае ніякіх прэтэнзій. А датычна газеты —

маўляў, не зразумеў, зь якой менавіта газеты да яго прыехалі». Дарэчы, дах на хаце, кажа Канановіч, яшчэ не адрамантаваны.

Журналістка Шынкевіч распавяяла чытачам пра 80-гадовую Надзею Пясецкую, якая живе ў халупе без сівяціла. Пасля публікацыі да Пясецкай наведаліся супрацоўнікі сацыяльнага аддзелу й сказаў, што забяруць яе ў дом са старэлых. Дык яна, напалоханая, адраклася таго, што распавядала журналистцы.

**Паводле радыё
«Свабода»**

Дзе ў Беларусі жывуць паганцы?

Пад Лепелем да гэтае пары жывуць у вёсках сапраўдныя паганцы. Кіраўнічка мясцовага аматарскага тэатру Вольга Маханенка распавядае, што ейныя суседзі пакланяюцца валунам і ладзіцца падешнія Цярэшкавы вяслельні. Ва ўторах Зымеевага каменя людзі пакідаюць амuletы, прысмакі, карапі. Да Рабінавага каменя ля Перуновай гары перад Вялікаднем і Калядамі вяскоўцы ходзяць пакланяцца паганскім багам. Камень падобны да зубра з апушчанай галавой. «Нос» зубра праста адпалираваны вуснамі. У вёс-

Андрэй Лянкевіч

Найлепшы
у сівеце
сесіўны
съледапыт
живе ў
Беларусі.

цы Таранковічы нядаўна трактарыст, аручы замлю, зачапіў камень, на якім выяўлены чалавек, які ляжыць у чоўне і вяслую.

Вольга стварыла «зялёны маршрут» для туристаў — «Край жоўтых гарлачыкаў і сівых валуноў». Пабыць паганцам у лепельскай вёсцы каштуе 25 даляраў з чалавека.

**Паводле «Німецкай
хвалі»**

Мянчук знайшоў усё

Беларус Iгар Маханёк другі год запар стаў пераможцам адкрытага Кубку Яндэксу па пошуку ў Інтэрнэце. Мянчук атрымаў званыне «чалавека, які знайшоў усё».

На ўдзел у спаборніцтвах было зарэгістравана 13 826 чалавек з 50 краінаў. У фінал, які праходзіў 7 сінтября ў Маскве, выбраўся сямёра ўдзельнікаў. Сярод іх чатыры беларусы: бізнес-аналітык Яўген Міроцін, праграмісты Iгар Маханёк і Аляксандар Ваяводзін, а таксама інжынер-акустык Цім Скаренка.

Пераможцу 22 гады, ён нарадзіўся ў Менску. Скончыў факультэт прыкладнай матэматыкі і інфарматыкі БДУ. Працуе праграмістам у фірме «Авест».

Зыміцер Панкавец

На «Магіле льва» паставяць праваслаўную царкву

Магілёўскі аблвыканкам дазволіў праваслаўнаму прыходу Святых царскіх пакутнікаў і праведнікаў XX ст. пабудаваць на тэрыторыі магілёўскага замчышча храм-помнік. Будоўлю пачнучы налета. У XII ст. на замчышчы была драўляная царква.

АГ

У гарадзкіх аўтобусах- трайлейбусах маюць увесці турнікеты

Мінтранс не губляе надзеі вынішчыць транспартных

«зайцоў» як від. Разглядаецца новая систэма аплаты праезду. Яна падобная да той, што выкарыстоўваецца ў Маскве: у пярэдніх дэльвінах аўтобусаў, трамваяў усталёўваюцца турнікеты, праісьці празь якія пасажыры змогуць толькі з плястыкавай карткай. На ўвядзенне такой навіны ў менскім гарадзкім транспарце спатрэбіцца 66 млрд рублёў. Ёсьць у яе і мінусы: зынікаеца хуткасць транспарту.

АК

Мастакі ратуюць жыцьцё хлопчыку

У памяшканыні Плянэтарыя ў менскім парку імя Горкага прыйшло адкрыццё дабрачыннай выставы. Менская мастакі, ініцыятыўная група «Праект+», пры падтрымкы Беларускага саюзу мастакоў, Беларускага саюзу дызайнераў і Менгарвыканкаму вырашылі падтрымаць 11-гадовага хлопчыка Лёшу Маісеева (**на фота ўпізе**), які мае тэрміновую патрэбу ў апрацоўцы па трансплянтацыі нирок, як вынік хваробы спадчыннага інфрыту.

Усяго ў Беларусі каля 20 дзяцей, якія чакаюць падобной апрацоўкі. Прычым кож-

ная апрацоўка абыходзіцца прыкладна ў 100 тысячай даляраў.

Выставка ў Плянэтарыі будзе праходзіць з 8 да 16 сіння. Завяршыцца выставка аўкцыёнам, атрыманыя грошы зь якога пойдуць на апрацоўку хлопчыку.

На адкрыцці Лёша Маісееву шмат усыміхаўся.

Зьміцер Панкавец

СССР перастане існаваць і ў Інтэрнэце

Неўзабаве можа зьнікнуць дамэн .su, які належыць Савецкаму Саюзу. Пра гэта заявіла амэрыканская арганізацыя, якая рэгулюе выкарыстанніе дамэнных зонаў. Лёс дамена будзе вырашаны ў студзені. Пасыля распаду Чэхаславаччыны выдалі дамэн .cs, пасыля аб'яднання Нямеччыны – усходненемецкі .de, а зона .gr зьнікла, калі афрыканская рэспубліка Заір была пераназваная ў Конга. Акрамя зоны .su ICANN хоча лікідаваць брытанскі .gb (на карысць .uk), югаслаўскі .yu, усходнетыморскі .tp.

Расейская прапуцінская арганізацыя «Нашы», зарэгістраваная ў зоне .su, пагра-

жае ICANN судом.

На сёньня ў зоне .su зарэгістравана 8 тыс. імёнаў, рэальна працуе 6500 сайтаў. У дамэне .ru налічваецца 650 тысяч адрасоў.

Дарэчы, у беларускай зоне .by зарэгістравана 7 тысячай імёнаў.

АК

Украіна: падазронныя съмерці дзяцей

Бі-бі-сі мае матэрыялы, якія дазваляюць меркаваць, што ва Украіне здаровых немаўлятамаглі забіваць у інтарэсах міжнароднага гандлю ствалавымі клеткамі.

Ёсьць відэазапіс пасмязорнага анатамавання расчлененых целаў немаўлятаў, пасыля прагляду якога ўзынікаюць пытаныні наконт таго, што стала з гэтымі дзеткамі.

У краіне квітніе гандаль ствалавымі клеткамі, узятымі з чалавечых эмбрыёнаў пасыля аборту, — прытым, што іх эфектыўнасць для лячэння захворванняў не доказаная.

У 2003 г. улады пагадзіліся на эксгумацію 30 зародкаў і цельцаў немаўлятаў

на могілках, дзе праводзіць пахаваныні раддом №6. Адной з жанчын было дазволена здымак ўсё на відэа. Стужку яна перадала ў Раду Эўропы і Бі-бі-сі.

На відэа бачна, што ў некаторых немаўлят аголеняя мазгі ці другія органы, адсутнічаюць часткі цела. Гэта не зьяўляецца стандартнай практикай правядзеньня анатамавання пасыля съмерці, адпаведна, можа быць звязана з вырошчваннем стваловых клетак з шпіку.

Прадстаўнікі раддому №6 адкідаюць абвінавачваныні.

bbrussian.com

Археолягі: Магіла съвятога Паўла сапраўдная

Ватыканскія археолягі сцвярджаюць, што маюць канчатковыя доказы таго, што ў рымскай базыліцы Святога Паўла за Мурамі знаходзіцца сапраўдная магіла Апостала Народаў.

— Мы пэўныя, што ў грабніцы, прызнанай ужо ў IV ст., пахаваны съвяты Апостол Павал, — паведаміў археоляг Джордан Філіпі.

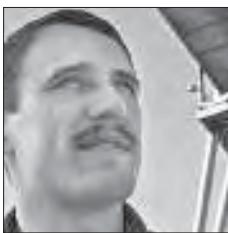
Археолягі знайшли ў месцы ніжэй за галоўны алтар рымскі саркафаг з надпісам «Павал Апостал і Мучанік».

Зьмест саркафагу пакуль не дасылавалі.

ВД

Андрэй Лянкевіч

**ПАВАЛ
СЕВЯРЫНЕЦ**

Павал Севярынец — у 1998—2004 г. лідэр незарэгістраванага «Маладога фронту». Асуджаны за арганізацыю акцыяў пратэсту пасля рэфэрэндуму 2004 году. Цяпер у высылцы ў Малым Сітне, на поўначы Полаччыны.

Каб жыхар Малога Сітна мог наведаць набажэнства, патрэбны цэлы дзень — да Полацку паўсотні кіляметраў, а транспарт ходзіць рэдка. Трапіць на пачатак служэжніні ў некаторых храмах можна толькі калі заначаваць у горадзе. Пытаюся ў старшыні сельсавету, чаму б не пабудаваць царкву, касыцёл або малітоўны дом у Сітне. «У нас туды ніхто ня пойдзе, — заяўляе мясцовая ўлада, — там жа трэба непітупчыя, сямейныя гаспадары».

Лёгіка жалезабетонная. Грэшнікі — нашто ім царква? Быціе апредзяляе сазнаніе. Памірай, роднае Сітна, у сваім бязбожжы. А храм пабудаваць... Гэта ж гропы ды клопат, а ў выніку — штонядзелю на споведзь.

Галіна Дзымітрыеўна, якая адмаўляе сіценцам у праве жыць па-хрысціянску, тлумачыць свою пазыцыю прынцыпам рынкавага сацыялізму: маўляў, няма на веру попыту. Менгарвыканкам у справе з царквой «Новае жыццё» ідзе далей. Попыт там відавочна ёсьць, дый малітоўны дом вернікі збудавалі самі. Але рагашніне — выселіць! — ужо нават не тлумачыцца якімі-небудзь праўдападобнымі аргументамі. Цяпер вось Горадня. Тысячы парафіянаў ужо які год чакаюць дазволу на будаўніцтва касыцёлу, а

абласное начальства ні з пушчы ні з поля ксяндзу ў лоб: ваша паства вас абкрадае... Тутсама 5 гадоў таму запята цкавалі беларускага праваслаўнага бацюшку Яна Спасюка, а царкву, ім зладжаную, зносялі бульдозрамі.

Бачыць гэтыя чыноўніцкія, заплыўлья тлушчам вочки, гэтыя трэція-чацвертыя падбародзьдзі — і літаральна чуеш буркатанне вялізнага страйніка. Калі вернікі будуюць са свайго цела, паводле Бібліі, храм Духа Святога — дык што за спаруды грувасыцяць са сваіх тулаваў гэтыя дойліды? Не жывуць, а *спажываюць*. Нашто ім храм? Нашто ім Бог?.. Глядзіш на зубадрабільныя выразы твараў адкормленея блюракраты — і разумееш, чаму адказам на гэтае застойнае атупененне ёсьць масавае адмаўленне ад ежы.

Шматлюдныя галадоўкі пасля вясны-2006, пачатыя маладафронтагаўцамі, падхопленыя незалежнымі прафсаюзамі, разгорнутыя пратэстантамі, каталікамі й партыйцамі, — гэта яшчэ й пратэст супраць сътай абыякавасці ўсяго грамадзтва, што гатавае трываць рэжым дзеля «стабільнасці» й адноснага дабрабыту. Галадоўнікі рыхтуюць усе 10 мільёнаў беларусаў да голаду без ўропейскіх прэфэрэнцый і холаду без расейскага газу. Гэта — своеасаблівы

ХРОНІКА

6 сіння

Ціск на палітвязня Фінькевіча

Увечары супрацоўнікі магілёўскага патраўчага ўстановы адкрылага тэпу зрабілі ператрус асабістых рэчаў у палітвязня **Артура Фінькевіча**. Артур мяркуе, што мэтай ператрусу быў мабільны тэлефон.

БРСМ вядзе датэрміновую агітацыю?

Практычна ва ўсе паштовыя скрыні выбарчай акругі, на якой балютуецца патэнцыйны кандыдат у дэпутаты ў Слуцкі гарсавет, старшыня **Менскага абласнога камітэту БРСМ Руслан Трухан**, закінутыя ўлёткі, якія ўтрымліваюць падрабязныя біографічныя звесткі «камсамольца» — актыўіста, а таксама некалькі яго фатадзымкаў.

7 сіння

Справа Воўчака спыненая

Адміністрацыйная справа супраць праваабаронцы **Алега Воўчака** спыненая ў сувязі з заканчэннем тэрміну даўнасці. Такое ражэшніне прынят 7 сіння юр'е суддзя Кастрычніцкага раёну Менску **Сяргей Герасімовіч**. Справа ў дачыненіі А. Воўчака была заведзеная па арт. 193—5 Кодексу аб адміністрацыйных прававарушэннях (невыкананье парадкі ўжывання меру эканамічнай палітыкі і іншых амежаванняў падчас перавозу тавараў праз мяжу). Праваабаронцу пагражай штраф ад 50 да 300 базавых велічынь.

Дашкевіча накіравалі ў Шклоў

Лідера незарэгістраванага «Маладога Фронту» **Зымітра Дашкевіча** накіравалі адбываць пакаранье ў камённю ўзмоцненага рэжыму №17 у г. Шклоў Магілёўскай вобласці. Зроблена гэта было да разгляду касацыйнай скаргі.

Не пусціліпольскіх і украінскіх актораў

Міжнародную тэатральную трупу не пусцілі ў Беларусь з спектаклем паводле твору Святланы Алексіевіч «Чарнобыльская малітва». Візіт тэатру ў Гомельскую вобласць быў запланаваны на 6—7 сіння. Беларускія мытнікі двойчы адмовілі акторам **польскага «Teatr Biuro Podrozy»** і тэатра **«Арабескі»** з Украіны ў перасячэнні мяжы. Прычынай гэтаму — нібыта неправільна аформленыя дакументы на правоз дэкарацыяў.

«Вітебскій кур'ер» выгналі

Рэдакцыя незалежнай грамадзкай-палітычнай газеты **«Вітебскій кур'ер»** атрымала пісьмовы загад ад свайго арэндададзьця ААТ «Элсан» — пакінць памяшканье, займанае рэдакцыяй, на працягу двух сутак.

8 сіння

Царква **«Новае Жыццё»** атрымала ліст з Упраўлення ўнутраных справаў Адміністрацыі Цэнтральнага раёну Менску за подпісам **начальніка ўпраўлення В. Сінякова**. У лісце паведамляецца, што царкве адмоўлена ў завядзеніні крыміналь-

най справы ў дачыненіі да журналісткі **Л.Джураевай**, а таксама ўдзельнікаў яе сюжету **А.Рабіцаў і І.Янушкевіча**. Нагода — адсунта на дзеяньнях апошніх прыкметай злачынства.

Днём раней у прэзыдыму **Вышэйшага гаспадарчага суду** (ВГС) прайшлі папярэднія слуханьні па справе царкви «Новае Жыццё», на якім бакі выказалі патрабаваны і ўдакладнілі свае пазыцыі. **Менгарвыканкам** пазыцыі не зъмяніў. Гэта пацвердзіў прадстаўнік Менгарвыканкаму **Юрысконсульт Камітэту па землеўпарадкаванні Ігар Каспляровіч**. Ён дадаткова адзначыў, што «царква як уласнік памяшканья ня мела права выкарыстоўваць яго (памяшканье) ні ў які способ». Варта нагадаць, што ВГС расчатаў разгляд гэтай справы ў першай інстанцыі пасля таго, як 4 лістапада прэзыдыму ВГС адмініятуры папярэднія ражэніні Менскага гаспадарчага суду адносна царквы.

Памежнікі адмаўляюцца аддаваць пашпарт сыну Мілінкевічу

Сын лідэра аўтадынных дэмакратычных сіл **Аляксандра Мілінкевіча** (таксама Аляксандар) з'явіўся ва Упраўленні кантрольна-правапускных пунктаў, дзе, паводле абыяканьня **Дзяржавнага камітэту памежных войск**, яму павінны былі вярнуць адабраны 29 лістапада пашпарт. Аднак замест пашпарту сын палітыка атрымаў дэзвюхгадзінны допыт. Памежнікі з'явіліся, якім чынам ягоны пашпарт апінуўся ў бацькі.

хроніка

нацыянальны пост, які новы беларускі рух трymае перад пакаяньнем усяго народу.

Так, усе падзеі найноўшай беларускай гісторыі маюць свой духоўны зъмест. Як і знакаміты біблійны выход з эгіпецкага рабства быў толькі пачаткам шляху да замлі абядцай, так і беларускі рух за свабоду мусіць праісці праз устрыманьні, пакуты й выпрабаваныні.

Доўгая беларуская дарога да храму — гэта ўсё тое ж блуканыне ў пустыні. Галадаванье. Смага. Трыманье. Пакланеніе чужым багам і бясконцае выяўленіе, што тут галоўны. Сутычкі з супраціўнікамі. Страх. Пакаяньне. І ўсё-такі ўрэшце — новая краіна.

Доўга, доўга атрымліваецца. Але іншага шляху ў нас, як і ў габрэй часоў Майселя, няма. У Беларусі, паводле съведчанія Васіля Быкова, доўгая дарога дадому.

Мы ўсё чакаем, пакуль Расея падвысіць кошт на газ, і люд нешта зразумее. Мы спадзяемся, што эўрапейскі санкцыі прымусіць прыхільнікаў Лукашэнкі думаць інакш. Мы марым, каб Захад або Усход чароўна наблізілі нас да храму Новае Беларусі: раз — і мы пры дзывярох... Але саюю дарогу да храму кожны чалавек і кожны народ мусіць праісці самастойна. Гэта справа нашага сумлення й наша веры — адолець адлегласцю і целам, і душою, і духам.

О, як далёка нам яшчэ да Беларусі?

Можна пачакаць.

А можна рушыць.

Парадаксальна — але тыя, хто не выходзіў з былога кароўніка ў Сухараве, і тыя, хто галадаваў разам з ксяндзом Аляксандрам Шэметам ў гарадзенскай капліцы, дабраліся далей, чым зборшчыкі подпісаў на мясцовіх выбарах, што абыходзілі сотні кватэраў.

Хрысьціяне перамаглі — бо ішлі духовым шляхам. Наўпрост. Малітва, вера, пост у сеньняшній Беларусі даюць эфект куды большы, чым грошы, ройтынг альбо піар.

Пакуль апазыцыя без асаблівага энтузізму выходжвае чарговую кампанію ды заміра ў прадчуваныні чарговага кангрэсу — беларускія хрысьціяне ствараюць сапраўдны фронт змаганьня, быццам фартэцыі, адстойваючы й будуючы храмы.

Так у цэнтар грамадзкага жыцця ў Беларусі зноў вяртаецца храм. Ни газавая труба, ни гіпэрмаркет і не партыйны офіс — хрысьціянская святыня, якая тысячу гадоў была сэрцам гэтае краіны.

Асноваю новай альтэрнатывы — ідэйнай, грамадзкай, палітычнай — у Беларусі робяцца, як і належыць, хрысьціяне. Тыя, хто ідзе да храму, вядуть усю краіну да нацыянальнага абуджэння.

в.Малое Сітна

Сваю дарогу
да храму
кожны чалавек
і кожны народ
мусіць праісці
самастойна.

ХРОНІКА

Страйк на абутковым прадпрыемстве «Чырвоны каstryчнік»

Атрымаўшы разліковыя квіткі **супрацоўніці** «Чырвонага каstryчніка» ўбачылі, што іхнія заробкі за мінулы месяц зменшыліся прыкладна на 100 тысяч рублёў. Гэта і сталаас асноўнай прычынай страйку. Работніцы скардзіліся таксама на дрэнныя ўмовы працы: у іх не прадугледжаны перапынок на абед, працаўніцаў даводзіцца ў выходныя. Свае патрабаваны шаўখіхі выклалі ў лісце дырэктуру «Чырвонага каstryчніка» й паведамілі пра страйк адміністрацыі. Аднак ніхто з начальніцтва да іх ў цэх не прыйшоў.

Вэрбавалі ў КДБ

Бабруйскага дзеяча Ігара Хоцьку выклікалі на размову ў мясцове КДБ. Выклікалі яго туды яшчэ з лета, але сп.Хоцька адмаяўляўся па прычыне занятасці. На гутарку пайшоў пасля таго, як падаў дакументы на рэгістрацыю яго кандыдатам у дэпутаты мясцовага савету і атрымаў чаргове тэлефоннае запрашэнне. **Намеснік начальніка Бабруйскага КДБ** прычыны выкліку актыўісту так і не патлумачыў, але, са словаў, прапанаваў супрацоўніцтва ў аблмен на дэпутацтва.

10 сіння

Апрацыя «перахоп»

10 сіння напярэдадні заплінаванай акцыі салідарнасці з Аляксандрам Казулінім і іншымі палітычнаволенымі на Каstryчніцкай

плошчы ля сядзібы БНФ міліцыянтамі ў цывільным быў затрыманы намеснік старшыні Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамады) **Аляксей Кароль**. У пастарунку Савецкага раёну палітыку патлумачылі, што адбываецца апрацыя «Перахоп», а сам ён «кнібыта падобны да таго, хто скраў аўтамабіль», заявіў палітыку ў міліцэйскім пастарунку Савецкага раёну. Пасля таго, як акцыя салідарнасці была жорстка разагнаная сілавікамі, Аляксей Кароль быў адпушчаны. Ля сядзібы БНФ таксама былі затрыманыя младзевыя актыўісты **Франак Вячорка, Максім Велімовіч і Сяргей Карповіч**, на якіх склалі адміністратыўныя пратаколы па арт. 172.3 КаСП — раслаўсюд друкаванай працдукцыі, зъмест якой наносіць шкоду дзяржаўнаму ладу, правам і законным інтарэсам грамадзянін. Хлопцы раздавалі паведамленыне спэцдакладчыка ААН па Беларусі Адрыяна Севярына. Адміністрацыйныя пратаколы будзе разглядзець адміністрацыйная камісія, санкцыі ўсе дадзеным артыкуле прадугледжваюць штраф да 5 базавых адзінак.

У часе разгону акцыі салідарнасці з палітычнаволенымі ў раёне Каstryчніцкай плошчы былі затрыманыя: **Бяляцкі Алеся, Стэфановіч Валянцін, Лябедзька Анатоль, Каліта Алеся, Палевікова Валянціна, Сербантова Арына, Мікалашэвіч Сяргей, Касянік Ліна (1931 году нараджэння), Лаўрыновіч Аляксандар, Жураўлёва Вольга, Багдановіч Раман, Мельнік Аляксей, Ясюк Алеся, Верасінскі Ген-**

надзь, Латушкін Дзэмітры, Іўлеў Аляксандар, Каршукой Мікалай, Рыжкоў Юрэс, Ліпень Антон, Макаеў Аляксандар, Чайкоўскі Павал, Корбан Алег, Сяргееў Уладзімер, Федарук Зыміцер.

Расцяжкі «Свабоду Казулін!» з'явіліся 10 сіння, у Дзень правоў чалавека, у Менску і Барысаве.

11 сіння

Трох юнакоў пакаралі арыштам

Судзьдзя Цэнтральнага раёну Менску **Аляксей Бычко** вынес вырак: **Алег Корбан і Зыміцер Хведарук** павінны адбыць 15 сутак адміністрацыйнага арышту, **Уладзімер Сяргееў** — 3 сутак за ўдзел у пікеце 10 сіння.

12 сіння

Высяленыне «Бацькаўшчыны»

У Гаспадарчым судзе Менску адбылося чарговае пасяджэнне па справе **МГА «Згуртаванье беларусаў»** сьевetu «Бацькаўшчыны». Судзьдзя **Мельнікава** пастанавіла адмінінцы асноўны пазоў **КУП «Менская спадчына»** да МГА «Згуртаванье беларусаў» сьевetu «Бацькаўшчына» аб скасаванні арэнды, а таксама сустрэчны пазоў «Бацькаўшчыны» да арэндададзіцца. Прывіна анульаваныя зыскай у судзе не была прадстаўленая. Матываўшыя частку судовага рашэння ўдзельнікі спрэчкі атрымаюць у найбліжэйшы час поштай.

АЛЕСЬ КУДРЫЩКІ

Здымак на памяць з нашаніўцамі. У цэнтры — Андрэй Дынко і Даніла Жукоўскі. З газэтай — Андрэй Хадановіч.

«НН» на Магілёўшчыне

Прэмія «ARCHE» — Данілу Жукоўскому

Месяц скончыўся для рэдакцыі «НН» на колах — 30 лістапада чарговыя сустрэчы з чытачамі прайшлі ў Бялынічах ды Магілёве. Гэта была ня толькі імпрэза, прысвяченая стагодзьдзю газеты, — у Магілёве ўручылі штогадовую прэмію часопісу «ARCHE» — «За сумленнае слова». Яе сёлетні ляўрэат, гарадзенскі крытык Даніла Жукоўскі, дабіраўся да Магілёва праз усю Беларусь.

Сустрэча ў Бялынічах была камэрнай, праходзіла ў прыватным доме. Сыціслая гутарка (час падціскаў

— трэба было сipyшацца ў Магілёў), нияркае съятло, гарбата, печыва. Наведнікаў цікавіла, чаго вартая ідэя ўдзельнічаць у мясцовых выбарах, а таксама чаго чакаць ад новага Кангресу демакратычных сілаў. Людзі запытваліся, чакаючы яснага адказу на гэтыя заблытаваныя пытанні. У іх вачах быў спадзеў на газету як на апошніга дарадцу, які дапаможа разабрацца ў заблытаванай апазыцыйнай палітыцы.

Грамада ў Магілёве цярпіла дачакалаася прыезду гасцей, хоць тыя ладна спазніліся праз паломку аў-

тамабіля. Залі была паўнюткая — на сустрэчу прыйшло больш за восемдзесят чалавек. Найбольш — моладзь.

Пасля афіцыйнай часткі ды сыльвання нашаніўскага гімну «Не загаснучь зоркі ў небе» ў келіхі паліся шампанскае. Андрэя Дынка абкружылі хлопцы, пытаючыся пра гарачыя пытанні палітыкі, Андрэй Хадановіч узяў на сябе націск дзяўчатаў, якія раіліся з паэтам пра слушаць яго выкарыстаныя трасянкі ў лірыцы.

Хоць насамрэч толькі два чалавекі з сталага рэдакцыйнага калектыву (Андрэй Дынко ды Алеся Кудрыщкі)

выбраўся ў вандроўку, віртуальна на сустрэчы з чытачамі прысутнічала амаль уся рэдакцыя: у Бялынічах ды Магілёве прыйшла прэм’ера дакументальнага фільму «Наша Ніва» і нашаніўцы.

Гэтыя дзівэ сустрэчы з чытачамі былі дужа розныя па форме, але падобныя па атмасфэры. Не пашанцевала хіба журналістам, якія пачалі актыўна тэлефанаваць, спрабуючы атрымаць каментар у новага ляўрэата прэмii «ARCHE». Той усяляк унікаў разгорнутых каментароў ды выказання сваіх эмоцый. Такі ён, Даніла Жукоўскі.

Алеся Кудрыщкі

Балючае пытанье элітарнасці

«Ствараючы паводку інфармацыі задарма, капіталізм зусім ня дбае задарма вучыць працаўца з гэтай стыхіяй». Прамова Данілы Жукоўскага на ўручэнні прэмii часопісу «ARCHE» «За сумленнае слова».

Шаноўнае спадарства!

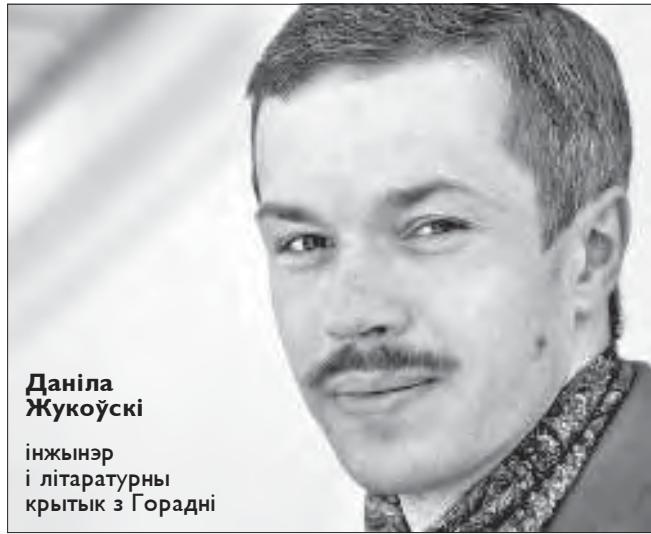
Ад першага дня знаёмства з часопісам я ведаў, што хачу сказаць прыхільнікам «ARCHE», але, калі нагода зьявілася, паўсталі пытанье, як гэта зрабіць. З чаго начынаць. Задачу спрасыць спадар Булгакаў, калі ў часе нядайней інтэрнэт-канфэрэнцыі ва ўласціў яму правакацыйнай манеры абрынуўся на вялікую расейскую культуру ды абвясціў, што інтэлектуалістыка робіцца для эліты. Дзякуючы яму я могу скарыстаць з улобёнага прыёму — крыткі.

Што такое эліта? Людзі, якія маюць вагу ў вачах грамадзтва — настолькі вялікую, што ўжо не патрабуюць даўдзіць публічна, што маюць вагу. Людзі, якія нясуць (і адчуваюць!) адказнасць за тое, што адбываецца, але робяць справаздачу толькі перад роўнымі сабе.

Сумняюся, што інтэлектуалістыка прызначаная для іх. Яна патрабуе часу і ўвагі, але які, я пытаюся, вынік? Ці дапамагае гэтае чытанье, ці спрашчае прыняцьце важкіх решэнняў? Хутчэй не: ускладніе мадонак, дадае сумненняў, пашырае межы проблемаў. Ни столькі дапамагае ў канкрэтных пытаннях, колькі ўзбагачае съветагляд.

Натуральны адрасат гэтых твораў — людзі з позіўным узорунем культуры і спэцыфічным съветаўспрыманнем, калі вялікая каштоўнасць наеца дакладнаму веданню. А гэтая жарсыць часцей ахоплівае тых, хто мае абмежаваны доступ да інфармацыі й не бярэ удзелу ў прыняцьці важкіх решэнняў. Тых, каму даўдзіца толькі **згадавацца**.

Інтэлектуальны тэкст паўстает з агульнаадступных ведаў, але дорыць адчуваньне

Даніла
Жукоўскі

інжынер
і літаратурны
крытык з Горадні

Юлія Дарадзікевич

ексклюзіўнасці. Эліта не патрабуе гэтага падарунку.

Кола патэнцыйных чытачоў «ARCHE» і падобных да яго выданняў большае за эліту, хаця й не настолькі «арыстакратычнае». Прыхына — ствараючы паводку інфармацыі ледзь не задарма, капіталізм зусім ня дбае за дарма вучыць працаўца з гэтай стыхіяй. То, што колькасць — яшчэ ня якасць, даводзіцца спасылгачом. А гэтае цяжкасць і спрыялоць цікавінасці да тых выпадкаў, калі нехта больш-менш сумленна спрабуе нешта **растлумачыць**.

Сама інтэнцыя — старанна тлумачыць, падрабязна абясмяркоўваць, усебакова разглядаць — уяўляе вялікую самастойную каштоўнасць. У адрозненіне ад савецкіх часоў з жорсткім межамі да зволенага, каштоўнасць гэтая ссоўваецца з ідэалёгіі на мэтадалёгію. У той час інтэлектуальны тэксты вучылі найперш сымеласці і незалежнасці меркаванняў, сёняня яны найперш фармуюць крытэрыі аўктыўнасці і добрасумленнасці.

Беларускі дыскурс перасы-

чаны спасылкамі на элітарнасць. З пазыцыяў добрасумленнасці й аўктыўнасці я прапанаваў бы звярнуць увагу на патрэбу дэгерайзацыі.

На мой погляд, неабходна больш казаць пра нацыянальныя характеристыкі беларуса. Гэта, напэўна, узбурыць як прыхільнікаў рамантычнага стэрэатыпу ад Караткевіча — талерартнага эўрапейскага беларуса, гэтае і тых, хто залічвае сябе да пэрэдагаў гэтага народа, ня тлумячы галавы летуценнямі пра Вялікае Княства Літоўскае і Берасцейскую унію. Але ўсё вастрай адчуваецца неабходнасць даць характеристыку сучасніку, які штодня ўчынкамі пацвярджае вернасць шляху, якім рухаецца наша грамадзтва апошнія 15 год. Беларусу, пра якога напісаў Пётр Рудкоўскі ОП у артыкуле «Ад ідэнтычнасці да саборнасці» («ARCHE». 2005. №1—2): «Маём справу з маўклівасцю, за якой хаваецца фундаментальная неталерантнасць і агрэсія ў стасунку да «іншых». Беларусу, абыякава варожаму да ліберальных уяўленняў пра культуру і драматыку, але рагучаму ў па-

ляпшэнні свайго дабрабыту.

Акрамя захаплення на малінчай гісторыяй, трэба шукаць адказы на пытанье, якое гэтае хораша сфермуляваў герой «Лябрынтаў» В. Ластоўскага: «Чаму ж усё гэта заняпала, чаму забыта?» Спадчына ВКЛ і Рэчы Паспалітая мае свой цёмны бок, нібы тая сіла ў сэрыяле «Зоркавыя войны». Пара, на мой погляд, больш звяртаецца ўвагі на тое, як імкненне да ідэалаў залатой вольнасці ператваралася ў непавагу да пісанага закону ды гатоўнасць прыніжакца перад кожнай намацвальнай уладай, недавер да дзяржаўных інстытуцый прывучаў да шэрай эканомікі ды кліentalных адносін, а непрызнаннем аўтарытэтаў выхоўвалася схильнасць да самаразграпшэння і бязмежны маральны рэлятывізм.

Нарэшце, неабходна гаварыць пра прыдатнасць інтэлектуалаў да абраңай ролі — праз ацэнку іхняга творчага даробку. Хаця праблема гэта больш камэрная, але адлегласці паміж аўктыўнікамі больш сыцілія, адпаведна ўзровень жарсыць нашмат большы. Пакуль мы будзем бачыць праблему ў вялікай расейскай культуры і сарамліва — і вельми па-беларуску — не заўважаецца, што народны паэт Беларусі ледзьве не гадзіну, нібы так і трэба, выслушоўвае камплемэнты, ад якіх начыранеў бы халіф багдадзкі, выступы, перад якімі бліжніе прамова незабыўнага Леаніда Ільіча Брэжнева перад уласным помнікам, цяжка спадзявацца, што мы выйдзем зь лябірінту.

Усё гэта ня менш, а больш важна, чым выкрутасы бягучай палітыкі, бо на гэтым грунтуюцца ўсе сацыяльныя звязы. Тут змайчачца і застацца на пазыцыях інтэлектуалаў — немагчыма. Бо калі інтэлектуальны тэксты вабяцца перш за ўсё мэтадалігічна, цікавасць і давер да іх ці ня цалкам залежаць ад пасылядоўнасці аўтара.

Дзякую за ўвагу.

Дэпрэсіі распаўсяджаныя

Месяц бяз сонца. Зіма ніяк ня прыйдзе, разам зь ёю зацягнулася забойчая восеньская дэпрэсія. Сродак ад дэпрэсіі — не маўчыце і шукайце добрае паўсюль, раіць доктар аддзялення памежных станаў менскага гарадзкога псыханэўралягічнага дыспансера Ігар Сарокін.

«Наша Ніва»: Ці ўплывае такое надвор'е — больш за месяц бяз сонца, у тумане — на людзей?

Ігар Сарокін: Клімат і надвор'е, безумоўна, упłyваюць на людзей. І дакладна вызначаным чынам. Тым больш гэтая зьява харектэрная ня толькі для Беларусі. Як па мне, то сёньняшнє надвор'е цалкам беларускае і натуральнае. Увогуле ў паўночных шыротах паводле тэмпэрамэнту і пэўных схільнасцяў да псыхалягічных паталёгій людзі маюць свае адметнасці: яны больш уразливыя да дэпрэсійных парушэнняў. На поўдні людзі больш актыўныя і тэмпэрамэнтныя, маюць экспрэсіўныя харектары. Дэпрэсіі здараюцца і тут, але найбольш яны распаўсяджаныя на поўначы. Такія асаблівасці харектару паўночнага чалавека абумоўліваюць і павышаную схільнасць да самагубства.

«НН»: Ці мае Беларусь тут свае адметнасці?

ІС: Так, паводле дасыльдаванняў псыхалягічнай службы, штогод у Беларусі праз самагубства гіне каля 3000 чалавек. У 2004 г. сярэдні паказчык па Беларусі дасягнуў 33,5 выпадкаў на 100 тыс. жыхароў. Гэта амаль удвая перавышае сярэдні сусветны паказчык. Рост колькасці суіцыдаў назіраецца ў Гомельскай і Магілёўскай вобласцях. У іншых рэгіёнах, на шчасце, адбываеца паніжэнне. У Менску гэтая лічба 2 гады таму складала — 16,7. Калі браць сусветны досьвед, то самагубства робіцца

Анатоль Адамчук

другой прычынай смерцяў пасля аўтакатастрофы. Паводле звестак Сусветнай арганізацыі аховы здароўя, да 2020 г. дэпрэсія выйдзе на 2-е месца па інвалідызацыі насельніцтва пасля сэрцавых захвор-

ванняў.

«НН»: Традыцыйна ў гэтай справе наперадзе скандынаўскія краіны з суворым кліматам.

ІС: Ёсьць адпаведная шкала — высокім лічыцца ўзровень самагубстваў у той краіне, дзе сярэдняя лічба складае 20 выпадкаў на 100 тыс. чалавек. Да такіх краінаў належаць і Данія, і Літва, і Эстонія, і Расея з паўднёвай Украінай. Да сераднякоў належаць ЗША і скандынаўская Швеція.

«НН»: Што здараецца з чалавекам у такія змрочныя дні, як ціпер?

ІС: Зьяўленню дэпрэсіі спрыяе ў тым ліку і малая колькасць сонечных дзён. Ёсьць розныя віды дэпрэсій, напрыклад, тая, што

Паказчык самагубстваў у Беларусі ўдвай перавышае сярэдні сусветны. Рост колькасці суіцыдаў назіраецца на Гомельшчыне і Магілёўшчыне. У іншых рэгіёнах яна зьніжаецца.

абвастраеца менавіта ў зімовы час ці позній восеньню. Змагацца з гэтым можна пры дапамозе саліярью ці штучнага падаўжэння дня — выкарыстаныя лямпаў дзённага сянятла.

Любая перамена надвор'я спрыяе таму, што ў часткі людзей пачынае праяўляцца г.зв. взетацыйная няўстойлівасць. Яе сімптомы самыя розныя: сухасць у роце ці павялічанае сълінавыдзяленне, паскоранае ці запаволеное сэрцабіццё, цяжкае ці лёгкае дыханье, пачуцьце трывогі і г.д.

Існуе від дэпрэсійнага разладжвання настрою, які ў першую чаргу праяўляецца ў зімовы час. У адсутнасці сонца ў арганіз-

На поўначы

ме бракуе каталізатараў біягеннага абмену — мэляттаніну, норадрэналіну, сэрatanіну, якія таксама моцна ўплываюць на наш настрой.

«НН»: Ці аднолькава такое надвор'е ўплывае на гараджанаў і вяскоўцаў?

ІС: Розыніца ёсьць. Тут мы таксама мала падобныя да іншых. Калі сусветная практика съведчыць пра большую скільнасць да дэпрэсіі ды самагубстваў у гарадзіках жыхароў, то ў Беларусі ў гэтай сферы на-пераходзе вяскоўцы. Не ратуе і блізкасьць да прыроды. Галоўная прычына — ад-сутнасць сталага занятку зімой і татальнай п'янства. Неяк чу́у на «Свабодзе» эсэ пра тое, што беларус звычайна працуе, калі не працуе, то п'е, калі ня п'е і не працуе, то пачынае нудзіцца. Вельмі трапная харктарыстыка. Сярод сель-скіх падлеткаў вельмі шмат парасуіцца даў, то бок спробаў зрабіць сабе съмерць, сярод сталых вяскоўцаў пераважаюць сар-раўдныя самагубствы. Гэта, як правіла, людзі, што ўжо выгадавалі дзяцей

і засталіся самотныя. Ця-перашняя вясковая мо-ладзь, трапіўшы ў горад, хутка забываеца на баць-коў.

«НН»: А як жа сумныя гарадзікі пэйзажы, шэ-рыя «спальнікі»? У Мас-кве ўжо задумаліся, разъмяшчаюць шмат ка-ляровай рэкламы, фарбу-

У адсутнасць сонца ў арганізме бракуе каталізатараў біягеннага абмену — мэляттаніну, норадрэналіну, сэрatanіну, якія ўплываюць на наш настрой.

иоць у весялейшыя коле-ры фасады будынкаў.

ІС: Так, слушная практика, якую трэба разъви-ваць. На поўначы Эўропы гэта шырока выкарысто-ўваеца. Там і ў малых га-радох фарбуюць свае дамкі ў яркія колеры, наколькі магчыма, каб пазбегнуць шэрсыці.

Як супрацьстаяць зімовай дэпрэсіі?

Ва ўсім шукайце пазытыў, каб адолець самоту. Ён прысутнічае ў любой сітуацыі.

Па-другое, нам падвышае настрой, калі мы на вышыні: добра выглядаем, карыстаемся новай і прыгожай касмэтыкай, модна апранаемся і г.д. Гэта вонкавая стымуляцыя настрою. З другога боку, уздымае тонус прафесійны посыпех: напрыклад, настаўніка, які добра падрыхтаваўся да занятку, дзе ці на толькі ўважліва слухаюць, але й засыпаюць пытаньнямі — па цяперашнім часе нечуваная реч.

Натуральная асяродзьдзе добра

ўплывае на настрой. Трэба часцей бываць у лесе, на вольным паветры. Не ля тэлевізара сядзець, які, дарэчы, вельмі моцна разъядноўвае людзей і робіцца дадатковай крыніцай стрэсу.

Любяя контакты з высокім маствацтвам увачавідкі паляпшаюць настрой чалавека, робяць яго больш урайнаважкім. Карысна проста добрую кніжку пачытаць. Калі не маствацтва, то спорт.

На жаль, часцяком у нашым грамадзстве ўласную значнасць падмацоўваюць прыніжэньнем іншых — сваіх сямейнікаў, калегаў, падначаленых. Гэта ня выйсьце.

Самае ж галоўнае — не заставацца

«НН»: Хто больш скільны да дэпрэсіі — мужчыны ці жанчыны?

ІС: Увогуле парушэнны настрою часцей сустракаюцца ў жанчынаў. Калі браць агульна, то судносіны прикладна такія: на аднаго мужчыну прыходзіцца 2—3 жанчыны. Але гэта агульна, бо ёсьць розныя формы парушэнняў, і таму судносіны гэтыя могуць змяняцца.

«НН»: Ці ёсьць у нас своеасаблівия группы ры-зыкі — дэпрэсіўна не-бясціечныя прафесіі?

ІС: Дакладных звестак на маю, але такія групы рызыкі існуюць. І ў прафесійным пляне паводле ліку парушэнняў і самагубстваў пераважаюць мэдыкі, псыхіяtry ў першую чаргу.

«НН»: А як людзі куль-туры — паэты, мастакі, музыкі?

ІС: Багема — вельмі своеасаблівая субкультура. Для яе прадстаўнікоў таксама харктэрныя самыя розныя парушэнні, у тым ліку і скільнасць да суіцыду. Болей за тое, тут можна выплучыць асобны від самагубства — эгаістычны. Гэта калі творчая асоба максымальна індывідуалізуецца. Яна мае пэўныя амбіцыі, але ня можа інтэгравацца ў свой асяродак,

замацавацца, давесці сваю выключнасць і асадлівацца. Такое самагубства робіцца ў імя самасцьвярджэння. Гэта найбольш характэрна для заходніх гарадзкіх куль-туры, дзе людзі часта дэзынтэграваныя, ня маюць моцных сацыяльных повя-зяў. На Ўсходзе трохі інакш. Там людзі аб'яднаныя сямейнымі, рэлігій-нымі ды іншымі сувязямі, і прычынай самагубства можа быць выгнанне з сям'і за нейкую правіну.

«НН»: Ці застаецца крыніцай стрэсу ў Бела-руسі моўна пытана?

ІС: Напэўна. Я і сам часта з гэтым сутыкаюся. Калі я на працы, то яшчэ магу давесці пацыенту, што гэта яго праблема, калі ён не разумее беларускай мовы. І, дарэчы, за сваю 10-гадовую беларускамоўную практику ў мяне былі адзінкавыя выпадкі, калі пацыенты адмаўляліся ад маіх паслугаў праз не-прыняцце беларускай мовы. Іншая реч, калі я, як адзін са шматлікіх, напрыклад, пакупнікоў у краме, запытаю воцат. Тут можна шмат і рознага пачуць у свой адрас і, нату-ральна, атрымаць стрэс. Гэта праблема ўсё яшчэ актуальная.

Гутарыў Сямён Печанко

сам-насам з праблемаю. Трэба выгаварыцца. І неістотна каму, хоць выпадковаму мінаку. У чалавечай прыродзе закладзена: калі выгаварысьцца — стане лягчэй, праблема страціць першапачатковыя цяжар. Калі не, то ўнутраны стрэс акумулюеца, нарастаете, як сънежны ком, і можа прывесці да трагічнай развязкі.

І ні ў якім разе не шукайце выйсьца ў альлаголі. Гэта вельмі кароткатэрміновы паратунак.

У складаных выпадках, калі чалавек ня можа сам сабе дыць рады, неабходна дапамога адмыслова. У Беларусі створаны і дзеянічаюць цэнтры памежных станаў. У кожнай паліклініцы працуе псыхатэрапэйт, які акажа вам кваліфікаваную дапамогу.

Наступны мусіць памерці?

Галадоўка Казуліна, пры ўсёй павазе да мужнасьці, пакінула дваістое ўражанье. Піша **Аляксандар Класкоўскі**.

Аналітык Уладзімер Роўда лічыць, што такі самаахвярны крок ёсьць маральным узорам для апазыцыі. Маўляў, былы рэктар мае шанец стаць бяспрэчным лідэрам і нарэшце яе згуртаваць.

А вось палітоляг Юры Чавусаў кажа: «Хацеў бы паглядзець у очы таму, хто парабаў вылучыць менавіта гэтыя патрабаванні!»

Сапраўды, калі пакінуць убаку высокую тэму герайму, то застаецца прагматычнае пытанье аб мэтах, сродках і выніках.

«Элемэнтарнае правіла любой галадоўкі палягае ў tym, што патрабаванні мусіць быць выканальнымі», — нагадвае Чавусаў.

Так, калі вернікі змагаюцца за храм ці права яго пабудаваць, то дамагчыся свайго цалкам рэальна. І мы нядыўна гэта бачылі.

А што тут?

Ці верыў хто хоць на грам, што высокая начальства пасярэдзін галаву попелам: каемся, нелегітимныя мы! Сыходзім, вось вам ключы ад кабінатаў!

Астатнія ж патрабаванні — і ўвогуле не да кіроўных вярхоў.

Што, Лукашэнка мусіць яднаць апазыцыю? Ці ставіць пытанье пра свой рэжым у Радзе бяспекі ААН?

Так, палітрада АДС праштампавала нейкія паперы, прадыктаваныя найперш, мусіць, меркаванымі гуманізму (чалавек за кратамі між жыццём і съмерцю).

Камэнтатары адзначалі, што з апазыцыйнага кіраўніцтва жонка Казуліна выцягвала заявы ледзь не абцугамі.

Ці паспрыяла гэта хоць на каліва рэальному згуртаванню?

Нарэшце, экспэрты адразу падкрэслілі, што «беларускае пытанье» ня ёсьць кампэтэнцыяй

Рады бяспекі ААН. Нефармат! Натуральна, пагроза канкрэтнаму чалавечаму жыццю падштурхнула міжнародную супольнасьць прыняць колькі там розалюцыю.

Аднак ці адбудзеца прарыў у беларускім пытанні?

Праблема, бадай, ня столькі ў недахопе ўвагі да яго, колькі ў браку рэальных вагароў уздзеяння.

І вырашаецца гэта праблема не галадоўкамі. Яна ёсьць прадметам карпатлівай і, калі хочаце, пераважна лятэнтнай дзейнасьці палітычных гулькоў ды палітэхнолягіяў.

Увогуле ў палітыцы мусіць быць моц-

ны прагматычны, тэхналагічны чыннык. А вось ім найспрытней карыстаецца менавіта ўлада. Дзейнасць жа, назавем умоўна, дэмакратычных сілаў грашыла дый па сённяня грашыца рамантызмам.

У нашым выпадку аналітыкі адзначаюць і такі момент, як дэвальвацыя самой звязы галадовак. Сапраўды, папершае, грамадзтва слаба інфармаванае. Па-другое, яно збольшага занадта інэртнае, апалітычнае, каб можна было запаліць масу адным палымяным сэрцам Данка. Па-трэцяе, як ні цынічна, народ прызыўчайваецца да вестак пра тое, што зноў нехта скарыстоўвае такі вось пратэставы экстрым.

Юры Чавусаў зазначае: наступнаму палітычнаму галадоўніку застаецца хіба пайсыці на съмерць!

Варта шукаць іншыя грунт, іншыя мэтады.

Дзеля перамогі над систэмай патробнныя ня толькі герайзм марскога пяхотніка, але й інтэлект прафэсара Казуліна, дай яму бог здароўя!

**Лявон Вольскі
і Міхал Анемпадыстаў.**

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Пабачыўшы на НТВ інтэрвю аднаго вядомага палітычнага мужа наконт таго, якім вялікім сымпатыкам СССР ён быў і ёсьць, падумаў: калі б той палітык меў дзёнынк, старонка за 8 сіння 1991-га выглядала бы наступным чынам:

3.00. Пракінуўся ад жудаснага сну. Быцдам я прэзыдэнт нейкай рэспублікі, якая ўзынкла на развалінах Савецкага Саюзу. І быцдам я на нажах з Москвой, бо расейцы ўзыялі нам мыта на пастваўкі шклоачышчальніка, зь якога мы гонім алькагольны сурагат на экспарт у Эўропу. Дурны сон. Што б гэта магло значыць — няўжо ў мяне праблемы з псыхікай? Усё, баста! Трэба заняцца спортом — фехтаваннем або хакеем.

5.55. Пракінуўся таму, што ня мог дачакацца гімну СССР.

6.00—6.10. Уважліва слухаў мэлёдью на слова Міхалкова — Эль Рэгістана і

Мой адрес ня дом і ня вуліца...

музыку Аляксандрава. Якая моц!

7.30—8.30. Напісаў заяву аб адстаўцы з посту дэпутата ВС. Як савецкі чалавек, не могу быць пешкаю ў гульнях буржуазных нацыяналістаў.

9.00. Паслушаў навіны. Сёння ў Пушчы сустроча Ельцына, Краўчука і Шушкевіча. Дыктар кажа, што тройка разрулівае нейкія энэргетычныя праблемы. Што і казаць — палітычныя ліліпуты! У той час, калі 300 мільёнаў зьбіраюцца святкацца 31 сіння 9

чарговую гадавіну нараджэння

чарлікай дзяржавы!

12.10. Толькі што па радыё перадалі, што ў Віскулях паставлена пытаныне пра роспуск Саюзу. Гэта катастрофа! Трэба нешта рабіць! Аднак што?

13.45. Мяркую, што Москва павінна даць загад беларускім структурам КДБ арыштаваць белавескіх зуброў. Спрабаваў датэлефанавацца на Лубянку. Нарэшце пачуў голас нейкага афіцэра. На маю прапанову той адповеў: «Ведаеце, я толькі што вярнуўся з Дрэздэна. Там усё на рынковых прынцыпах. Час і нам перайсці на гэтую формулу. Такім чынам, мы звонім вашаму КДБ, а вы нам... Што ў вас, дарэчы, ёсьць?» Узгадаў, што ў мяне ёсьць карова Мілка. Аднак гэта было яму нецікава. Паклаў трубку.

14.00. Тэлефанаваў ад імя Гарбачова беларускаму КДБ і загадаў тэрмінова арыштаваць тройку. На тым канцы лініі началі зьдзекавацца з майтрасянкі. Кажуць, ня думалі, Міхал Сяргеевіч, што вы так часта затарваецца на Чэрвеньскім рынку.

15.08. Сеў у цягнік на Берасьце. Па дарозе на вакзал, калі кулінары на праспэкце, нечакана сустрэў Якубовіча

— мацёрага антысаветчыка, які падчас путчу наядждаў на ГКЧП. Пррапанаваў яму стаць рэдактарам «Советской Белоруссии». Павал Ізотавіч назваў мяне абломкам гісторыі. Зачапіла. Гыгы-гы.

21.30. Ля вакзальных кавярняў у Берасьці мною выпрацаваны геніяльны плян — разам з масамі працоўных пранікнучы у Пушчу і зынішчыць антысавецкую хунту. Пайду падымаць народ.

22.45. Ледзь вырваўся з пастварунку МУС. Хацелі прышыць артыкул за тое, што хадзіў па вакзале і нецензурна лаяўся (гэта яны называюць патрыятычныя заклікі). Адмазаўся, спаслаўшыся на Пазняка, які неяк у рэстаране Вярхоўнага Савету вывеў тэорыю аб тым, што ў беларускай мове няма нецензурных слоў. Паверылі.

23.00. Дарагі дзёнынк, магчыма, гэта мой апошні запіс. Я сяджу ў засадзе каля доміку, дзе сабраліся антысавецкія юды. Зараз са словамі песні «Саюз нерушымы» ўстану і пайду ў апошні бой. Калі загіну, прашу лічыць мяне сябрам фракцыі «Камуністы за дэмакратыю».

23.30. Усё прапала. Пакуль дабег да зали, высьветлілася, што дамова пра роспуск СССР ўжо падпісаная. Гэта капец. Сур'ёзна думаю пра сутыць.

23.45. Вырашыў адпомысціца за Саюз. Думаю абрацца прэзыдэнтам гэтай краіны і аднавіць СССР. Дарэчы — каб не западозрылі, спачатку прыкінуся ёлупнем: авалязкова прагаласу ў парлямэнце за ратыфікацыю белавескіх дамоваў. А зараз спаць.

3.00. Зноў жудкі сон. Быцдам мяне судзяць за нейкія права чалавека...

Аўторкавым вечарам 12 сіння ў менскім клубе «Юла» святкавалася трохгодзідзе музычнага парталу «Гузін Гітоў». Галоўнай дзеючай асобай быў пазт, мастак і проста генэрэт файніх ідэяў Міхал Анемпадыстай. Яму прысьвячалася гэтая імпрэза з правакацыйным назовам «Бэні-фэст» — бэніфіс і фэстываль у адным фляконе.

На часта бывае магчымасць пабачыць на адной сцэне Лявона Вольскага, Касю Камоцкую, «Рэха», Зымітра Вайчукоўчыча, IQ-48, Iгара Варашкевіча, «Apple Tea», Русю, Алега Хаменку. Усе без выключэння музыкі, якія з'яўляюцца на

сцэне побач з Міхалам, — яго блізкія сябры. Тому нікто сябе асабіва на стрымліваў, шчыра і адкрыта прызнаваліся ў пачуццях да гаспадара. Гэта дадало імпрэзе цеплыні й нязмушанасці.

Гэздом канцэрту стала выкананье Вольскім і Варашкевічам «Аўтабіографіі» — песні часом польскай «Салідарнасці», якую на беларускую мову пераклаў Міхал Анемпадыстай. Гэтае песьня, што стала лідэрам гіт-параду «Гузін Гітоў», — своеасаблівы гімн новага пакалення і сымбал цяперашняга часу.

Дар'я Слабчанка і Кася Сарокіна

АПЫТАНЬНЕ НА САЙЦЕ NN.BY

Хто Вы па палітычных поглядах, чытач?

Чалавек левых поглядаў	19 (6.6%)
Сацыял-дэмакрат	12 (4.2%)
Камуніст	4 (1.4%)
Анархіст	23 (8.0%)
Чалавек правых поглядаў	37 (12.9%)
Кансэрватар	18 (6.3%)
Хрысьціянскі дэмакрат	38 (13.3%)
Ліберал	33 (11.5%)
Нацыяналіст	84 (29.4%)
Старонікі дзеяствуюшчэй власці	3 (1.0%)
Акцябронак	15 (5.2%)

Усяго прагаласавала: 286

«Гадаваньне на чужых мовах»

«Тата, а ў той дзяўчынкі таксама тата, а ня папа...» Артыкул Руслана Равякі ў №43 выклікаў шквал водгукаваў на сайце nn.by.

Xviedar напісаў(ла) Лістапад 24, 2006 у 9:55

Калі мы, беларускамоўныя, ня будзем гадаваць дзяцей па-беларуску, хто гэта будзе рабіць? Сёння мала праста ў хатніх умовах выхоўваць дзіця. Трэба ствараць для яго беларускамоўныя асяродкі, якімі могуць стаць сябры па беларускамоўным садку, школе, гуртку, курсах і г.д. Трэба ціснучь на мясцовую ўладу, каб яна стварала ўмовы для нашых дзетак. Адчыніялі такія садкі й школы.

Idejny напісаў(ла) Лістапад 24, 2006 у 11:29

... Так вы можаце да другога прышэсця «цисніць». Арганізоўвацца і браць уладу траба, і кіравацца сабою самім.

Xviedar напісаў(ла) Лістапад 24, 2006 у 15:14

Калі мы будзем мець сваё асяродзьдзе, мы зможам арганізоўвацца. Мы будзем мець аснову для пабудовы дзяржавы.

televital напісаў(ла) Лістапад 24, 2006 у 19:11

Бабы — гэта такая загадковая зыв'я :), вельмі цяжка перавіхаваць. Я сваю і паліцікінць прымушаў, і на беларускай мове ў хаце размаўляць, але, пэўна, зь мяне дрэнны настаўнік :).

Nадзея напісаў(ла) Лістапад 25, 2006 у 13:57

не хвалюйся, televital, зразумее яна калі-ніць... «Не пакідайце мовы сваёй, каб ня ўмेरлі...» — гэтая слова я паўтараю зноў і зноў. Беларуская мова будзе жыць.

Крысціна напісаў(ла) Лістапад 25, 2006 у 14:14

Шаноўная ідэйныя! Пакуль вы змагаецеся за ўладу, захапляючыся болей працсам, чым мэтай, дзеці растуць. І вашыя таксама. І зусім ня вашымі паплечнікамі вырастоюць. Бо каб вызваліць сабе час на змаганье, вы дарукаеце гадаваныя жонцы, бабулі — каму ўзгодна, абы вас не чапалі. І ходзяць дзеткі ў расейскамоўны садок, бо ён калі хаты, а да беларускасці вам шкада 20 хвілін ехаць і тысячу на паліва марнаваць. І гэта ў Менску, дзе ўжо ёсьць створаныя іншымі беларускія садкі і школкі. Што казаць пра «актыўістку» з гарадоў са статысцічным насельніцтвам, нязадных назьбіраць пяць—дзесяць паплечнікаў для

Грошай на дах у хляве няма, таму пераходзім да пытаньня аб пабудове камунізму.

адкрыцця садка. Значыць так яно вам трэба. І калі нехта бярэцца апісаць

проблему і давесці вам яе актуальнасць, вы пачынаце фанабэрью разводзіць пра вялікую палітыку. Як у показы: грошай на дах у хляве няма, таму пераходзім да пытаньня аб пабудове камунізму. Мне страшна, калі мы прыйдзем да ўлады, вы таксама захочаце сабе пасаду. І будзеце дбаци на ёй пра пытаныні дзяцей, жанчын і адукцыі так жа «эфектуна», як і цяпер. Р.С. Руслане, дзякую за клясны артыкул!

televital напісаў(ла) Лістапад 25, 2006 у 21:38

Крысціна, не хвалюйся, на гэту пасаду мы цябе пасадзім :). У астатнім згодны — пачынаць трэба зь сябе (сваіх дзетак).

Irap напісаў(ла) Лістапад 26, 2006 у 12:59

І сваіх жонак!

w напісаў(ла) Лістапад 26, 2006 у 18:02

2 Ідэйны. Ды прычым тут Лукашэнка-

На сайце «Нашай Нівы» зъмешчаны пяцісціячны камэнтар

Здарылася гэта 7 сіння 2006 а 18:00.

Пяцісціячны паслья зъмены дызайну nn.by чытацкі камэнтар зъмешчаны пад нікам «Вольны» да артыкулу «Сузэльныя непрыемнасці, альбо Антыапалётгія Інтэрнэту». Аўтар зъмешчанага камэнтару атрымае прыз ад Рэдакцыі — падпіску на ПДФ-версію газеты.

І — пішэце!

не Лукашэнка?.. Трэба ўкладаць у будучыню зараз, а ня толькі тады, калі будуть «адпаведныя» варункі.

Lіда напісаў(ла) Лістапад 27, 2006 у 20:01

Вашы расейскамоўныя жонкі ў выпадку іншага павароту лёсу і з мужам-французам ці туркам таксама б па-расейску гаманілі? Ці дазволі ў габрэй, жывучы ў родным Ізраілі, гадаваць сваё дзіця на мове і культуры суседніх краін? Ці паўстае ў габрэй, кітайцаў ды інш. пытаныне: «Я люблю чалавека ці яго палітычныя погляды!» — калі ён патрабуе ад сваёй паловы быць ня праста кахранкай, кухаркай, парадзіхай ды нянькай, а прадаўжальніцай роду, захавальніцай традыцыяў народу, да якога належаць муж і бацька? Калі жанчына не шануе свой народ нават у асобе мужа, то ці ёсьць у я ўвогуле маральнае права выхоўваць дзіця? Мо рэгрэс ператварыў гэту істоту ў самку, здатную толькі карміць, апранаць і вадзіць у школу, дзе ўласна выхаваньнем займаюцца адмыслова нянятны дзяржавай людзі?

Halina von Leipzig напісаў(ла) Лістапад 27, 2006 у 22:36

«...калі ён патрабуе ад сваёй другой паловы быць ня праста кахранкай, кухаркай, парадзіхай ды нянькай...». А таксама насыць паarendжу... :—) Калі б ад мяне хтосьці «патрабаваў», на якой мове гаварыць, я прынцыпова зрабіла б «мая твая не разумей». Мова — гэта ня сродак палітычнай барацьбы. На ёй траба проста гаварыць, чытаць, пісаць. Проста жыць.

pan Brudas напісаў(ла) Лістапад 27, 2006 у 23:35

Шаноўны аўтар і суразмоўнікі! На жаль ці не на жаль, справа тут ня толькі ў чаценыні-нечаченыні размаўляць на роднай мове. Гэта яшчэ справа вялізарнага ўдзелу падсвядомасці, якую самі мы — а тым больш нашы дзеці — кантроліруюць ня можам. Быць не падобным да іншых і пастаянна кідаць гэтым выклік асяродзьдзю — на гэта здолныя нямногі. Але без нарощвання беларускага асяродзьдзя мы ня зможам разарваць гэтае кола.

Ірына Раманава: «Сталін проста павысіў квоту»

Інтэлектуалы прагнулі быць падманутымі. Таму яны не зауважалі голаду.

Вярхоўная Рада Украіны прызнала сталінскі голад 30-х гадоў мінулага стагоддзя генацыдам украінскага народу — наўмысна задуманым забойствам з мэтаю вынішчэння Украінскага насельніцтва і змены дэмографічнага балансу ў СССР. Гэта акалічнасць прымусіла задумацца, ці было нешта падобнае ў Беларусі, і ці гатовая нашая краіна прызнаець злачынствам паяжкую спадчыну СССР. Пра гэта гутарка з гісторыкам **Ірынай Раманавай**, адным з нешматлікіх дасьледчыкаў, якія наважваліся займацца праблемай голаду на беларускіх тэрыторыях у савецкія часы.

«Наша Ніва»: Спн.Ірына, як Вы ўвогуле заняліся вывучэннем праблемы беларускага голаду 1932—1934 г.?

Ірына Раманава: Падчас працы ў архіве з дакумэнтамі, якія маюць грыф «Зусім сакрэтна», мне трапляліся асобныя звесткі аб голадзе 30-х гадоў у Беларусі. Але цікаўласць да гэтай праблемы ўзыніла ў часе палявых дасьледаванняў. Большасць вусных гістарычных звестак удалося сабраць у навуковай экспедыцыі па Палесцю ў траўні 2003 г. Мэтай экспедыцыі было вывучэнне беларуска-ўкраінскага памежжа, а асноўнай базай быў Мазыр. Калі паехалі па вёсках, я нечакана сама для сябе выйшла на тэму голаду. Трэба адзначыць, што дакумэнтамі аб голадзе на Мазыршчыне я ня мела. Пасля гэтага я адышла адусіх іншых анкет і пачала зьбіраць інфармацыю толькі пра голад. Усё пачалося з вёскі Малыя Аўцюкі, акурат там і пачнула пра голад трываты. Найбольш успамінаў я мела па Мазырскім, Хойніцкім і Крычаўскім раёнах, іншыя звесткі былі ўзятыя з архіваў.

«НН»: Ці голад ахапіў усе вёскі беларускага Палесся?

ІР: Не, ня ўсе. Паралельна група дасьледчыкаў працавала над вывучэннем беларускіх палякаў. Дык вось, у іх вёсках (былых г.зв. шляхецкіх засыценках) голаду не было. Адзінае, што ў такіх вёсках згадваюць, гэта тое, што было цяжка, ішлі ўкраінцы, але голаду не было.

«НН»: Ці існуюць якія-небудзь да-

кументы наоконту голаду ў іншых рэгіёнах Беларусі?

ІР: Такія дакумэнты сапраўды ёсьць, але яны надзвычай фрагментарныя, каб скласці агульную карціну па ўсёй краіне. Маніх тых мясцінаў, дзе людзі галадалі ў 30-я, сапраўды патрэбная, але для гэтага патрэбна рабіць спэцыяльнае дасьледаванне. Тыя дакумэнты, што сустракаюцца ў архівах асобага сэктару ЦК КПБ, з большага датычаць акурат Палесья. Аднак лякальныя выпадкі голаду фіксаваліся і ў больш паўночных рэгіёнах Беларусі, як, напрыклад, у Барысаўшчыне.

«НН»: Чаму Вас закранула гэтая тэма?

ІР: Я неаднаразова ездзіла ў навукова-дасьледчыя экспедыцыі. Звычайна калі мы заходзім у віковую хату, называємся, што мы гісторыкі зь Менску і просім расказаць, як жылося раней. Першое, што звычайна чуем у адказ: «Была вайна, было страшна...» А ў Мазырскім, Хойніцкім раёнах найперш мы чули: «Быў страшны голад». Гэты голад для мясцовых жыхароў нават пераўзышоў

на ўражаннях вайну! Нягледзячы на тое, што гэта людзі 1920-х гадоў нараджэніння, і многія з іх былі яшчэ дзецьмі, але ўражаныні былі настолькі моцныя, што засталіся да сёняня. Як адзначыў адзін інфармант: «Гэты голад запомніў бы і трохлетні рабёнак».

«НН»: Якія былі галоўныя прычыны гэтага страшнага голаду?

ІР: Несумненна, савецкая ўлада спрыялілася да гэтага голаду. Хоць ураджай 1932 г. быў трохі меншы, чым звычайна, голад быў выкліканы на гэтым. Прычынай, хутчэй, стала супраціўленне сялян палітыцы рэжыму, якое не спынялася, і меры, прынятые рэжымам у адказ, закліканыя раз і назаўсёды падаваць у сялян усялякую волю да супраціву. Сталін быў упэўнены, што сяляне проста хаваюць прадукты, а мясцовым партыйным упраўленцам не хапае рапушчаць іх забраць. Партыя рэзка ўзмацніла свой ціск, каб добра правучыць сялян: дзяржава проста павысіла квоту дзяржнарыхтовак без уліку рэальных патрабаў сялян, хаця ўлады добра разумелі, што гэта можа пагражаць голадам. Таму голад 1932—

гісторыя

1933 г. у заходній гісторыяграфії (сълем да за Р. Конкуэстам «Жніво смутку») атрымаў назыву «тэрору голадам». Гэтае найвялікшэ злачынства стагодзьдзя ў той час па стараліся ўтайць ад навакольнага съвету і нават ад тых катэгорый насељніцтва СССР, якія ад яго не пацярпелі. І голад падзеінічаў. Ён урэшце прынёс партыі перамогу над вёскай. Сяляне назаўсёды страдалі волю да непадпрадкавання савецкай уладзе.

Нават калі сълем да некаторымі гісторыкамі зыходзіць з таго, што голад на быў штучна створаны, то сам факт, што голадаючым тэрыторыям не аказвалася ніякай гуманітарнай дапамогі, гаварыць, прынамсі, аб многім. Ратаўцаў людзей відавочна ніхто не зьбіраўся. Ствараліся ж нават адмысловыя кардоны, каб людзі не змаглі нікуды ўцячы.

«НН»: Ці праточвалася інфармацыя пра голад на старонкі сусветнай прэсы?

IP: Практычна нічога не было. Асобныя паведамленыні рэзанансу ня мелі. Украінскі гісторык Яраслаў Грыцак адзначае, што ангельскі драматург Б. Шоў, ягоныя сучаснікі Сыднэй і Бэтрыс Ўэб, былы прэм'ер-міністар Францыі Эдуард Эры і іншыя, хто пабываў ва Украіне ў час голаду, па вяртанні на Захад распавядалі гісторы пра заможных украінскіх сялян. Відавочна, яны не разумелі таго, што ва Украіне ім паказвалі не сапраўдныя сялянскія сядзібы, а «пацёмкінскія» сёлы. Але справа на ў тым, што заходніх інтелектуалаў падманулы: шмат хто з іх прагнул быць падманутымі. У час вялікай дэпрэсіі 1929—1933 г., а асабліва паслья прыходу Гітлера да ўлады ў Нямеччыне, яны выказвалі моцныя прасавецкія сымпаты і адкідалі ўсялякую крытыку СССР як нацысцкую прапаганду. Былі і такія, хто на замоўчанні голаду рабіў сабе кар'еру. Прадстаўнік New York Times у СССР Вальтер Дурант ведаў, што рабіцца ва Украіне. Але ў сваіх артыкулах ён нават не ўзгадаў гэтай трагедыі, не жадаючы трапіць у няласку да савецкай улады.

«НН»: Чым конкретна адразыніваўся голад 30-х у Беларусі і ва Украіне?

IP: Найперш, натуральна, маштабамі. Калі ў Беларусі мы можам гаварыць пра тысячы ахвяраў голаду, то ва Украіне лік пайшоў на мільёны памерлых.

Маглі быць і лякальныя асаблівасці. Так, інфармантка з Крычаўскага раёну ўпэўненая, што іх выратавала тое, што побач была рэчка, па берагах якой расло шмат мясістай травы, гэта і ўжывалі ў ежу. Іншая справа, калі навокал стэп.

«НН»: Ва Украіне нярэдкімі былі выпадкі канібалізму. Ці было нешта

падобнае ў Беларусі?

IP: Не, я не сустракала. Адзінае, што калега казаў пра выпадкі пасъляваеннага канібалізму, але я з гэтым не сутыкалася, хоць адмысловага цікавілася пра гэта ў сведак голаду.

«НН»: Людзі, што не падпрадкоўваліся калгаснаму кіраўніцтву, рызыкавалі трапіць на высылку ў Сібір. Ці не было ў людзей адмысловага жадання быць высланым, каб уратавацца ад голаду?

IP: Людзі ехалі багата куды. Спрабавалі праравацца нават у Польшчу. Ехалі і ў туго Сібір, самавольна і самастойна. Але адмысловага жадання, каб выслалі ў Сібір, не было. Высылка — гэта заўжды шок і страх.

Людзі ня ведалі, што голадаючы нават недалёкія адна ад адной вёскі, бо ні па радыё, ні ў газетах ніякай інфармацыі не было. Адзіным сродкам даведацца пра голад у іншых рэгіёнах былі ўкраінскія хадакі. Людзі найперш згадваюць, што «прыходзілі ўкраінцы, прасілі вось хоць столечкі хлеба, а паслья падалі і проста пад плотам паміралі». Вельмі багата ўкраінцаў прайшло празь Беларусь.

«НН»: Вы ня лічыце голадамор 30-х гадоў генацыдам украінскага народу?

IP: Я не могу з гэтым пагадзіцца. Папершы, тэрмін «генацыд» мае дакладныя міжнародна-праўныя дэфиніцы. Так, Генэральная Асамблея ААН 9 сінтября 1948 г. адзначыла, што пад генацыдам разумеюцца дзеяньні, якія чыніяцца з намерам зыншчыць, цалкам ці часткова, якую-небудзь нацыянальную, этнічную, расавую ці рэлігійную групу як такую. Як я ўжо адзначала, голадамор 1930-х — гэта найперш вынік вайны зь

сялянствам, а не з украінцамі.

Той факт, што ў рэшце рэшт вызначэнне «генацыд украінскай нацыі» было заменена на «генацыд украінскага народу», сутнасці не мяняе. Прызнаць гэта генацыдам украінскага народу — значыць прызнаць, што вынішчэння іншых, у тым ліку беларусаў, не было.

Гэта трагедыя. Страшэннае Злачынства, якому німа і ня можа быць апраўдання нікім «посыпехамі сацыялізму» і перамогамі на франтах Айчыннай вайны.

Памятаць пра голад, безумоўна, патрэбна. Дзень памяці ахвяраў павінен быць абавязковы. Гэта трэба ня толькі ўкраінцам, але і беларусам. Калі звязаўся мой артыкул на www.tut.by, то вельмі паказальным было абмеркаванье на форуме, многія людзі нават ня ведаюць, што ў Беларусі таксама быў голад. Трэба гаварыць і пра голад, і пра ахвяраў сталінскіх рэпресіяў. Пра гэта варты гаварыць у кантэксьце прызнання злачынай спадчыны савецкай улады.

«НН»: Ці магчыма ў Беларусі падлічыць колькасць ахвяраў голадамору 1932—1934 гадоў?

IP: Вызначыць прыкладны маштаб, канечне, можна. Але ў гэтым гісторыкам павінны дапамагчы дэмографы, якія маюць свой інструментар. Да таго ж, цяпер нам даступны матэрыялы раней засакрэчанага перапісу 1937 г. Так, расейскія гісторыкі і дэмографы, супастаўшы матэрыялы перапісаў 1926 г. і 1937 г., напрыклад, падлічылі, што прамыя страты насельніцтва па СССР у гэты прамежак часу склалі 11 мільёнаў. На падставе тых дадзеных, якія маюцца на сёньняшні дзень, думаю, што лічба памерлых ад голаду ў Беларусі склала некалькі тысяч чалавек.

«НН»: Вы праслушалі шмат гісторый, звязаных з голадам у Беларусі, якія з іх найболей запала ў душу?

IP: Мне цяжэй за ўсё было слухаць, а пазней пісаць гісторыю, якую я пачула ў вёсцы Загальле Хойніцкага раёну. Бабуля рассказала:

— Есці не было чаго. Маці дастала недзе кавалачак хлеба ды думас: «Я сама яго зъем, бо калі памру з голаду, то і дзеці памруть». Стала ля печкі і жуе той хлеб, каб дзеці ня бачылі. Падышло да яе малое: «Мама, я есці хачу. Што ты робиш? Ясі?» А яна і кажа: «Не, сынок, ня ем». «А чаго ж, — гаворыць дзіця, — у цябе галава тады трасецца?»

«НН»: Ці магчыма ў Беларусі прыняцьце заканадаўчага акту, які асуздзіў бы сталінскія злачынствы?

IP: Цяпер не, але ў перспектыве гэта непазыбежна.

Гутарыў Зыміцер Панкавец

Съвет Караткевіча

Мы скажаем Караткевіча, калі лепім зь яго правадыра-празорцу. Піша Сяргей Харэўскі.

Землякі Караткевічавы не забываюцца на свайго генія. Гэтае выданье было адмыслова падрыхтаванае да 76-й гадавіны пісьменьніка. Укладалі книгу супрацоўнікі гарадзкога музею Ўладзімера Караткевіча, а выдадзеная яна была дзякуючы дапамозе аршанскіх спонсараў-прадпрымальнікаў. З фондавых збораў Беларускага дзяржаўнага архіву-музею літаратуры і мастацтва, музэйнага комплексу гісторыі культуры Аршаншчыны, з прыватных збораў і сямейных архіваў былі сабраныя малюнкі, аўтапартрэты, карыкатуры і шаржы, нашкіцаваныя рукою пісьменьніка. Яны былі знайдзены ў рукапісах і лістах Караткевіча і ў ягоных сяброў — Адама Мальдзіса, Янкі Брыля, Вячаслава Рагойши, Сяргея Панізьніка.

Набыць книгу можна ў Музэі Ўладзімера Караткевіча, што, між іншым, месціцца ў тым самым будынку, дзе ў 1930 г. быў Арашанскі радзільны дом і дзе прыйшоў на съвет будучы пісьменьнік.

Я запомніў яго блазнаватым візіянэрам, чалавекам вельмі эмацыйным і харызматычным, нягледзячы на фізычную слабасць.

бальшыні сваіх сяброў і знаёмых ён таксама быў чалавекам-аркестрам, вялікім эрудытам і фантазёрам, жартайніком і геданістам.

Караткевіч жывава рэагаваў на пошуки мастакоў, якія ілюстравалі ягоныя творы. Праз тое ён з многімі і пасябраваў, напрыклад, з Арленам Кашкурэвічам, Пятром Драчовым, Яўгенам Куліком, Аляксесем Марачкіным, Міколам Купавам. Ён быў сябрам многіх мастакоў і шукаў іх кампаніі. Таму я дзіва, што й сам усё жыццё адчуваў патрэбу да малявання.

Аднак тыя, хто яго шанаваў, на-

Я запомніў яго блазнаватым візіянэрам, чалавекам вельмі эмацыйным і харызматычным, нягледзячы на фізычную слабасць.

прыклад, у 1970-я, і самі засталіся там, у той эпосе. І той вобраз Караткевіча, што яны стварылі, па-першы, недакладны, бо сябры й прыхільнікі імкнуліся зъяўліць зь яго прарока, ледзь не правадыра-празорцу; а падругое, ён вымагае сёньня асэнсаванае адаптацыі для новае генерацыі. Хоць бы наноў выдаць ягоныя творы ў клясычным правапісе й прайлюстраваць найноўшай графікай. Гэткіх, напрыклад, маладых мастакоў, як Павал Татарнікаў ці Аляксандар Дзямідаў. Бо самае лепшае ў сваіх творчасці Караткевіч задумляў маладым! І гэткім яго варта вяртаць у наш сучасны канцэкт.

Яго пара пераацэньваць. Но, напрыклад, антыфэадальны й антыклерикальны запал, зь якім Караткевіч пісаў у свае савецкія часы, выклікае сёньня неўразуменіне. Дый стиль ягоных дэтэктываў сёньня выглядае месцамі кастрюбатым на тле тае шырэйшае панарамы сусветнае літаратуры, у якой абазнаная цяпер маладзь. А вось ягоная лірыка й празайчыя мініятуры набрынілі куды больш

шым сэнсам. Гэтым ён нагадвае Гюго, якога наосьбіты французскай мовы найбольш шануюць як паэта, а замежнікі — як раманіста.

Зусім забытым апінуўся Караткевічай даробак у дакументальным кіно. Дзе ёк можна паглядзець тыя дакументальныя фільмы «Съведкі вечнасці», «Чорны агат», «Памяць»...

Падзабытай аказалася ягоная грамадзянская публіцыстыка, у якой ён барапіў помнікі культуры й нашу прыроду. У нашу эпоху, пасля Чарнобылю, многія ягоныя думкі гучыць яшчэ вастрэй і глыбей...

У сваій мастацкай творчасці Ўладзімер Сямёнавіч быў такім, як і ў жыцці, — летуценьнікам-жартайніком з буйнай фантазіяй.

Шмат малюнкаў зрабіў Караткевіч да п'есы «Млын на Сініх Вірах» (1957). Тэатральны даробак Караткевіча, дарэчы, вялізны. Афармленнем ягоных спектакляў займаліся найлепшыя на свой час майстры. У Коласаўскім тэатры ў Віцебску Аляксандар Салаўёў аформіў «Званы Віцебску» і «Кастуся Каліноўскага». Яўген Ждан аформіў «Калыску чатырох чараўніц», пазней — балет «Дзікае паляванье караля Стака». Мастак Тур у Опэры аформіў пастаноўку «Сівой легенды» кампазытара Смольскага. Натуральна, што й сам Уладзімер Сямёнавіч нешта шкіцаваў сабе, вымысляючы нейкі паралельны съвет сцэны. А бадай, і шукаў натхненія для сябе ў гэтым маляваныні, глыбей пранікаў у вобразы.

СЪВЕТ ВАЧЫМА
КАРАТКЕВІЧА

(малюнкі, аўтапартрэты, карыкатуры, шаржы)

«Съвет вачыма Караткевіча»
(малюнкі, аўтапартрэты, карыкатуры,
шаржы)

Навукова-папулярнае выданье
/ Уклад. В. Сіднякова, У. Кузубаў,
І. Воранава, В. Пашковіч.
Ворша, 2006. — 116 с. 1000 ас.

Рыгор Барадулін, адзін з самых адданных ягоных сяброў, піша: «А мастак Караткевіч мог бы, відаць, спаборнічаць з пісьменнікам Караткевічам. Бездакорна валодаў лініяй, кампазыцыяй. Некалькімі штрыхамі мог перадаць характар, улюбёна-рамантычна ці зьдзекліва-гратэскава». Гэта слушна ў дачыненіні найперш да няўрымсълівага Караткевіча 1950—1960-х гадоў.

Вось, напрыклад, як у ягоным малюнку ў лісьце да Максіма Танка 1956 году. Тамака ёсьць і бліскучы аўташарж, і літаратурная аўтапародыя. Абрыс малюнку вельмі дакладны, складаны паводле кампазыцыйнай дыяганальнай пабудовы. Ён разьбіты на чатыры пляны, з элемэнтамі перспектывы.

Але пазнейшыя ягоныя шкіцы становіцца больш агульнымі, не такімі ахайнымі, як у маладыя гады. У 1970-

я ён ужо не надае ім такога значэння, як коліс. У іх шмат выпадковага. Але гумар, адметны Караткевіцкі гумар, застаецца. Вось, напрыклад, малюнак з ліста Адаму Мальдзісу «Тыповы беларус», у якім ёсьць і цытата з «Нашае Нівы» 1909 г. пра тое, што ў мястечку Еўе беларусы жлукціць піва болей за літоўцаў. А на малюнку — то пэўна малады Адам Мальдзіс у акулярах з куфлем піва! Маладому Караткевічу ж належыць і адзін зь першых беларускіх коміксаў — «Аксамітны альбом», у якім зъмешчаны размайтые пасяшальнія сцэнкі зь ягонага прыватнага жыцця.

Наагул жа элемэнты коміксу, альбомы зь сюжэтнымі малюнкамі, — вельмі беларускі жанр, што сягае ажно ў сярэдзіну XIX ст. І ў Захадній Беларусі гэты жанр быў вельмі распаўсюджаны ў беларускім левым дру-

ку. Гэта былі такія разгорнутыя коміксы на палітычную тэму Горыда, Валіеўскага, Драздовіча, Тыбера...

Калі тыя Караткевічавы малюнкі з «Аксамітнага альбому» былі моія першымі беларускімі коміксамі, то дакладна, што найбольш тыражным з іх стала кнішка «Дзікае паліванье караля Стака», намаляваная Адамам Глебусам і Ўладзімерам Сыціпанам. Пэўна, адным гэтым праектам Глебус са Сыціпанам зрабілі для вяртання Караткевіча ў наш культурны ўжытак болей, чым усялякія выставы ягоных савецкіх яшчэ кніжак.

Так вось і гэтая кнішка, што знаёміць нас з малазнанымі старонкамі ягонае біяграфіі й творчасці, — яшчэ адзін важкі ўнёсак у справу адраджэння спадчыны Караткевіча й вяртання ягонага імя.

Сяргей Харэўскі

Дзьмітры Касмовіч. За вольную і сувэреннью Беларусь

У Літве выдадзеныя ўспаміны грамадзкага дзеяча, кіраўніка Беларускага вызвольнага фронту на эміграцыі, зачятага антыкамуніста Дзьмітрыя Касмовіча (1909—1991). Апісаны ў кнізе час ахоплівае 1920—1945 гг. Аўтар расказвае пра дзяцінства, пра ведзене ў Нясьвіжы, вучобу ў Радашкавскай гімназіі ды ад'езд за мяжу ў канцы 1920-х. Касмовіч паехаў у Бэльгію, дзе вучыўся ў Льескім універсітэце і паралельна працаваў у капальнях. Затым перабраўся ў Бялград, дзе скончыў багаслоўскі факультэт, а з пачаткам Другой сусветнай вайны вярнуўся ў Нясьвіж.

Саветы, якія прыйшлі ў Захаднюю Беларусь, прызначылі Касмовіча «бурмістром» гораду — так называе сваю пасаду аўтар успамінаў. Потым быў удзел у Народным сходзе ў Беластоку, у сэсіі Вярхоўнага савету СССР у Москве, што аформіла ўваходжанье За-

ходнай Беларусі ў СССР, — і сустрэча са Сталіным, чалавекам, якога Касмовіч ненавідзеў больш за астатніх. Савецкія ўлады рэпрэсавалі ягоную матку за тое, што яна была шчыра адданая праваслаўнай веры. «Сталін выглядаў несамавіта, мізэрна. Давялося і мне пасцінцуць яму руку. Гэтую хвіліну я ніколі не забуду. Сэрца аблівалася крываў...»

Жыццё Касмовіча чарговы раз кардынальна змянілася з прыходам новых акупантатаў, немцаў. Ён

арганізаваў менскую паліцыю, а ў лістападзе 1941 г. выехаў на Браншчыну і Смаленшчыну, дзе праvodзіў беларусізацыю акруг ды арганізаваў атрады самаабароны (Службу падрадку).

У пачатку 1970-х Касмовіча абвінавацілі ў кіраванні апэрацыяй па зынішчэнню 184-х камуністаў у Касплянскім раёне. Але апраўдалі.

Ён быў жанаты з племяніцай Якуба Коласа, дзяячкай Саюзу беларускай моладзі Надзеяй Міцкевіч. Між іншым, з народным паэтам Беларусі аўтар успамінаў пазнаёміўся ў 1940 г. Касмовіч зазначае, што дзядзька Колас моцна ненавідзеў бальшавікоў і ў выпадку вайны не зьбіраўся зьяжджаць зь Менску. 26 чэрвеня 1941 г. яго сілком

Дзьмітры Касмовіч. За вольную і сувэреннью Беларусь. Вільня: Gudas, 2006. — 224 с.

вывезла на ўсход НКВД.

Пасля вайны Касмовіч пасяліўся ў Штутгарце, дзе ўзначальваў Беларускі вызвольны фронт, Беларускую незалежніцкую партыю, браў удзел у безлічы антыкамуністычных форумах па ўсім сьвеце.

Рэдактар кнігі ў прадмове зазначае, што да ўспамінаў трэба падыходзіць крытычна. Так, выклікаюць пытаныні лічбы пра колькасць жаўнероў Беларускага краёвага войска на ўсходзе Беларусі. Касмовіч сцівярджае, што іх было 100 тысяч. Але, відаць, гэту лічбу трэба дзяліць як мінімум на дзесяць.

Звярнула ўвагу на сябе апошняя старонка кнігі, дзе пазначана, што кампутарны набор ажыццяўляў сам Дзьмітры Касмовіч. Альбо гэта рэдактарска-карэктарскі недагляд, альбо аўтар успамінаў у 1986 г. ішоў у авангардзе тэхнічнай думкі.

Тым менш, кніга чытаецца вельмі лёгка, як дэтэктыв. Цяжка жыць, лёгка пісалася.

Звяртайцесь да незалежных распаўсюднікаў.

АГ

Аўгустоўскі павет, пошта Сапоцкін, Тэалін

Яшчэ адзін нашаніўскі адрас пачатку
стагодзьдзя. Піша гісторык **Андрэй Вашкевіч**.

«Прачынайцесь, хутка Менск», — пачуў я станدارтную фразу правадніцы і, каб выпадкам не заснуць ізноў, усхапіўся, як звычайна, ледзь не зваліўшыся зь верхняй паліцы пляцкарту. За акном павольна праплывали прыгарады Менску. Хаця, якія прыгарады? Прывакальная плошча, што заўсёды неяк раптам зъяўляецца пасля дваццаці хвілінай невядомага прызначэння абшараў, абцяг-

нутых калючым дротам і пабеленых цагляных ці то складоў, ці то чыгуначных дэпо, найбольш нагадвае ня надта ўдала і недарэчы пабудаваныя дэкарацыі да спектаклю пра імпэрську індзейцаў-майя. Але дэкарацыі аказваюцца даволі вялікія. Сярод іх ціпер жывуць больш за два мільёны беларусаў.

Аднак кожны раз едзеш у сталіцу з унутраным адчувањнем чагосьці незвы-

чайнага, асабліва, калі канчатковая мэта тваёй паездкі — архіў або бібліятэка. У працы гісторыка шмат што мяжкуе з наканаванасцю, бо ніколі ня ведаеш, што чакае цябе ў новым стосе папак з пажаўцелымі паперкамі. Часам знаходзіш такі прыклад вельчы і магутнасці чалавечага духу, што, здаеща, вырастаюць крылы, а часам даведваесься такое, пасля чаго тыднямі не дакранаесься да сышткаў з архіўнымі нататкамі. Адным словам — гісторыя. Так ці іначай, але ад некалькіх дзён, працэдзеных у архіве, застаеца як правіла адно моцнае, захапляльнае, ня важна, становічае ці адмоўнае, уражанье.

Тым разам гэтае ўражанне злавіла мяне ў апошні дзень працы ў акадэмічнай бібліятэцы. Думкамі ўжо знаходзячыся ў цыгніку, які вязе мяне назад ў Горадню, я гультайвата, хутчэй дзеля

самазаспакаення, што нешта раблю, гартаў вонісп справаў аднаго дакумэнтальнага збору. Раптам позірк упаў на справу, назва якой мяне, не спэцыяліста ў нашаніўскай пары, ніколі не зацікавіла б, калі б не знаёмае прозвішча: «Паштоўка ксяндза Яна Тшаско ў рэдакцыю «Нашай Нівы».

Думкі пра вяртаныне ў Горадню адразу некуды зьніклі, і я, хуценька патрасіўшы прынесыці гэтую справу, пачаў нэрвова гушкаща на крэсле ў прадчуваныні невялічкага адкрыцця.

Справа аказалася дзіўная. Зялёнага колеру папка, у якую была ўкладзеная адна невялічкая паштовачка. Паштоўка звычайная, і тэкс ту няшмат. Ліпень 1912 году, ксёндз Ян Тшаско просіць у рэдакцыі працачэння, што своечасова не плаціў за падпіску, і паведамляе газэце свой новы ад-

гісторыя

рас у Аўстрый. Закапанае. У пачатку XX стагодзьдзя гэты горны курорт называлі не інакш як сталіцай сухотнікаў. Там скончылі свой жыцьцёвым шлях Іван Луцкевіч і Казімер Сваяк. Чаму ехаў туды Ян Тшаско, таксама зразумела. Сухотнік у той час мог пражыць даволі доўга, але хіба гэта было жыцьцё, там, высока ў горах, сярод такіх самых, як і ты, людзей-чеснай. Аднак са- мае цікавае было на другім баку паштоўкі — ранейшы, беларускі, адрас ксяндза: Сувалкаўская губэрня, Аўгустоўскі павет, пошта Сапоцкін, Тэалін.

Цяпер усё стала на свае месцы. Усёй сваёй існасцю адчуваючы, што трапіў акурат на той сюжэт, на якім варта скончыць гэты візит у Менск, я вярнуў справу супрацоўніцы бібліятэкі і пакрочую да выходу.

Сапоцкін, для кагосьці праста кропка на мапе Беларусі, для кагосьці вёска ў ваколіцах Аўгустоўскага канала, для кагосьці (добра абазнанага ў гісторыі) са-

мае «польскае» мястечка ў нашай краіне. У 1795 годзе ваколіцы Сапоцкіна трапілі ў склад Прускай дзяржавы, у 1807-м — у Герцагства Варшаўскае, у 1815-м — у Царства Польскае. Пасыль яшчэ сто гадоў асобнага ад усёй астатнай Беларусі жыцьця. Даволі актыўная палянізацыя, супраціў мясцовых жыхароў прымусоваму пераводу з Уніі ў праваслаўе прывялі да таго, што ўжо ў пачатку ХХ ст. большасць сапоцкінцаў лічыла сябе палякамі і лічыць сябе такімі да сёньняшняга дня. Аднак беларушчына ніколі не памірала і тут.

Прозвішча ксяндза Тшаска я ведаў ужо за год да гэтай знаходкі. Ведаў яго зь ліста аднаго таямнічага беларуса з падгарадзенскай вёскі Адамавічы, які падпісаўся псеўданімам Упорысты. У надрукаваным летам 1920 г. у віленскай «Крыніцы» лісьце Ўпорысты пісаў, што жыхары ваколіцаў Сапоцкіна пакрыху схіляюцца да бела-

рушчыны, яшчэ ў 1918 г. у Аўгустове адкрылі беларускую школу (яе настаўніка, як я даведаўся пазней, звалі Станіслаў Ляховіч), але, на жаль, не хапае дапамогі і ўвагі ад беларусаў з мэтраполіі, зь Віленшчыны або зь Меншчыны. У канцы Ўпорысты са скрухай зазначыў, што вельмі патрэбныя і маладыя ксяндзы, якія не баяліся б чытаць казані па-беларуску, бо «ксяндзў беларусаў у блізкіх ваколіцах няма, бо кс. праф.-Бэта ў Ломжы, а кс. Тшаско ў Закапанымлечышца». Ксёндз Генрык Бэта сучасным дасьледчыкам крыху вядомы, найперш сваёй беларускамоўнай кніжачкай пра карыснасць развязданія членіні пчолаў... Нарэшце высыветлілася і з ксяндзом Тшаском. Што стала з гэтым, напэўна, вікарым касцёлу ў Сапоцкіне, пакуль я ні ведаю, мабыць, няшмат пражыў ён пасыль 1920 г., ужо тады мінімум восем гадоў змагаўся ён з сухотамі ў Закапаным. І цэлых восем гадоў, праз по-

лымя дзвіюх войнаў, не-калькі акупацияў, голад і невымернія пакуты помнілі яго і ягону «Нашу Ніву» мясцовыя сяляне...

Зімою цымнеш рана, і цягнік на Горадню адъехаўшы ужо ў прыцемках. Іншым разам пяць гадзін маруднага падарожжа праз Маладечна, Ліду і Скідзель падающа вечнасцю, але ня гэтым разам. Думак пра забытых апосталаў беларушчыны Станіслава Ляховіча, ксяндзў Бэту і Тшаско, таямнічага Ўпорыстага хопіць да таго самаго моманту, калі праз адчынены тамбур у вагон не ўварвеша щэплы вецер роднага гораду.

Так, і нават у Сапоцкіне не абышлося бяз «Нашай Нівы», — падумаў я, выразна ўяўляючы, як хіравата ўсіхненца, пачуўши гэту навіну, адзін мой сябрук зь недалёкай ад Сапоцкіна вёскі, і, надаўшы свайму твару камічна-змоўніцкі выгляд, выцягне з заплечніка вялікую жаўтаватую каперту з надпісам «НАША НІВА».

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

Катэхізіс: Помнік беларускай Рэфармацыі XVI ст. /
Адапт. тэкст, пер. з старажытна-
бел. мовы Н.Кабелка; Укл.
С.Акіньчыца. — Менск: Юніпак,
2005. — 312 с.

Сучаснае менскае выданьне стала трэцім для Катэхізісу Сы-
мона Буднага. Першы звязавіся
у Нясвіжы ў 1562 г., а другое
— у Стакгольме ў 1628 г. Ідэя
новай публікацыі гэтага рэлігій-
нага помніка пайшла ў 2002 г.
падчас съяткавання 450-
годзьдзя Рэфармацыі ў Беларусі — менавіта тады была зап-
лянаваная падрыхтоўка адапта-
ванага сучаснім літарамі ста-
рабеларускага арыгіналу ды
перакладу яго на сучасную бе-
ларускую літаратурную мову.
Вось гэтыя два тэксты і склада-
юць зъмест книгі. Праўда, у вы-
ходных звязках не пазначаны
аўтар Катэхізісу XVI ст. Пра
Сымона Буднага ды ягоных
выдавецкіх кампаньёнаў Маць-

вея Кавячынскага і Лайрэнція
Крышкоўскага распавядаеца толькі ў прадмове.

У 1578 г. Сымон Будны напісаў «Кароткія нататкі пра хрышчэнне дзяцей», дзе, у прыватнасці, распавёў пра спробы ўціску пратэстантаў у Вільні, Клецку, Нясвіжы... Нечаканыя паралелі з пачаткам ХХI ст. нараджаюцца тут: «Як відаць, усе верныя служыцелі або былі зь Літвы выгнаныя, або з добраў волі ехалі, як паведамлялася, у Польшу і на Валынь. Таму і Царква была невялікая, і да Святога Христу толькі цяпер, у Лоску, 18 траўня 1578 году, дайшло».

Саксонская Люстра: помнік прававой думкі Германії XIII ст. / Пер. са старажытнаням. і лац. моў, прадм. і камент. Вольгі Келер. — Менск: Медысонт, 2005. — 174 с., [24] арк. іл.

Упершыню па-беларуску вы-
дадзены помнік сярэднявечнага

нямецкага права, вядомы пад на-
звай «Саксонская Люстра». Чаму
люстра? Бо гэта было нібыта
тэкставым адлюстраваннем звы-
чавага права. «Саксонская Лю-
стра» мае досьціц важнае зна-
чэнне для беларускай гісторыі —
менавіта на гэтым зборы зако-
наў у значайнай ступені заснавана
Магдэбурскіе гарадзкіе права, а
горад Магдэбург першапачатко-
ва стаў цэнтрам пашырэння
«Саксонскага Люстра».

«Ніхто ня можа адмовіцца ад
права ні праз каханье, ні праз
гора, ні праз пагрозу, ні праз па-
дарунак. Сам Бог — гэта права.
Тому для яго права такое дара-
гое. І тому ўсе, каму Богам да-
даўша зьдзяйсняць суд, павінны
імкнуцца судзіць такім чынам,
каб Божы гнеў і Суд быў б да
вас добразычлівім!» (з пралёгу
да «Саксонскага Люстра»
Айке фон Рэпкава, Нямеччына,
XIII ст.).

Архіварыюс: Зборнік на-

вуковых паведамленняў і
артыкулаў. Выпуск 3. —
Менск: Нацыянальны гістарычны
архіў Беларусі, 2005. — 200 с.

**Мікуліч, Аляксей. Белару-
сы ў генэтычнай прасторы:
Антрапалёгія этнасу. —**
Менск: Тэхналёгія, 2005. — 138
с., іл.

**Мовы Вялікага Княства Лі-
тоўскага.** Матэрыялы IV Між-
народнай навуковай канферэн-
цыі (Берасьце, 18—19.05.2004).
— Берасьце: Акадэмія, 2005. —
255 с.

**Рыльке, Райнэр Марыя.
Кніга гадзін /** Пер. В.Сёмухі.
— Менск: З.Колас, 2005. — 160 с.

**Чантурия, Ю.В. Градост-
роительное искусство Бела-
руси второй половины XVI
— первой половины XIX
вв.: Средневековое насле-
ние, Ренессанс, барокко,
классицизм. —** Минск: Бело-
русская наука, 2005. — 375 с.

Алег Дзярновіч

Невядомая місія «Горбіка»

Кур'ер падполья як мага шифруеца, а галоўны правадыр выступае пад сваім іменем? Яўген Усошын ставіць пад сумнёў факты з публікацыі «Львоўская місія «Язафата» (№34).

Захапленне кансьпіралёгіяй, падпольлем, тэорый змоўчаў часам заводзіць дасыледчыкаў у такія съляпія вулачкі, зь якіх цяжкавата выбрацца назад, на пырокі прастор неабвержных фактав. Зрэдку здараеца такое і са сталымі навукоўцамі. Асабліва калі тэма панаднаяй багатая на спрэчныя звесткі. І, паводле лёгкіх жанру, выходзіць, што, напрыклад, «НН» — гэта орган суսветнае закансіправанае ліберальнае сеткі; або прарабуляй вядомага літаратара Пятра Васючэнкі, выяўляеца, была Кура-Шчабятура (нездарма ён яе так часта згадвае ў сваіх казках)! І ці мала яшчэ што! На жаль, менавіта съляпой вулачкай дасылданыня можна назваць артыкул «Львоўская місія «Язафата», надрукаваны ў «НН» за подпісам шаноўнага і шанаванага мною Сяргея Ярша і таемнічага Сержука Горбіка.

Уся, як той казаў, доказная база грунтуеца ў выпшэйпамянятым артыкуле на таямнічым дакумэнце, знойдзеным у архіве *ненаванага* беларускага эмігранта. Узынікае пытаныне: калі аўтары пералічваюць усіх, у каго на руках павядаў дакумэнт, чаму не згадаць і апошнія ўладальнікі? Гэта неабходная цаглінка ў вызначэнні аўтэнтычнасці дакумэнту. Пазбаўленне аналімнасці яшчэ больш важнае, бо дакумэнт той — рукапісная копія! *Xто* яе зрабіў? *Xто* знайшоў дакумэнт — на жаль, не паведамляеца.

Зазначым: аўтарам гэтага дакумэнту ёсьць таямнічы агент «Язафат», але ў арты-

куле не пазначаны адресат, да каго скіраваны ліст. Дакладней, пазначаны: В.Гадлеўскі, і нават дата ёсьць. Але гэта, прабачце, падобна да жарту пра Штырліца, які ідзе Бэрлінам у будзёнаўцы і з парашутам за плячымі. Выходзіць: кур'ер падполья шифруеца, а галоўны правадыр выступае пад сваім іменем?

Трошки пра Язафата і дацукмент. З найпрасцейшага тэксцустальнага аналізу артыкулу вынікае: слова Язафата — слова, узятыя ў дзівлюхосьце. Вядомая усім з маленства простая мова. Ціпер разгледзім перадапошні абзац артыкулу. У ім ідзеца пра заходы, якія зрабілі гітлераўцы, калі даведаліся пра быццам бы падрыўны харектар візыту а.А.Неманцэвіча ў Львоў: «у менскае гестапа і СД зрайхкамісарыяту «Украіна» паўступіла інфармацыя, што падчас працы Львоўскага сабору экзархай...», далей:

«Тады з Бэрліна прыйшла санкцыя на дольт, а калі спатрэбіца — і арылт Неманцэвіча». Калі ўсе гэтыя звесткі знаходзяцца ў дакумэнце, дык выходзіць, што: або дакумэнт мае двух аўтараў (бо не прыпішаш жа агенту Язафату, фактычна кур'еру, такое дакладнае веданыне ўнутранай дакумэнтацыі гітлерцаў), або гэта зусім не рэляцыя Язафата зь ягонай паездкі ў Львоў (як можна зразумець з кантэксту). Пытаныне да аўтараў артыкулу: чым ёсьць дакумэнт? Бо калі гэты дакумэнт — рэляцыя агента Язафата, дык адкуль інфармацыя пра ўнутраную гітлераўскую карэспандэнцыю? Зь якой крыні-

цы? Чаму яна не пазначана? І навошта выдаваць рэляцыю Язафата за нешта сэнсацыйнае, што пралівае съятло на прычыну арышту Неманцэвіча, калі ёсьць нейкія іншыя вядомыя аўтарам дакумэнты, якія гавораць пра тое самае?

Трэба нагадаць аўтарам сэнсацыйнай знаходкі яшчэ некалькі рэчаў: навесну 1942 г. С.Бандэра ўжо паўгоду сядзеў у канцлягеры, а не ачольваў АУН. Рэальнасць таемнае паездкі ці то вячэрняй, ці то начной са Львова досыць сумнёўная, бо ў Львове, дзе змагаюцца два вельмі моцныя і актыўныя падпольні — украінскае і польскае, — кантроль нямецкіх сіл бысьпекі за кожным перасоўваннем быў стакроць маднейшы.

Унутраныя супяречнасці артыкулу часам гучыць як кіпіна з уважлівага чытчика. У артыкуле падаецца, што паводле інфармацыі з райхскамісарыяту «Украіна» да менскага «СД і гестапа» «паведамлялася, што Неманцэвіч пададзіўся выконваць ролю сувязнога паміж групай Гадлеўскага і АУН...». Ціпер скажэце мне: навошта гітлераўцам «сачыць у Альбярціне» за а.А.Неманцэвічам і арыштоўваць, каб атрымаць звесткі пра Гадлеўскага, якога, паводле артыкулу, «ён ня выдаў», калі гітлераўцам і так вядома, хто такі В.Гадлеўскі? Выходзіць: Неманцэвіч (арыштаваны ў жніўні 1942 г.), які ўсяго толькі пасярэднік у перамовах, арыштаваны на шмат раней за лідэра падполья В.Гадлеўскага (дата арышту — 24.12.1942), які ходзіць яшчэ паўгоду на волі. І немцам ужо вядома, што ён лідэр падполья!

Але і гэта ня самае слабае месца ў артыкуле. Усю карці-

ісі, мартыралёгі, успаміны. — Менск—Мюнхэн, 1999). Выходзіць, ня трэба нікога арыштоўваць, дапытваць, катаўцаць — усё проста: калі вышэйпамянеёны *Язафат* быў бы разам з а. Неманцэвічам ў Львове, яны б сядзелі ў сучасных камерах.

На гэтым можна было б і скончыць. Усё ясна. Калі не-йкі дакумэнт знойдзены, то ён мае малую гістарычную вартасць. Мусім усё-ткі верыць паплечніку і супрацоўніку экзарха, а не *рукапіснай копіі невядомага аўтарства, не-дзе кімсіці знойдзенай*. Можна і не прыгадваць спадарам С. Горбіку і С. Яршу, што сьвятары любое канфесіі падчас нямецкае акупацыі без дазво-

лу мясцовае ўлады не маглі выехаць за межы ваколіц свае парады, таму вылічыць *Язафат*, які, паводле легенды дакумэнту (артыкулу?), быў у Львове шэсць дзён, не складана, і не было ніякае патрэбы арыштоўваць пасярэдніка а. Антонія, калі сам *агент* трапіўся б вельмі хутка.

Карціць толькі запытаць у аўтараў: з чаго можна меркаваць, што айцец Вацлаў Аношкі схаваўся пад мянушкай Язафат? Ці ёсьць факты, зачэпкі? Бо вынікае з артыкулу толькі адно: адбылася мэтамарфоза з людзьмі. Вацлаў Аношкі, бескарыслівы душпастыр, сапраўдны духоўны бацька для вернікаў, стаўся палітычным змоўнікам, хоць і

як быццам *сваім, нашым*. Мітрапаліт Андрэй Шаптыцкі, які выдаў багата пастырскіх адозваў з асуджэннем гвалту, учыненага ў палітычных мэтах (яны былі прысьвеченныя менавіта *дзейнасці* АУН), стаў мэдыйтарам у падрыхтоўцы хайрусу падпольшчыкай. Ён, мудры пастыр, які ўсё жыцьцё клапаўся перадусім пра Царкву, і ведаючы, што ў Беларусі немцы легалізавалі заснаваны ім самім грэка-каталіцкім экзархатам (Ён *адзіны* з чатырох, створаных мітрапалітам А. Шаптыцкім, быў легалізаваны нямецкай уладай). Астатнія экзархі кіравалі сваімі экзархатамі падпольна зь Львова, бо не маглі нават знаходзіцца на тэрыто-

рыях, за якія адказвалі), стаўся, як вынікае з артыкулу, зусім неадказным рызыкантом. Ён, невядома зь якой рацыі, здольны кінуць жменьку сьвятароў-беларусаў, якія абслугоўвалі на той час экзархат, і вернікаў грэка-каталікоў у пекла *палітычнага* перасыльеду. Канец канцоў, экзарх Неманцэвіч, які ўсё жыцьцё імкнуўся не мяшанца ў палітыку, якога абыходзіла перадусім ідэя еднасці Царквы і еднасці свайго народу ў гэтай Царкве, зрабіўся, паводле С. Горбіка і С. Яршу, *палітычнай* ахвярай.

І апошняе. Дужа карціць пабачыць хача б копію з копіі дакумэнту, на які спасылаюцца аўтары артыкулу!

Уніяты спрыялі антынацысцкаму супраціву

На нядаўнай прэзэнтацыі ў Маладэчненскім кнігі «Галасы разбуджаных птушак» краязнаўца Міхась Казлоўскі сказаў: «Цэлія пласты нашай гісторыі адсутнічаюць у архівах. Даводзіцца звязаны з атакамі на людзей — жывых съведкаў. Але людзкая памяць недасканалая. Таму я па некалькі разоў прыяжджаў і распытваў... И толькі калі звесткі съвесткі съходзіліся, запісваў для кнігі».

У выпадку зь місіяй «Язафата» звязаны з атакамі на людзей — жывых съведкаў. Пішучы артыкул, мы, зразумела, грунтаваліся на толькі на рукапіснай копіі дакумэнту. Мы ўжо згадвалі пра аповед германа-студыгта а. Гедыёна. Таксама атрымалі шэраг съведчанняў удзельнікаў беларускага супраціву часу вайны, былога супрацоўніка Баранавіцкага СД.

Спадар Я. Усошын патрабуе прозвішчаў і яўкі — нібы не разумее, як ставіцца сёньняшняй ўладе да беларусаў, што ваявалі супраць бальшавізму ў 1940—50-я. Людзі жывуць на Захадзе, маюць іншыя прозвішчы, ім ужо па 85—90 гадоў, ні пра якую легалізацыю гаворкі пакуль ісці ня можа.

Мусім канстатаваць, што сп. Усошын, прачытаўшы артыкул, не разабраўся, дзе тэкт аўтараў, а дзе цытуеца дакумэнт. Зразумела, у справаздачы «Язафата» няма прозвішча Гадлеўскага. Адресат, а таксама падрабязнасці сустрочаў В. Гад-

леўскага, А. Неманцэвіча і «Язафата» сталі вядомыя нам ад удзельніка беларускага супраціву, прозвішча якога называецца пакуль ня можам (па вайне ён быў камандзірам беларускага партызанскаага атраду ў Белавескай пушчы, цяпер жыве ў Заходнім Нямеччыне).

Мусім адказаць яшчэ на некалькі закідаў сп. Усошына. Знаходжанье С. Бандары ў нямецкім канцлагеры не замінала актыўнай дзейнасці АУН. Калі мы пішам пра «бандэрайскую АУН», дык падкрэсліваем, з кім менавіта ў той час шукалі контакт беларусы (бо была яшчэ мельнікаўская АУН). Вывезыці некалькі съвятараў з Львову за 40 км у мясточку Уніі для мітрапаліта А. Шаптыцкага не было проблемай. Ён туды перарапраўляў з гораду па 5—10 габрэй! Няправда, што Шаптыцкі ня браў удзелу ў палітычным жыцьці і не спрыяў дзейнасці АУН-УПА — за апошняе дзесяцігодзідзе ва Украіне пра гэта напісана шмат.

Калі беларускі супраціў быў зацікаўлены ў львоўскай місіі ўніяцкіх съвятараў, дык праз сваіх людзей у адміністрацыйных і палітычных органах мог здабыць дазвол для пaeздкі. Мы не сцівярджаем, што а. Неманцэвіч і «Язафат» ехалі ў Львоў разам. Калі мы адзначылі, што а. Неманцэвіч ня выдаў «Язафата», дык мелі наўвеце, што ня выдаў сутнасці яго місіі, бо факт яго пaeздкі ў Львоў, сапраўды, ня быў таямніця. Дакумэнты баранавіцкага СД, якія ўтрымліваюць згадку пра атрыманыя апэратыўнай інфармацыі аб палітычных перамовах айца А. Неманцэвіча з прадстаўнікамі АУН(б) пры пасярэдніцтве мітрапаліта А. Шаптыцкага, захаваліся і цяпер перахоўваюцца ў

адным зь нямецкіх архіваў.

Львоўскае выдавецтва «Летапіс УПА» таксама мае дакумэнты пра перамовы лета 1942-га паміж АУН(б) і прадстаўнікамі беларускага супраціву. Спадзяємся, што бліжэйшым часам гэтыя дакумэнты будуць надрукаваныя.

Мы пісалі: «Можна меркаваць, што пад мянушкай «Язафат» схаваўся айцец Вацлаў Аношкі». Не сцівярджаем, а выказываем меркаваныне, бо ня маем 100% доказаў, пакуль ня знойдзены арыгінал справаздачы «Язафата». Нагадаем, у склад Рады Экзархату ўваходзілі трох съвятары: Іван Гермацок (паводле Гарошкі, памёр вясной 1942 г.), Вацлаў Аношкі і Леў Гарошка. Жывучы на эміграцыі, а. Гарошка ніколі ня згадваў, што ўдзельнічал у Львоўскім саборы чэрвяня 1942 г. А вось айцец В. Аношкі па вайне жыў у Польшчы пад наглядам спэцслужбаў. У яго памяшканыні неаднойчы чынілі ператрусы. Успаміны пісаць ён ня мог. Дарэчы, як нам нядаўна стала вядома, выехаў а. Аношкі ў Польшчу не ў 1944 г., а не пазней за вясну 1943-га, пры дапамозе сябра ЦК БНП Барыса Рагулі. Адзін з быльых рагулёўцаў сцівярджает, што а. Аношкі ратаваўся ад магчымага арышту (а. Гарошка жыў і працаўваў у Баранавічах да лета 1944-га).

І апошняе. Зідзіўляе, што сп. Усошын называе а. Аношкі «палітычным змоўнікам». Што кепскага, што ён браў удзел у беларускім супраціве, а экзарх А. Неманцэвіч спрыяў яго місіі? Хіба ўдзел ці спрыяньне антынацысцкай барацьбе — нешта ганебнае ці сарамлівае? Лёгіка аўтара допісу ў «НН» нам не зразумела.

Сяргей Ёрш, Сяржук Горбік

Апошнія 9000 уніятаў

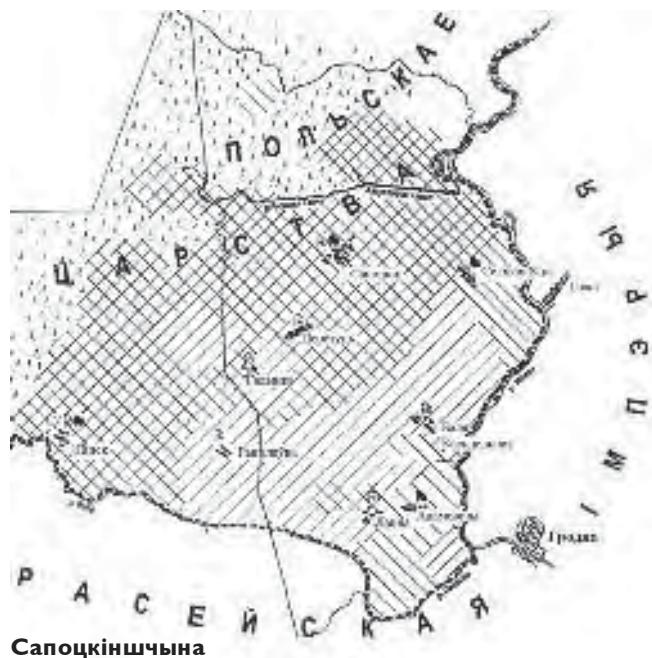
«Беларусь адыходзіла пад Ракею чатырма наваротамі: у 1772, у 1793, у 1795 і ў 1807—33», — пісаў сто гадоў таму зачынальнік нацыональнае школы гісторыі Вацлаў Ластоўскі. Першыя тры даты ведамыя кожнаму абазнанаму ў гісторыі чалавеку. У гэтых гадах адбываліся падзеі Рэчы Паспалітай, пасля якіх амаль уся тэрыторыя Беларусі апынулася ў Ракеi. Але самыя заходнія землі Вялікага княства Літоўскага з беларускім насельніцтвам — Сапоцкінскі край — у 1795 г. былі забраныя Прусіяй. Мяж Прусіяй і Расіяй ішла з поўначы па раптэ Нёман да сутоку з раптэ Ласоснай (або Ласасянской). Далей паварочвала на паўднёвы захад і клалася па Ласосьне — так Гарадзенскі павет колішняга Троцкага ваяводства ВКЛ быў падзелены дзяржавамі-агрэсарамі. Толькі ў 1807 г., паводле Тыльзіцкага трактату, Прусія перадала расейскаму імп'ератару Аляксандру I так званую Беластоцкую вобласць.

Паміж Ласоснай і Чорнай Ганчай: Гісторыя каталіцкіх парафій у паўднёва-ўсходній частцы Аўгустоўскай пушчы / Андрэй Вашкевіч, — Дзяяніс Нарэль. — Менск: Зміцер Колас, 2006

Сапоцкінскі край, паўночна-заходняя частка Гарадзенскага раёну — унікальны субрэгіён Беларусі. Акраець старажытнай Перстунскай (пазней Аўгустоўскай) пушчы актыўна засяляўся ўсходнеславянскім насельніцтвам, якое асымілявала тутэйшых балтаў. Да 1875 г. уладамі Расейскай імперыі тут дапускалася існаванье і грэка-каталіцкага веравызнання, скаванага на астатнія частцы Беларусі яшчэ ў 1839 г. 9000 грэка-каталікоў Сапоцкіншчыны былі апошнімі этнічнымі беларусамі-уніятамі. Гісторыя гэтага народу і краю прысьвечаная кніга маладых гарадзенскіх гісторыкаў Андрэя Вашкевіча і Дзяніса Нарэля.

Праца з гісторыі міжканфесійных адносін у Беларусі вобмаль, а тых, што тычацца гісторыі царквы найноўшага часу, увогуле адзінкі. У манаграфіі распавядаета гісторыя каталіцкіх і праваслаўных парафій у ваколіцах мястэчка Сапоцкін на сучасным беларуска-польска-літоўскім памежжы. Аўтары спасылаюцца на малавядомыя кропніцы на расейскай, польскай, літоўскай мовах. Вось, напрыклад, што пісалі «Литовские епархиальные ведомости» ў 1875 пра наварот беларусаў грэка-каталікоў Сапоцкіншчыны: «Уния была задумана с целью похитить у России и русской церкви их чад: теперь они почти все уже возвратились. Судя по виденному, они уже вполне русские: слово «Царь» так же могущественно действует на них, как и на жителей Московской или Тульской губерний». Ня менш выразныя цытаты падбраныя аўтарамі ў польскіх кропніцаў, у якіх гэты наш край цалкам шчыра

**Сапоцкіншчына
у 1795—1915 г.**

- Уніяцкая прыходы.
- Рыма-каталіцкая парафii.
- ✓ Уніяты.
- ✗ Рыма-каталікі.
- ◆ Машанае насельніцтва

лічыўся «польскім».

Вартасць для гісторыкаў архітэктуры й культуры лягала мае абноўленая інфармацыя пра храмавае будаўніцтва. Дзякуючы кнізе, факты, выкладзены ў ранейшых публікацыях (напрыклад, у кнізе сп. Кулагіна «Каталіцкая храмы на Беларусі», «Зборы помнікаў...» і г.д.), падлягаюць грунтоўнай рэвізіі.

Адраджніне рэлігійнага жыцця ў Беларусі часам вяртае старыя міжканфесійныя прэтэнзіі забабоны. І аўтары дасыльданьня былі максімальна тактоўнымі. Гісторыя Сапоцкіншчыны апошніх 600 гадоў, ад русінскага праваслаўя праз Унію да рымскага каталіцызму й польскай нацыянальнай съвядомасці, рэканструйваная Вашкевічам і Нарэлем, будзе надзвычай патрэбнаю. Аўтары распавядаюта пра сапраўдны стан справаў, грунтуючыся не на канфесійных мітах ці нацыяналістычных штампах, а на гістарычных фактах і жывых съвядчаньнях.

Фармат тэмы не дазволіў

спыніцца на іншых субэтнічных і канфесійных супольнасцях. А шкада: гэтае памежжа багатае старажытнымі традыцыямі юдаізму, ісламу, лютэранства й стараверства. Тут было шмат татарскіх пасяленньняў, пераважна хутароў на адну-дзве сям'і. На Ласосьне, і было першае ў нашым краі селішча мусульманаў-татараў, ажно з XIV ст. Татары жылі ў басейне ракі Ласасянкі й яе прытокаў — Прорвы, Падліпкі, Каменкі, Круцішкі і Татаркі з Нуркай, або Папіліяй. Найстарэйшыя іх пасяленнемі на тэрыторыі сёньняшняга Гарадзенскага раёну былі вёскі Чортак і Кадыш на раптэ Чорная Ганча, Малое Дзіміткава ля Ласасянкі, Свяцак (Сапоцкінскага сельсавету). У Ласосьне быў і найстарэйшы мячэт ў Рэчы Паспалітай, ведамы ад XV ст. У часы Прусіі з татараў Сапоцкіншчыны быў утвораны асобны ўланскі эскадрон у складзе прускага войска. У найноўшы час частка татараў пераехала ў Горадню на Баніфратэрскую вуліцу, перайменаваную ў Татарскую, пасля ў Свярдлова. Гэта асобная вялікая тэма, роўна як жыдоўская жыццё на Сапоцкіншчыне да Галакосту... Чакаем ад маладых гарадзенскіх наўкоўцаў чарговых кнігай.

Сяргей Харэўскі

Съв. памяці Алены Юрэвіч (22.10.1928 – 02.12.2006)

З днём нараджэння спадарыню Алену мы заўсёды віншавалі пры канцы кастрычніка. І тут, у Беларусі, і там — у далёкім Нью-Ёрку. Адны — цёплым, сардечным лістом, другія — сьвяточнай паштоўкай ці тэлеграмай, іншыя — тэлефанічна. Віншавалі яе калегі-навукоўцы, выкладчыкі, часцей — былыя студэнты. Зь Беларусі, Рэсеi, Прыбалтыкі, Польшчы, Амэрыкі... Віншавалі і ў гэтую восень. А яшчэ дамаўляліся на спатканыні, тэлефоны і чарговыя лісты, якія цяпер ужо николі не напішуцца...

Доктар Алена Юрэвіч нарадзілася 22 кастрычніка 1928 г. у Менску. Сярэднюю адукацыю атрымала ў адной зь менскіх школ на Старожоўцы. З дзяцінства спазнала «клопат пра маладое пакаленне» савецкіх уладаў, якія пры канцы 1930-х гадоў арыштавалі яе бацьку, Казімера Фабіянавіча, і пакінулі на доўгія пятнаццаты гадоў сям'ю на волю лёсу. Потым быў цяжкі і галодны гады вайны, а яшчэ агенчыкі надзеі, што ўсё ліхое аднойчы закончыцца.

У 1954 г. Алена Юрэвіч скончыла філялягічны факультэт БДУ. Паступіла ў аспірантуру пры Інстытуце мовазнаўства Акадэміі навук, дзе абараніла доктарскую дысэртацыю ў галіне мовазнаўства. Там, у Інстытуце мовазнаўства, на пачатку 1960-х яна прымала актыўны удзел у падрыхтоўцы фундамэнтальнага дасьледавання «Гісторыя беларускай літаратурнай мовы». Яна — адзін з саўтараў другога тому гэтага

дасьледавання. У гэтай працы, нягледзячы на неспрыяльныя палітычныя ўмовы і цэнзуру, доктар Алена Юрэвіч уяўляла ва ўжытак шмат новага матэрыялу, у тым ліку звязанага з нацдзяламі і працамі Камісіі па рэформе беларускага правапісу 1926 г. Яна была адной зь нямногіх, хто ў падсавецкай Беларусі меў мужнасць і грамадзянскую адвагу захоўваць у навуцы навуковасць, аб'ектыўнасць і беларускасць. Не згіналася й не крывіла душой. Ні ў жыцці, ні ў працы.

З 1968 г. доктар Алена Юрэвіч працавала на катэдры беларускай мовы Менскага педагогічнага інстытуту.

Давід Бранштэйн

У Менску памёр Давід Ёнавіч Бранштэйн, геній клясычных шахмат, чый лёс быў зьнітаваны зь Беларусью. Было яму 82 гады. Апошнім часам ён хварэў і закінуў шахматны съвет, які ўзбагаціў і цудоўнымі камбінацыямі, і дасціпнімі ідэямі, і літаратурнымі творамі. Для яго шахматы, насупор сучасным тэндэнцыям, былі перадусім часткай

культуры.

Цягам 90-х Бранштэйн разъяжджаў па съвеце і даволі пасыпхова выпрабоўваў сілу камп'ютарных праграм. Каб Уладзімер Крамнік браў у яго кансультациі — наўрад ці прайграў бы матч «Фрыцу-10». Аднак стары Давід схаваўся ў менскай кватэры разам з жонкай Тацянай Баляслайской, съяроўгся кантактам з калегамі і рэпартэрамі.

Аднойчы мне пашчасыціла сустрэцца з чалавекам-легендай. Было гэта год таму ў шахматным клубе «Вісьнянка», куды Бранш-

Чалавек энцыклапэдычных ведаў, яна карысталася калясальным аўтарытэтам. Лёгіка мысьлення, пэдантычнасць і дакладнасць доктара Алены Юрэвіч не аднойчы ўражвалі яе калег-навукоўцаў і студэнтаў. Пры ўсім гэтым яна заставалася сыцілым чалавекам.

Так, яе паважалі і любілі выкладчыкі, а яшчэ больш — студэнты.

Доктар Алена Юрэвіч была вельмі адказным чалавекам. І ў працы, і ў жыцці, і ў сяброўстве. Як згадвае др. Эвеліна Блінава, яе блізкая сяброўка зь Менску, сп-ня Алена і ў сяброўстве была адданая да апошніх сваіх дзён. Нягледзячы на адлегласці, ніколі не забывалася павіншаваць з днём нараджэння ці прыслучаць прынаходную сьвяточную паштоўку.

Выключная жонка, адданая маці, клапатлівая бабуля, яна была стрыжнем для ўсёй сваёй сям'і — і на Бацькаўшчыне і ў далёкай Амэрыцы.

У лютым 1993 г. Алена Юрэвіч разам з мужам і сынамі настала выехала ў ЗША. Але і за ажынам, у Нью-Ёрку, яна не парывала сувязя зь беларушчынай, брала ўдзел у навуковай дзеянасці Беларускага інстытуту навукі і мастацтва ў Нью-Ёрку.

Яна не адышла, яна па-ранейшаму з намі.

Бо чалавек не памірае, пакуль жыве ў памяці іншых і ў тым, што пакінуў пасыль сябе.

Выпускнікі філялягічнага факультэту Менскага пэдагічнага інстытуту (1984 г.)

Рэдакцыя «Нашай Нівы» выказвае са-маякі шчырэ спачуваньні Лявону Юрэвічу і ягонай сям'і.

тэйн зредчас завітваў. Ён моўчкі хадзіў між столікамі, аб нечым разважаў. Сваю кнігу «Міжнародны турнір гросмайстраў» (1956) падпісаць адмовіўся: «Ат, сярэдненская кніга...» Тым ія менш, яна была і засталася ясным падручнікам для пакаленняў.

Давід Бранштэйн быў пахаваны на Чыжоўскіх могілках 7 сіння, побач са сваім старэйшым сябрам, менскім гросмайстром Ісакам Баляслайскім. Вечная памяць!

Вольф

Вянец змагаркі, вянок пакутніцы

У працят тэмы, узнятай у артыкуле Андрэя Павача «Ў пошуках нашай славы, або Гісторыя для беларусаў» («НН», №37).

Гістарычныя міты выдатна функцыянуюць, калі апарат дзяржавы падтрымлівае іх праз сетку адукатычных установаў, сродкі масавай інфармацыі, грамадзкія арганізацыі, устаноў культуры. Гэта ў выпадку, калі нацыянальныя палітычныя эліты падзяляюць аднага і тыя ж каштоўнасці, закладзеныя ў нацыянальных мітах, з астатнімі элітамі (інтэлектуальнымі) і грамадзянамі. Калі гэтая ўмова не выконваецца, то нацыянальны гістарычны міт і яго інтэрпрэтацыя становяцца прадметам ідэйнай барацьбы. Так адбываецца і ў Беларусі цяпер. Нацыянальны міт на сёньня функцыянуе ў рамках інтэлектуальнай супольнасці, што бярэцца размаўляць з уладай ад імя нацыі з прычыны таго, што першая страціла легітимнасць гэта рабіць праз свае злоўжываньні, неапраўданую рэпресіўную палітыку, ігнараваньне каштоўнасцяў нацыянальнай ідэалёгіі. Каб аднавіць межы супольнасці, гэтыя інтэлектуалы займаюцца самавыдавецтвам, распаўсюдам літаратуры, якая ставіць пад сумнёў афіцыйныя дакументы, карыстаюцца любой магчымасцю абвясціць кожнае ўмяшаньне афіцыйзу ў ідэйную сферу як недарэчнае і кур'ёзнае.

Рабіць гэта няцяжка, бо сёньняшні культ Вялікай айчыннай вайны, заснаваны на татальнym ігнараваньні ўсяго, што ня ўпісваецца ў афіцыйны канон, — гэта свайго роду «гісторыя нацыянальнага забывання», якая на нашых вачах

урэшце лягічна дэвальвуецца да таго, што знаходзіць карані беларускай нацыі ў 90-х гадах XX стагодзьдзя, беручы пад ногі ёсё, што было раней.

Трэба адзначыць, што нягледзячы на прымівнай мазгоў, беларусы цікаўніца гісторыяй свайго краіны. Палацкае княства і Вялікае Княства Літоўскае трывала ўвайшлі ў масавую съядомасць. У даволі значным сэгмэнце беларускага грамадзтва існуе адчуваньне нелігітимнасці таго, што робяць улады ў розных сферах, у т.л. і ідэялічнай, у носьбітаў альтэрнатыўнага погляду ёсць простора для манэўру. Гісторыкам самая пара «перакапаць» у чарговы раз гісторычную канцепцыю развязвіцца беларускай нацыі.

Гэта датычыць і фармавання гістарычнага «канону і іканастасу» — герархіі лёсавызначальных момантаў развязвіці нацыі, гісторычных постасцяў, што могуць служыць прыкладамі для сёньняшняга дня, поўніць гонарам нашы сэрцы.

Андрэй Павач справядліва вылучае ў якасці такога міта змаганьня Заходніяй Беларусі як вопыт усъядомленай нацыянальна-вызвольнай барацьбы. Туляніні беларусаў, дэпартаўваних у Рәсей ў часе Першай сусветнай вайны, і халодны прыём, аказаны вяртанцам польскімі ўладамі, безумоўна спрыяў іх радыкалізацыі. Але беларускі рух у Заходніяй Беларусі набыў масавыя формы ня толькі дзякуючы гэтаму. Нацыянальная інтэліген-

цыя займалася актыўнай стваральнай працай. Яна адчувала інтарэсы масы беларусаў і самастойна тварыла нацыянальныя структуры — не такія, што павсталі з волі таталітарнай улады, а сапраўды самастойныя, накшталт Беларускага інстытуту гаспадаркі і культуры. Беларускія сяляне галасавалі за беларускую мову падчас школьных плебісцытаў. Яны адчувалі, што беларускасць робіць іх паўнавартаснымі людзьмі. Гэта апраўдалася на ўзоруні штодзённага досьведу. Вось чаму беларуская моладзь бачыла сэнс свайго жыцця ў ахвяраваньні ім дзеля сваіх суайчыннікаў. Нацыянальная супольнасці, каб адбыцца і быць трывалай, патрэбны вопыт змаганьня і ахвярнасці. Змаганьне гэтае прайдзеялася і ў сілавой, і ў культурнай сферах.

Славуты канфармізм, нібыта нацыянальная рыса беларусаў, ва ўмовах Заходніяй Беларусі ня быў даміноўным настроем. Досьвед як хрысьціянскіх демакратаў зь Беларускага народнага аб'яднання, так і беларусаў-камуністаў з КПЗБ, для якіх нацыянальнае не было чужким, мусіць быць пакладзены ў фунда-

мэнт развязвіцца грамадзянскае супольнасці сёньня.

У савецкі перыяд работала ёсё, каб альтэрнатыўны погляд на гісторыю ня стаў масавым. Асабліва гэта было небяспечна, калі былі яшчэ жывыя людзі, якія памяталі праўду аб падзеях. Адсюль і палітыка пасъявлення ў заходніяя вобласці Беларусі насельніцтва з Рәсей. Спрыяйнне выезду ці высылкі мясцовай моладзі ў іншыя раёны СССР таксама мусіла паспрыяць разрыву пасяленняў. Бальшыню старых капэзэбоўцаў, што не загінулі ў 1937—1939 гадах, ня бралі на працу ў дзяржаўныя і партыйныя структуры, баючыся іхнім неляяльнасці (гэта давёў у сваіх працах гарадзенскі гісторык Сяргей Токць).

Аднак апраўданая герайзацыя барацьбітой Заходніяй Беларусі не павінна памяншаць ролю Ўсходніяй Беларусі ў нацыянальным развязвіці. Зыншчэнне беларускага сялянства калектывізацыі, масавыя забойствы падчас рэпресіяў абяскровілі яе ня меней, чым савецкая мабілізацыя часу Другой сусветнай вайны. Сувязь пасяленняў была цалкам перарваная ва Ўсходніяй Беларусі. Людзі, якія памяталі беларусізацыю, фізычна зьніклі.

Заходніяя Беларусь у нашай нацыянальнай мітападлігії заслугоўвае на вянец змагаркі, Усходніяя — на вянок пакутніцы.

У будучай Беларусі вуліцы будуть называць у гонар Браніслава Тарашкевіча, Адама Станкевіча і Антона Луцкевіча, а не людзей, для якіх Беларусь ня мела ніякага значэння.

Рышард Падарожны,
Варшава

Дзе і як сустрэць Новы год

Каляды праз два тыдні, а ні снегу, ні марозу няма. І не чакаецца, згодна з прагнозамі сыноўтыкаў, амаль да канца сінення. Таму аматарам лыжаў і санак няма мажлівасці павесяліцца на вольным паветры. Тых, хто мае гроши на ёўрапейскія гарналаўжныя курортны, таксама чакаюць няясны перспектывы. Усходнеўрапейскія лыжныя трасы дагэтуль не схаваныя пад снегам, і невядома, ці запранаюць яны да Калядай.

Афіцыйны Дзед Мароз

Беларускі Дзед Мароз цяпер прымае ня толькі ў Белавескай рэзыдэнцыі, але і ў Менску. У сталіцы ён распачне сустрэчы з батькамі і дзецьмі 21 сінення. Для гадаванцаў дзіцячых дамоў наведваныне рэзыдэнцыі добрага Дзядулі бысплатнае. Навагодняя сустрэчы зь Дзедам Марозам працягнуцца да 31 сінення.

Дарэчы, Рэзыдэнцыя беларускага Дзеда Мароза ў Белавескай пушчы дзейнічае круглы год без выходных. Прапаце адначасова з Музэем прыроды парку – ад 9-й да 18-й. Кошт дзіцячага і дарослага квітка складае 6,5 і 15 тысячаў рублёў адпаведна. Наведваныне рэзыдэнцыі можна сумясціць з экспкурсіяй непасрэдна па Нацыянальному парку. Прымаюцца групы колькасцю ня менш за 10 чалавек.

Калядныя канцэрты

25 сінення (панядзелак) у Менску «Стары Ольса». Падрабязная інфармацыя на Тузіне Гітоў – <http://music.fromby.net/events/>.

Дзе можна набыць лясную прыгажуну

У перадсвяточны дзянькі елачныя кірмашы будуць працаваць па ўсім Менску. У Заводскім раёне – па адрасе пр. Партызанскі, 99; Каstryчніцкім – вул. Ландэра, 4; вул. Казінца, ба; Ленінскім – пр. Ракасоўскага, 2; Маскоўскім – пр. газэты «Звязда», 40; Партызанскім – бульвар Трактарабудаўнікоў; Першамайскім – вул. Шугаева, 3/1; Фрунзэнскім – вул. Пртыцкага, 42 і Кальварыйская, 24; Цэнтральным – вул. Няміга, 8.

Між іншым, наступаючы 2007-ы год паводле ўсходняга календара будзе годам Чырвонай Агнівой Свініні. Згодна з паданнем, Свінінья апошній прыйшла на святкаванне Новага году, таму яна й замыкае 12-гадовы цикл ўсходняга календару. Кітайцы кажуць: няможна ставіць на стол стравы са свінінай. Але як той аматар сівежыны казаў, «што нам, кабанам»?

Сямён Печанко

Калядныя ялінкі па-беларуску

26 сінення сайт «Напы дзеткі» запрашае ўсіх у Менск у кавярню «Жар-птушка» (што ў Цэнтральным дзіцячым парку). Тут з 11-й да 14-й гадзіны пройдзе **Беларуская ялінка** для маленькіх і вялікіх дзетак з удзелам актораў Тэатру юнага гледача, выступам калядоўшчыкаў, конкурсаў, сюрпризамі і салодкім столом.

Колькасць квіткоў абмежаваная. Зьвяртацца да **20 сінення** праз маб.: 784-63-13, 911-78-87 (Наста), 403-15-35 (Наталья).

Калі вы жадаецце запрасіць Свяятога Мікалая (Дзеда Мароза, Санту Клаўса, Зюзю) у святочныя дні дахаты – пішыце на адрес n.dzietki@yahoo.com.

Можа, Вы хочаце далучыцца да калядоўшчыкаў, альбо ня супраць запрасіць іх у сваю сям'ю (арганізацію)?

Зюзя ці Дзед Мароз?

Недалёка ад вёсачкі Пруднікі на Пастаўшчыне другую зіму дзейнічае лясная сядзіба старжытнабеларускага бога холаду і марозу Зюзі. Да Зюзі сёлета маюць далучыцца іншыя паганскае боствы – Завея, Напасця, Ледавік і Агнявік. Гасцей Зюзі чакае экспкурсія па сядзібе, тэатралізаванае прадстаўленыне, ласункі. Летасць Зюзю наведала 1600 чалавек.

Зюзя ўяўляўся беларусам наступным чынам: ён, кажуць, стары зь белымі, як снег, валасамі, і такой жа даўжэйшай барадой, нізенькага росту, тоўсты; увесь у белай щёплай вогратцы; ногі ў яго босыя і галава нічым не пакрытая. У руцэ носіць жалезную булаву. Зюзя ўзнімаў завіруху, мяцеліцу, выклікаў съюжу, маразы. Прыкладна ў такім выглядзе Зюзя і будзе сустракаць гасцей у сваёй рэзыдэнцыі.

Зыміцер Панкавец

Зацірка

АЛЕСЬ БЕЛЫ

Гэта адна з самых знакавых беларускіх страў, хаяць знакавасць тая дзіўнага кшталту. Яна праўляеца ня ўтым, што зацірку часта гатуюць, — хай адгукнуща тыя, хто памятае, калі ей зацірку апошні раз. Затое на зацірку часта спасылаюцца як на нейкі сакральны нацыянальны міт. У беларускіх савецкіх кулінарных кнігах яна запаўняе вакансію нацыянальнага супу, а ў апошнія гады на яе сталі ссыпсаць віну за няўдачу адраджэнскага праекту XX ст. Прывкладам, філёзаф В.Акудовіч часта прыводзіць «Пяць лыжак заціркі» Зымітрака Бядулі ў адным шэрагу з «кайтуном», « занядбанымі хаткамі» і «балотам» і пры гэтым чамусьці вінаваціць у стварэнні такога вобразнага шэрагу Ф.Багушэвіча.

Хацелася б рэабілітаваць Мацея Бурачка, сумленнага віленскага адваката і таленавітага журналіста, «левізана» якога ніколі не выходзіла за межы памяркоўнай сацыял-дэмакратыі, а росквіт таленту прыпаў на гады глябальнага аграрнага крызісу. Тады ў Беларусі абрынулася больш чым трохсотгадовая монакультура збожжа, да чаго гаспадарка і селяніна, і шляхіца прыстасавалася не адразу. Гэты трагічны пералом мяжы 1880—1890-х у сывядомасці былога паўстанца 1863 г. адбіўся балоча і выліўся на паперу ня толькі беларускімі вершамі і апавяданнямі, але і цалкам «пазытывісцкімі» допісамі ў пецярбурскі «Край»; ніzkія цэны на збожжа і маруднасць сярэдняй заможнасці гаспадара ў адаптацыі да новых рынковых умоваў непакоілі яго значна болей, чым захаваньне для нашчадкаў традыцыйнага паганскаага съветапогляду прыгоннага селяніна — падмена каштоўнасцяў, пра якую кажа В.Акудовіч, адбылася пазней, ужо не за Сымонам Рэўкам.

Але і ў абарону заціркі хацелася б сказаць некалькі слоў. Так, ёсьць у беларускай мове і прыказка: *лахман не адзежса, зацірка ня ежса*. А паэт Уладзімер Жылка, успамінаючы галоднасць почасту дзяцінства, дэклара-

ваў:

Зацірка мне была прысмакам,
І смачны быў разовы хлеб...

Так што асацыяцыя заціркі зь беднасцю і нястачай узынікла сапраўды не ў ХХІ ст. Але што такое насамрэч зацірка? Напрыклад, сучасныя расейскія кулінарныя лексыконы вызначаюць гэтую страву як *похлебку из муки, разведённой водой, в основном у украинцев и белорусов*. Сапраўды выглядае досьць мізэрна. Вясной, калі муکі заставалася ўжо вельмі мала, каб пячы хлеб, яе пачыналі ашчаджаць, і, каб падмануць галодныя страўнікі, варылі вельмі простую страву. Пра галадуху гаварылі: «Ядуць пустую зацірку» (затірку, не прыпраўленую ні малаком, ні салам). Такую зацірку называлі яшчэ «баўтуха» або «калатуха». Што ж, праўда, усё гэта было, і менавіта такі вобраз заціркі штампам адбіты ў сывядомасці сучасных беларусаў, асабліва тых, хто ані гэтай стравы ня ёсьць, ані больш сур'ёнай кулінарнай літаратуры не чытае. Але ці ўся гэта праўда пра зацірку?

Бо калі зацірка — гэта проста боўтанка з муکі і вады, хай сабе калінікалі і забеленая малаком, дык адкуль тады такая назва? Нешта ж тут заціралі? Талерку зь нішчымнай заціркай заціралі лыжкай да дзірак? Двойка, адраджэнец-аматар з постмадэрнісцкага мэгаполісу!

Першасная зацірка — гэта маленечкія клёцкі з муکі, які і вады, якія доўга *заціралі*, перш чым адварваць у вадзе. Па-польску такія клёцкі называюцца ў множным ліку — *zacierki*, і служаць яны кампанентам многіх страваў, і ня толькі вадкіх. Яшчэ кулінарныя запісы фальклёрыста Нікіфароўскага і Шэйна, акурат напярэдадні вялікага сусветнага аграрнага крызісу, які так паўплываў на творчасць Мацея Бурачка, фіксуюць менавіта такую зацірку-клёцкі: «Зацірка гатуецца з преснага пшанічнага, грэц-

кага і ячнага цеста, якое праціраецца праз рэшата або паміж рук, адкуль падае сяялікі драбінкамі на падасланасць палатно. Калі драбінкі падвянуць і крыху зацірвядзеюць, іх вараць, хаяць і нядоўга, як суп, — з маслам, салам і зредку зь мясам... Гэтыя нарыхтоўкі часта робяцца загадзя і захоўваюцца ў мяшочках на пячы і побач зь ёю, каб даўжэй зберагчы ад пісаньня».

Істотнае ўдакладненне! Калі адзін полнос «плянэты Зацірка» можна сынанімічна назваць «калатуша» (а гэтым словам па-беларуску называюцца і рэдкая зацірка-боўтанка з вады і муکі, і гразкі бруд), дык другі, роднасны шляхецкім клёцкам, пачуваецца зусім ня кепска. «Адны плачуть, што зацірка рэдкая, а другія — што пэрліны задробныя», — кажа яшчэ адна беларуская прыказка. Але, як выяўляеца, і сама зацірка (як, зрешты, і пэрліны) — гэта цэлы дыяпазон дабрабытай, дасканаласця гаспадыні, адчуванняў гармоніі з навакольным съветам. Калі ўжо зацірку нарыхтоўвалі ў запас, укладаючы ў гэта крыху больш працы, дык ці карэктна лічыць яе эталённым знакам бяды, прынамсі, не разабраўшыся ва ўсіх сэнсавых адценнях слова?

Зацірка як страва магла ўзынінчы адначасова ў многіх народаў. І не палікі, як выглядае, яе вынаходнікі. Нідзе, прынамсі сярод блізкіх ад нас народаў, гэтая страва ня мае такой вялікай папулярнасці, як у вугорцаў. Вугорская зацірка называецца *tarhony* — дастаткова зірніца ў любую кнігу, якая хоць павярху апісвае вугорскую кухню, каб пераканацца, што тархона — візытоўка Вугоршчыны амаль у той самай ступені, як дранікі — Беларусі. І прытым яс нікто не саромеецца! Вугорцы ўважаюць, што гэтая страва мае турэцкае паходжанне. Цалкам магчыма. Тым больш што ёсьць падобныя стравы і ў іншых цюрскіх народаў, як, напрыклад, у башкіраў *бауыръяас* — дробныя камячкі з цеста, замешаныя на яйках, вараныя ў алеі. Але паколькі падобныя стравы вядомыя і ў харватай, і ў італьянцаў, можна аспрэчваць і цюрскае аўтарства... у гісторыі кулінарый ёсьць яшчэ беззліч недасьледаваных старонак. Напрыклад, ня так ужо моцна адрознівацца ад заціркі і тархоні і кускус Паўночнай Афрыкі, які, праўда, гатуецца з сумесі муки і маннай крупы. А простая зацірка-ка-

наша страва

латуша вядомая і ў расейскіх карэлаў пад назвай *загуста*. Так ці інакш, за некалькі стагодзьдзяў тархоні ператварылася ў нацыянальную вугорскую страву, якая ў пэўнай ступені замяніе рыс у розных ягоных ужытках, у тым ліку як гарнір да мяса.

Хатняя тархоні гатаўлася прыкладна так: з 1 кг муки і 4 яек замешвалася крутое цеста і праціралася праз рэштак. Атрыманыя камячкі цеста сушиліся на палатнінай посыцілцы на сонцы, а потым захоўваліся ў палатнінных мяшечках... знайдзеце хоць адно адрозненіне ад записаў Шэйна і Нікіфароўскага з Віцебскай і Магілёўскай губэрні! Ці не ад вугорской тархоні польскія зацеркі і беларуская зацірка?

А чаму я пішу пра хатнюю тархоню ў мінулым часе? Таму што ніхто сёньня ня робіць гэтай рутыннай працы ўручную, тархоні ў сучаснай Вугоршчыне вырабляеца фабрычна і прадаецца ў любой краме ўжо фасаванай. (Цікава, ці малююць яны на пачках вугорскага мужыка-гаротніка?) Можа, беларусы, якім даводзілася бываць у Вугоршчыне, ня раз і бачылі гэту тархоню, адно што наўрад ці ім прыходзіла ў галаву, што гэта тая самая загадковая ды няўлюённая зацірка. Цікава, што павасніны даведнікі ў беларускай савецкай кулінарні сарамліва называюць клясычную зацірку-клёцкі «крупа домашняя», відаць, каб ня забесьціць гарманічны вобраз заціркі — сакральнай ежы Гаруна, Бядулі і Журбы.

Для прыгатавання клясычнай тархоні (не паўфабрыкату, але гатовай стравы) трэба ўзяць лыжку шмальца, заправіць молатай папрыкай і сольлю, расстапіць на патэльні, пакласіць тархоні і падпрахыць яе, але не да цёмна-карычневага колеру. Потым уліць крыху вады і варыць да мяккасці. Калі вады будзе зашмат, тархоні ператворыцца ў порэ, а яна мусіць захаваць кансыстэнцыю. Падаваць яе трэба неадкладна, інакш яна згубіць свой не-паўторны смак. Тархоні можа быць як гарнірам, так і самастойнай стравай, закрашанай смажаным вэндженным салам або скваркамі. Да тар-

хоні пасуе таксама таматны соус. З салам, як ведаем, нярэдка гатаўвалі зацірку і беларусы — асабліва часта такая зацірка сустракаецца ў творах Элізы Ажэшкі.

«Аўдоціца павесялела і залапатала:

— Ну вось, зараз табе будзе і агонь, і вячера, і ў хаце пацяпле. А сала ў цябе ёсьць? Хіба зацірку з салам зварыць? Но як бульбу пачну абіраць, дык ты да паўночы галодны будзеш. А з заціркай работа кароткая!» («Хам»).

Зацеркі-крупа ў польскай кухні маюць больш шырокі ўжытак, чым у зафіксаваным беларускім каноне. Напрыклад, вядомая польская каша-гарбузянка з дадаткам зацерак... але я асабіста ня маю пэўнасці, што мяжа распаўсюджання такога рэцэпту заўжды супадала хоць зь дзяржаўнай (узораў 1921, 1939 або 1944 г.), хоць з этнічнай мяжой Беларусі. Тут пытаныні хутчэй да складальнікаў Беларускага Канону, і наўрад ці першым у шэррагу адказнікаў мусіць стаяць абылганы Мацей Бурачок... Зрэшты, даруем па-хрысьціянску і ім, і той шчыра-хітрамудрай суседцы Сыцёпчысе, якая роблена-наїўна аб'ела Агату і яе дзетак на 5 лыжак заціркі. Але будзем ужо мудрэйшымі, калі сутыкнемся з гэтымі *шчырымі* хітрыкамі наступным разам. Не дамо болей сябе ашукаць.

Зацірка на малацэ кананічная

1,5 шклянкі муки,
1—2 ліжкі,
40 г сметанковага масла,
6—7 шклянкі малака,
(чукар — 1 ст. ліжка як опцыя),
соль.

Прасеную пшанічную муку падсмажыць на патэльні бяз масла да сьветла-карычневага колеру, дадаць трошкі вады, яйка, масла, соль, старанна перацірці. Атрыманыя камячкі цеста засыпаць у рондаль з кіпячым малаком. Варыць 5—7 хвілін на невялікім агні, памешаючы. Калі трэба, дадаць соль на свой густ.

(Гэты рэцэпт вы знайдзеце ў любой беларускай кулінарнай книзе; падазронна, аднак, што ў ягонай расейскамоўнай вэрсіі дзіўным чынам куды-ні знікае згадка пра само заціральне, застаецца толькі «размешаць муку с водой и яйцами, вліті в кипящее молоко и варіць 10—15 минут при непрерывном помешивании».

Наўжо нехта пільна сочыць за тым, каб беларускай зацеркі ўспрымалася выключна як гамагенная бойтанка з муки і вады, але ні ў якім разе як клёцкі? Можа быць, на такі лёс асуджана і беларуская культура ў целым?)

Зацірка грэцкая па-віленску

1 шклянка грэцкай муки,
0,5 шклянкі пшанічной муки,
соль,
6—7 шклянкі малака.

Старанна зъмяшаць абедзьве муки, дадаючы соль, потым уліць крыху кіпеню — столькі, каб паглынула цеста, і старанна перацірці драўлянай лыжкай, так доўга, каб паказаліся бурбалкі. Пакінуць цеста «адпачыць» у прахаладным месцы. Пацерці на грубай тарцы на камячкі, варыць у малацэ як у папярэднім рэцэпце.

Сяржук Вітушка. Зацірка

Аднаго разу зайшоў на кухню й бачу, як бацька варыць зацірку. Гэта было дзіва. Я прывык бацьку бачыць, калі ён кіруе машынай, ці косіць касою, ці сякрай працуе. А тут у дужых бацьковых руках лыжка, і ён спрытна-спрытна зацірае тия клёцачкі для заціркі.

«Ня дай Бог усё рабіць, але дай Бог усё ўмець», — пажартаваў бацька й навучыў нас рабіць зацірку.

Цяпер мне гэта прыказка надта прыдасяся. Я моцна захварэў, мушу трывалы дынету, і ня тое што адзін дзень ці два, а з дня ў дзень, усё жыцьцё. І сам сабе гатую цяпер ежу. Стаяу каля пліты й згледжу бацькову прыказку: «Ня дай Бог усё рабіць, але ўсё ўмець». Прыйжджаце да мяне ў госьці, і вас пачастую сваёй заціркай.

джэці

1

— Бу-бу-бу! — машина едзе,
 — Бу-бу-бу! — па белым съвеце,
 — Бу-бу-бу! Бу-бу-бу!
Я ўсё съмецьце заграбу!

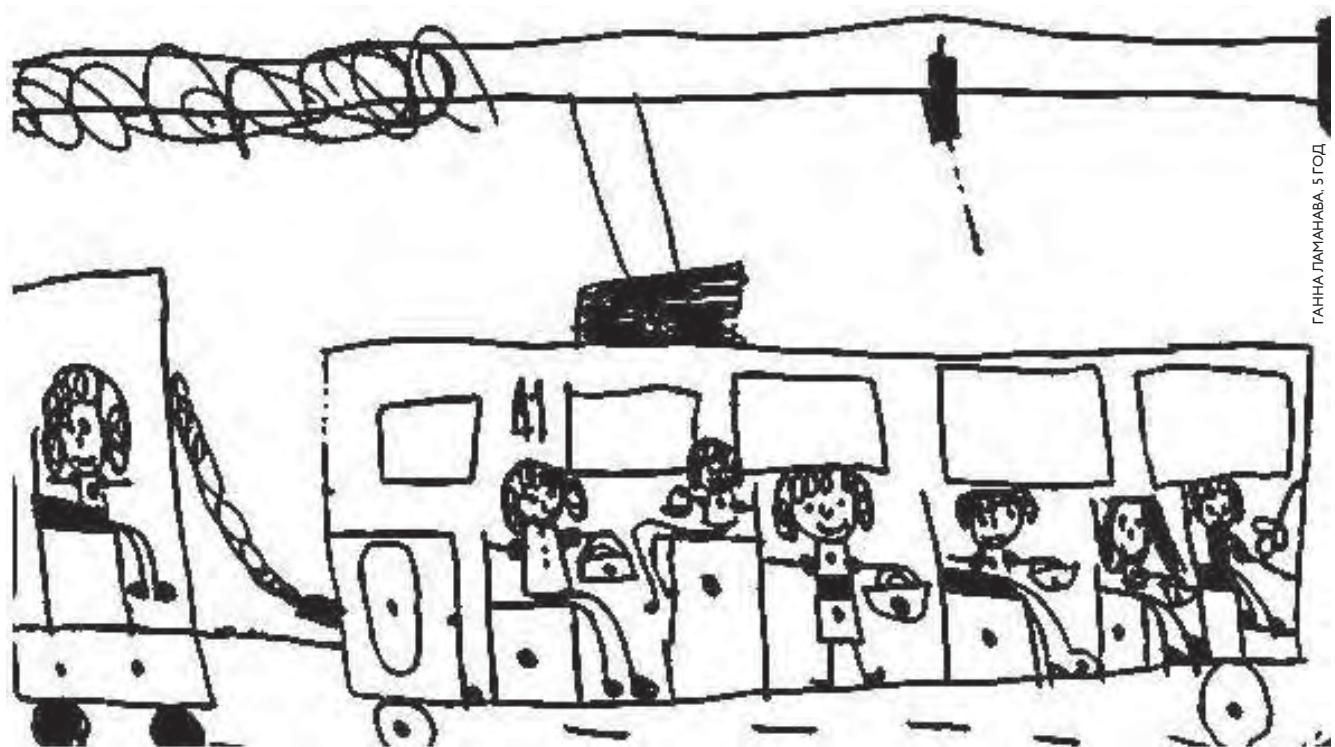
ВЕРА БУРЛАК. 5 ГОД

2

Нешта едзе і съпявае:
«Па-лі-ва-ю, па-лі-ва-ю!»
Вай! Вай! Вай! Вай!
Ты ж мяне не палівай!

3

Граюць рэйкі: та-ра-рай!
Едзе новенькі трамвай.
«Гру-гру-гру», — грукочутць рэйкі:
Гэта йдзе трамвай старэнкі.

ГАННА ТАМАНАВА. 5 ГОД

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Вайна пасъля партызанкі

Вецер, які гайде верас (The Wind That Shakes the Barley).

Ірляндыйя—Вялікабрытанія—Францыя, 2006, каляровы, 124 хв.

Рэжысэр: Кен Лоўч.

Ролі выконваюць: Кіліян Мэрфі, Лаям Канінгем, Пэдрэйк Дэлані.

Жанр: партызанская драма.

Адзнака: 7,5 (з 10).

Акупанты забіваюць хлопца за гаворку на роднай мове, зьдзекуюцца з жанчынаў, рабуюць. Мужчыны бяруць у руکі зброю і сыходзяць у партызаны.

Гэта Ірляндыйя, лёс якой шматкроць параўноўвалі зь лёсам Беларусі.

20-я гады мінулага ст. Нацыянальна-вызвольная барацьба.

Герой карціны Дэміен (Кіліян Мэрфі) зьбіраўся зрабіць кар'еру лекара ў Ангельшчыне, але далучыўся да свайго брата-паўстанца. Лёгіка вайны прымушае глядзець скрэз прыщэл — і неўзабаве брат страляцьме ў брата.

Карціна насычаная ірляндзкім нацыянальным колерам — зялёным, кадры патанаюць у тумане, але рэжысэр стужкі далёкі да сымбалізму й містыкі.

«Прапетар» Яе Вялікасці Кен Лоўч падрабязна паказвае сацыяльныя чыннікі вызваленчага змагання: беднасць і абразы, барацьбу розных кірункаў за новае прышлае і клясавую расстановку сілаў. Ён не шкадуе фарбаў, каб паказаць ангельскіх акупантаў зъярамі, якія вырываюць у ірляндцаў пазногі (хаця рэжысэр і не вучыўся па парты-

занскіх беларускіх карцінах).

Але для рэжысера важны чыннік гуманнасці. Калі зацятая барацьба пераходзіць у зъмярцвельасць сэрца, калі перакрочвае мяжа? Герой Кіліяна Мэрфі перакрочвае гэтую мяжу, калі забівае свайго сябра, амаль дзіця, які заблытаўся і выдаў сваіх таварышаў.

Ангелец Лоўч не хавае сымпатыяў да ірляндзкіх паўстанцаў, але называе ёй кошт і ніколі не забывае, што па той бок барыкадаў — брат. Для партызанскаага беларускага кіно гэта ідэя гучыць усё яшчэ не банальна.

Карціна ўзнагароджаная ў Канах, хаця з большага гэта ацэнка творчасці Кена Лоўча наагул; нядайна фільм прывячалі й на «Лістападзе».

Сэнсаны ў Менску: «Дом кіно» 12—17 сінняня а 19.00.

Мамонаў і Філарэт

Выспа (Остров).

Расея, 2006, каляровы, 112 хв.

Рэжысэр: Павал Лунгін.

Ролі выконваюць: Пёттар Мамонаў, Віктар Сухарукаў, Дзымітры Дзюжава, Ніна Усатава.

Жанр: драма.

Адзнака: 7 (з 10).

Герой карціны (Пёттар Мамонаў) падчас вайны, каб выратаваць жыццё, забівае сябра. І вось ужо трыццаць гадоў у манастыры ён кaeцца Богу за свой грэх.

Павал Лунгін зрабіў фільм, дзе галоўная тэма — святасць, а герой стужкі — праваслаўныя манахі. У кожнага з герояў — свой шлях да Бога. Анатоль — у геніяльным выкананні Пятра Мамонаў

— гэта юродзівы з каскадам атракцыёнаў і пакутлівым болем у вачох.

Віктар Сухарукаў (Філарэт) — цікмаяная й ѡцепляя святасць, якая ўсё працае ўсе даруе (выбітны контраст з папярэднімі ролямі актора). Герой Дзымітрыя Дзюжава, хаця ня мае надзвычайных дароў, — гаспадарнік і адміністратор.

У манастыре цягнуцца й цягнуцца людзі са сваім болем і проблемамі. Кожны візит пераўтвараеца ў цуд і ненавязлівае павучанье з усім адценіямі народнага хрысціянства.

Як паказаць на экране малітву? Святасць? Прысутнасць Бога?

На пальцах адной рукі можна пералічыць карціны, дзе гэта напоўніцу атрымалася.

Павал Лунгін — далёка не Таркоўскі і не Брэсон. Ён карыстаецца галі-

вудzkім мэтадамі, робіць акцэнт на драматургіі й вонкавай відовішчнасці. Ягоныя карціны (пачынаючы з «Таксіблузу», калі ўпершыню склаўся дуэт Лунгіна і Мамонава) — гэта сэнсацыйныя маральнікі проблемы — і тлустае іх падкрэсліваньне.

Духоўныя асобы мо папракануць Лунгіна недакладнасцю ў асобых дэталях. Кінастэты накінуцца на рэжысёра з кулакамі за тандэтнасць і сълёзвыціскальнасць.

Але ці не зашмат патрабаваньняў да лемантара, дзе яскравымі фарбамі выведзеныя толькі першыя літары?

Грэх, пакаяньне, дараваньне...

Ідзеце ў паглядзе.

Сэнсаны ў Менску: «Мір» 12—13 сінняня а 18.30 і 20.40, 14—17 сінняня а 18.30.

Андрэй Расінскі

ВАРТА ПАГЛЯДЗЕЦЬ

Субота, 16 сінняня

«Лад», 09.25

«Пра Чырвоны Каптурок». Беларусь, 1979, рэж. Леанід Нячаев.

Музычная казка, 1-я сэрыя.

Клясычная казка «Беларусьфільму», на якой узгадавалася не адно пакаленіне дзетак. І ўзгадаўца яшчэ.

БТ, 19.15

«Гісторыя каханья».

Францыя—Вялікабрытанія, 2002, рэж. Даніэль Томпсан.

Рамантычная камэдыя.

Бізнесовец Фэлікс съляшаецца да любай жанчыны. Роза ўцякае ад нялюбага мужчыны. У аэропорце яны сустрэліся і мусіць быць разам, пакуль на скончыцца страйк. Чым завершицца вымушанае сіроўства?

Палюбоўны дуэт склалі Жан Рено і Жульєт Бінош.

СТВ 20.10

«Я, робат».

ЗША, 2004, рэж. Алекс Прояс.

Фантастычны дэтэктыў паводле Айзэка Азімава.

Фанаст Азімаў прыдумаў трэйконы робататэхнікі. Першы закон —

машына ня мусіць рабіць чалавеку шкоды. Але дэтэктыў Джон (Үіл Сыміт) рассьледуе справу робата Сані, якога падазрzuают у забойстве.

Паводле законаў гэтага быць ня мусіць. Няўжо чалавецтва пад пагрозою?

Нядзеля, 17 сінняня

«Лад»

«Фантамас супраць Скотленд-Ярду».

Францыя—Італія, 1966, рэж. Андрэ Юнэбэль.

Прыгоды.

Фантамас вырашыў аблакасці да-

ніай усіх багацеяў... Хаця імпэт аслабеў — маскі ўсё тяя ж.

АНТ, 21.35

«Майкл».

ЗША, 1996, рэж. Нора Эфран.

Фантастычная мэлядрама.

Два журналісты атрымліваюць ліст з правінцыі, дзе гаворыцца, што ў мясцовым гатэлі паўгоду жыве анёл з крыламі.

Героі вынажджаюць на месца. У гатэлі сапраўды жыве арханёл Міхаіл (у выкананні Джона Траволты)...

Андрэй Расінскі

КАНЦЭРТ

**Мельнікаў сьпявава
у сталіцы**

17 сьнежня а 15-й гадзіне — Андрэй Мельнікаў у «Доме Ваньковіча» (Інтэрнацыянальная, 33а). Уваход па музэйных квітках.

Дыскатэка з «Старым Ольсам»

25 сьнежня ў клубе «Арэна» (Талбухіна, 4) пройдзе сярэднявечная дыскатэка з гуртом Стары Ольса. Пачатак 19:00. Квіткі ад 10 000 да 15 000.

ЛЕКЦЫЯ

**Лекцыя «Беларускі
клясычны
правапіс»**

14 сьнежня а 19:00 у сядзібе Партыі БНФ (Варвашэні, 8) адбудзеца лекцыя Зымітра Саўкі «Беларускі клясычны правапіс: сучасная нарматызацыя. Чаму так, а ня інакш: аргументаваныя кафыкацыйныя рашэннія».

Запрашаюцца ўсе ахвотныя!

АНДРЕЙ ПАНКЕВІЧ

ТЭАТРЫ

опера

на сцэне Цэнтральнага Дому афіцэраў
22 (пт) — «Трубадур».
малая зала імя Р. Шырмы Белдзяржфілар-
моніі
21 (чц) — Вечар старадаўніх музыкі.
на сцэне Палацу Рэспублікі
19 (аут) — Вялікі Калядны канцэрт беларус-
кай оперы.

Купалаўскі тэатар

16 (сб), 17 (нед) — «Макбэт».

18 (пн) — «Маэстра».

20 (ср) — «Вечар».

21 (чц) — «Сымон-музыка».

22 (пт) — «Чычыкаў».

23 (сб), 24 (нед) — «Чорная панна Нясь-
віжу».

малая сцэна

20 (ср) — «Дзікае паляванье карала Стана».

21 (чц) — «Варшаўская мэлёдышя».

Тэатар беларускай драматургіі

на сцэне РГД Графсаозаў

15 (пт) — «Адэль».

19 (аут) — «Белы анёл з чорнымі кры-
ламі».

20 (ср) — «Містэр Розыгрыш».

на сцэне РТБД

23 (сб) — «Адвечная песньня».

24 (нед) — «Адэль».

Тэатар юнага гледача

15 (пт) — «Марныя намаганыі каханыня».

16 (сб) — «Жураўліныя пёры».

НАШЫ ШАШКІ

«А прыз купі сам!»

Пераможцу першай лігі па шашках-100, 28-гадоваму таварыну Андрэю Маісееву на закрытыці турніру сказаў словы, вынесенны ў заглавак. У сучасных умовах гэта амаль афарызм. Малады майстар абышоў мнóstva старэйших калегаў — і атрымаў ад Беларускай фэдэрацыі шашак дыплём, съпехам раздрукаваны на друкарцы Палацу шахмат і шашак. Зрэшты, сп. Маісеев мудра прызнаўся нам, што для яго шашкі — гэта хобі, а не крыніца заробку.

Сядр жанчын першое месца прадказальна заняла Вольга Федаровіч. Яе сястра Дар'я — 7-я ў

мужчынскім турнірам, што ёсьць безумоўным посыпехам: яна атрымала, сядр іншых, чэмпіёнку Беларусі Ірыну Пашкевіч і цяпер мае шанец увесну пазмагацца ў найвышэйшым дывізіёне. А прагресуюць 14-гадовыя блізьніцы хутка, як мала хто. На іх спадзяваныні аматараў шашак пасыля эміграцыі эксп-чэмпіёнак съвету Алены Альтшуль, Зоі Голубевай і Людмілы Сахненкі...

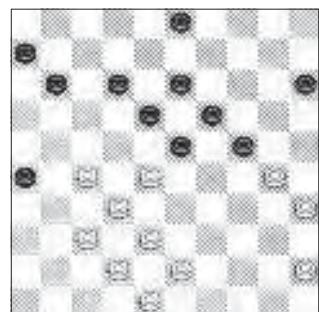
Аднак нехта едзе і да нас. Слынны гросмайстар Габрыэлян, які мусіў эміграваць з Азэрбайджану, знайшоў сябе ў Беларусі і трактуе вышэйпададзенія афарызм ня так, як БФШ. У лістападзе

дзе ён зладзіў у Мар'інай Горцы, дзе мае бізнэс, камандны турнір па шашках-64 для падлеткаў. Пераможцам дасталіся CD-плэйеры, дзяўчатаам — касмэтыка, а ўсіх удзельнікаў спонсар карміў у рэстарацыі. Першое месца ў гэткіх «цяпілічных» умовах заняла каманда Харкаву — моцныя кандыдаты ў майстры. Другое, трэцяе — у Ваўкаўску і Вільні, менчукі толькі пятыя з восьмі. Яны штодзень вярталіся дахаты, дык да водзілася рана ўставаць, каб пасыпець на электрычку да Пухавічай — як сълед не высыпаліся.

ВР

Ваш ход

А. Маісеев — І. Пашкевіч. Менск, 2006. Чорныя згулялі 1...8—12...

Чарныя згулялі 1...8—12...
Моі відні, что Григорій Чорныя не рабі-
ла пасыпкаў. Якія пасыпкаў
на 5-й лініі? 5-42—37 Герман Пасыпкаў
на 4-й лініі? 4-27—22 18-27, 3, 32-21 23:41
на 2-й лініі? 2-27—22 18-27, 3, 32-21 23:41
на 1-й лініі? 1-17, ! 8К 6К 5К 4К 3К 2К 1К 0К
на 7-й лініі? 7-18—19 6-19, 5-19, 4-19, 3-19, 2-19, 1-19
на 6-й лініі? 6-18—19 5-19, 4-19, 3-19, 2-19, 1-19
на 5-й лініі? 5-18—19 4-19, 3-19, 2-19, 1-19
на 4-й лініі? 4-18—19 3-19, 2-19, 1-19
на 3-й лініі? 3-18—19 2-19, 1-19
на 2-й лініі? 2-18—19 1-19
на 1-й лініі? 1-18—19
На АМКРУ кінерэзі А. Маісеева) Канцы-
раптаваніе

Нашаніўскі каляндар з фатаздымкамі Андрэя Лянкевіча і Юліі Дарашкевіч Шукайце ў незалежных распаўсюднікаў на www.knihi.net

ЧЫТАНЬНІ

Хадановіч і Радзівонаў

16 сіння ў 18.00 у Пушкінскай бібліятэцы (вул. Гікала, 4) — імпрэза з цыклу вечароў беларускай і расейскай пазэй «Насустрач». Чытальні ладзяць Андрэй Хадановіч і расейскі паэт Андрэй Радзівонаў. Уваход — 2000 рублёў.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ

Новы «Паміж»

19 сіння ў бары «ЁЁ» на Чакава, 12 адбудзеца прэзэнтация часопіса «Паміж» № 5. Бяруць удзел: Алеся Анціпенка, Валянцін Акудовіч, Марыяка Мартысевіч, Серж Мінскевіч, Аксана Спрынчан і Віка Трэнас. **Пачатак у 18.00.**

У сувязі з новымі нумарамі «Паміж» спрэс перакладная літаратура. Тэкстную частку адкрывае пераклад лекцыі Жака Дэрыйда «Difference». У паэтычнай частцы — пераклады з Галчынскага, польскіх паэтаў 1980—90-х, Джыма Морысаны, расейскай клясыкі — Ахматавай, Пастэрнака, Севяраніна. Празаічную частку адкрывае пераклад на вэліславенскага пісьменніка Міха Мацыні «Тутэйшасць». Яго твор упершыню друкуюць кірніцай дбайніем работніка «НН» Андрэя Кузнецчыка. Таксама ў новымі: «Свінцовы век» канадскай Маргарэт Этвуд, уладальніцы Букераўскай прэміі, пераклады з амэрыканскіх пісьменнікаў Эндрӯ Шона Грыера і Аляксандра Хемана, украінца Тараса Прахаскі і інш.

Часопіс навучэнцаў і выкладчыкаў Беларускага калегіуму робіць загітку на месца беларускага адпаведніка «Іностронной літературы». Але, каб гэтага дасягнуць, пэрыядычнасць адзін нумар на год замала. Наклад часопісу ўсяго 299 экз., варта дабаць пра яго набыцьцё ўжо зараз.

ЗП

КРЫЖАВАНКА

На гарызанталі: 2. Расейскі журналіст, які ўручыў нашан-іўдам прэмію імя Завадзкага.

7. Гарадок пад Менскам. 9. Дынастычны інтэлектуал з Ракава. 10. ... Глебус. 12. Кармавая культура. 15. Расьліна, алетая А.С. Пушкіным. 18. ... Барадулін. 19. Фантаст ... Кларк. 20. Папярэдні малюнак, не экскіз. 21. Стададаўняя таксоўка. 22. Ізраільскі клясык, набяліст 1966.

На вертыкале: 1. Прад-

стайнік качавога народу ў Армении (гл. рэпартаж АЛянкевіча ў «НН» № 27'05). 2. Прывабнасць. 3. Літаратур, аўтар «Абыпраштосек». 4. Смачная марская рыбка. 5. Аблічча, выгляд. 6. Тоўсты брус. 10. Сыпешная работа.

11. Музычны інструмент з мноствам трубак. 13. Арган-

ічнае речыва, вядомае ўсім беларусінам гандлярам. 14. Мітычная птушка і псыходанім пісьменніка У. Набокава. 15.

Французскі драматург і паэт, аўтар «Лукрецыі» (1792). 16. Італьянская пяноха зв сёлетняга «Славянскага базару».

17. Выканаўчы орган БНР.

Склоў Вольф

10. Аўтар. 11. Аўтар. 13. Аўтар. 14. Чырвоны. 15. Аўтор. 16. Ізык. 17. Падзея. 18. Падзея. 19. Аўтар. 20. Наша. 21. Тэхнік. 22. Аўтар. 23. Аўтар. 24. Аўтар. 25. Аўтар. 26. Аўтар. 27. Аўтар. 28. Аўтар. 29. Аўтар. 30. Аўтар. 31. Аўтар. 32. Аўтар. 33. Аўтар. 34. Аўтар. 35. Аўтар. 36. Аўтар. 37. Аўтар. 38. Аўтар. 39. Аўтар. 40. Аўтар. 41. Аўтар. 42. Аўтар. 43. Аўтар. 44. Аўтар. 45. Аўтар. 46. Аўтар. 47. Аўтар. 48. Аўтар. 49. Аўтар. 50. Аўтар. 51. Аўтар. 52. Аўтар. 53. Аўтар. 54. Аўтар. 55. Аўтар. 56. Аўтар. 57. Аўтар. 58. Аўтар. 59. Аўтар. 60. Аўтар. 61. Аўтар. 62. Аўтар. 63. Аўтар. 64. Аўтар. 65. Аўтар. 66. Аўтар. 67. Аўтар. 68. Аўтар. 69. Аўтар. 70. Аўтар. 71. Аўтар. 72. Аўтар. 73. Аўтар. 74. Аўтар. 75. Аўтар. 76. Аўтар. 77. Аўтар. 78. Аўтар. 79. Аўтар. 80. Аўтар. 81. Аўтар. 82. Аўтар. 83. Аўтар. 84. Аўтар. 85. Аўтар. 86. Аўтар. 87. Аўтар. 88. Аўтар. 89. Аўтар. 90. Аўтар. 91. Аўтар. 92. Аўтар. 93. Аўтар. 94. Аўтар. 95. Аўтар. 96. Аўтар. 97. Аўтар. 98. Аўтар. 99. Аўтар. 100. Аўтар.

Каб штотыдзең атрымліваць газэту, дасылайце адресы і прыватныя ахвяраваньні

Каб гарантавана чытаць «Нашу Ніву» цяпер, калі «Саюздрукам» і «Белпошце» забаронена распаўсюджваць газэту:

1) Просім усіх ахвотных чытаць газету паведамляць у Рэдакцыю свае адресы і тэлефоны. Гэта можна зрабіць па тэлефоне, факсам, праз пошту ці электронную пошту.

Тэлефоны: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32 (МТС), (029) 618-54-84, e-mail: dastauka@tut.by, паштовы адрас: а/с 537, 220050 Менск.

2) Просім кожную сям'ю чытачоў пералічваць на рахунак газеты ахвяраваньне з разыліку 8 000 рублёў на месяц. Гэтага будзе досьць для выхаду і дастаўкі газеты. У блянку банкаўскага паведамлення ці паштовага пераказу, калі ласка, дакладна і разборліва пазначайце адрас, у тым ліку індэкс і код пад'езду. Тыя, хто перакажа 24 000 рублёў за раз, забясьпечаць выхад газеты на трох месяцы. Хто ж мае магчымасць пераказаць 48 000 рублёў, зможа чытаць «НН» паўгоду.

Дзякую

Дзякую Зымітру Д., які цяпер у Москве.

ПАВЕДАМЛЕЊНЕ

Касір

КВІТАНЦЫЯ

Касір

Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521				
МГД ААТ «Белінвестбанку», вул. Калектарная, 11, Мінск, код 764				
Рахунак атрымальніка	3015 212 000 012		Асабовы рахунак	
(прозвішча, імя, імя на бацьку, адрас)				
Від аплаты			Дата	Сума
Ахвяраванье				
Агулам				
Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521				
МГД ААТ «Белінвестбанку», вул. Калектарная, 11, Мінск, код 764				
Рахунак атрымальніка	3015 212 000 012		Асабовы рахунак	
(прозвішча, імя, імя на бацьку, адрас)				
Від аплаты			Дата	Сума
Ахвяраванье				
Агулам				
М.П.				

На які рахунак пералічаць гроши?

Ахвяраванье можна перавесці ў любым аддзяленні банку, на любой пошце.

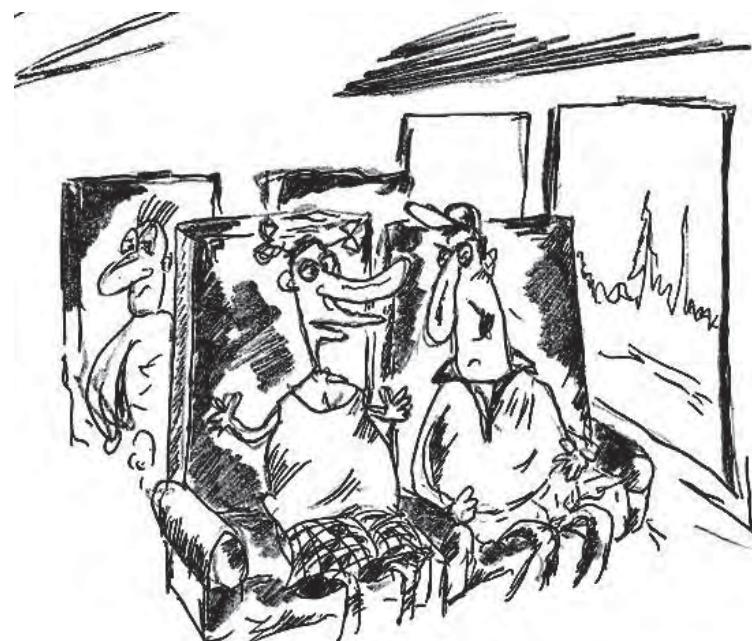
Улічыце, што пры пераказванні грошай паштовым пераводам пошта спаганяе дадаткова 3%, а пры пераводзе грошай праз «Беларусбанк» працэнту не бяруць. На банкаўскай квітанцы ў графе «Від плацяжа» трэба пазначыць: «Ахвяраванье». У графе: «Атрымальнік плацяжа» трэба пісаць: «Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521». У графе «Найменаванье банку» трэба пісаць: «МГД ААТ «Белінвестбанку», вул. Калектарная, 11, Мінск, код 764».

У графе «Рахунак атрымальніка» 3015 212 000 012. Прыйдзе перасылцы грошай па пошце тое самае трэба пісаць у рубрыках «Каму» і «Куды».

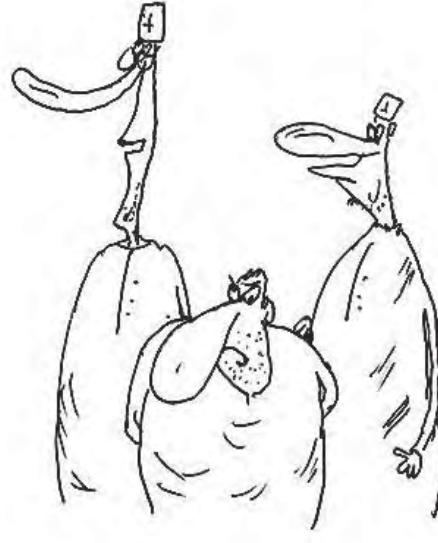
...рэалізавалася ідэя Кучынскага вазіць моладзь у калёнії, дзе ўтрымліваюцца алькаголікі й наркаманы, каб адбіць у маладых людзей ахвоту спажываць алькаголь і наркотыкі.

— Не разумею, нашто нас рэгулярна цягаюць па калёніях. Тыя самыя пысы я бачу штодня каля нашага гастроному.

...Цэнтравыбаркам апэратыўна рэагаваў на яго вэрсіі вынікаў апошніх выбараў...

1. 21.03.06 — адпаведна са звесткамі ЦВК за яго 83%.
2. 18.09.06 — адпаведна са звесткамі ЦВК за яго 95%.
3. 23.11.06 — адпаведна словам на прэс-канфэрэнцыі, атрыманыя за яго 93% прыйшлося сфальшаваць да 86%.
4. 23.11.06 — адпаведна словам на прэс-канфэрэнцыі, мы (ён і ЦВК) ня ведалі, што рабіць з тымі бюлетэнямі.

...Буш адрэагаваў на заклік Міністэрства замежных справаў Рэспублікі Беларусь не падпісаць Акту пра дэмакратию ў Беларусі, тым самым прадэмантраваўшы, што ў адміністрацыі ЗША «узяў верх здаровы падыход».

— Хворы дасюль лічыць сябе Напалеонам. Здаецца, адзіны шанец, каб у яго ўзяў верх здаровы падыход, папрасіць Папова. Трэба, каб МЗС звязрнуўся да хворага са спэцыяльнай заявай.

ГІСТОРЫЯ Ў «НН»

Беларусь безь Беларусі. Новая дзяржаўная ідэалёгія. Тэлепраекты БТ і АНТ аналізуе Але́сь Кудрыцкі.
Старонка 8.

Сталін праста павысіў квоту. «Калі па ўсёй Беларусі найперш згадваюць вайну, то на Мазыршчыне — голад». Гутарка з Ірынай Раманавай. Старонка 28.

Сьвет Караткевіча. Рэцэнзія Сяргея Харэўскага. Старонка 30.

Дзымітры Касмовіч. За вольную і сувереннью Беларусь. Старонка 31.

Аўгустоўскі павет. Пошта Сапоцкін, Тэалін. Андрэй Вашкевіч пра невядомыя старонкі гісторыі «Нашай Нівы». Старонка 32.

Палеміка: Невядомая місія «Горбіка». Уніяты спрыялі антынацыскаму супраціву. Старонка 32.

Апошнія 9000 уніятаў. Паміж Ласоснай і Чорнай Ганчай. Старонка 36.

Вянец змагаркі, вянок пакутніцы. Старонка 38.

Гісторыі іншых сабак

Адзін Сабака разносіў па дамох незалежную прэсу. Граждан хадзіў за ім съследам з рупарамі і гукаў у паштовыя скрынкі: «Не завіце мяне на ўсякія прэзінтацыі, я ўжо іскуншоў сваю віну перад радзімай!»

Адзін Сабака наладзіў турнір па турэцкіх шашках. А Граждан навучыў зязюлю з гадзінніка, што вісеў у турнірнай залі, вымаўляльца патурэцку: «Каравул устал! Усе пайшлі на фронт!»

W+R

Адзін Сабака карміў на плошчы галубоў. Калі Граждан прыйшоў на плошчу іншагуравацца, галубы спужаліся і нагадзілі яму на галаву.

MISH

А ты падпішыся!

**Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву»,
проста паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас.
Адначасова Рэдакцыя зьвяртаецца з просьбай
ахвяраваць на выданье. Дэталі — старонка 46.**

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМІ

«Свабода сумлення». У лютым месяцы гэтага року да каталога пробашча ў містечку Лужках прыйшлі Віктар Касыні-коўскі, праваслаўны, з дзеўкаю Стэфакай Палынскаю, просьчы, каб ім даць у касцелі шлюб, бо яны маюць права карыстацца з маніфесту 17 акцыбра, у каторым аб'яўлена народу поўная свабода сумлення. Па гэтай прычыне пробашч, пра-

чытаўшы запаведзі, павянячаў іх. Поп да- ведаўся аб гэтым, і праз благачыннага пачыніў пробашча на суд архікуны за тое, што ня меў права вянячаць праваслаўнага. Чулі мы, што суд будзе ў Дзісніне 4 грудня; а пакуль што пробашч паліцыя ўзяла пад «асобы надзору». Дык вот якя «свабода сумлення»!

«НН». 1906. № 4.

ПРЫВАТНЫЙ АБВЕСТКІ

БАТЛІЕКА

Батлейныя шпэктаклі з музычным укшталта- ваньнем у пратарэнсане. Т.: 017-247-13-40 (skirwill@yahoo.com). Пан Скіртай

ВІТАНЬНІ

Тусічак, золатка, з Днём народнай цібе! Ты — наша шашчыца, наша цуд, наша съяця! Муж і Мусік Віншум Вольгу Караткевіч і Алега Дзярновіча з узяцьцем шлюбу. Жывіце доўга і ў шчасці!

ЗНАЁМСТВЫ

Пазнаёмлюся з беларускім хлопцам. Т.: 706-70-84, 017-259-97-80

КАНТАКТЫ

Артур Фінькевіч! Вер, маліся ў энагайся: съяця Хрыста — гэта съяця перамогі! Мацвея 16:24! Брат,

ПАДАРОЖКА

Зыміцер Касыпяровіч запрашшаў сяброўскае падарожжа 17 сьнежня (нядзеля): Менск—Крыўічы—Будслав—Кнагінін—Касцяневічы—Куранец—Вязынь—Краснае—Менск. 23 — 24 сьнежня: Вільня—Коўна—Рушыши. Т.: 292-54-58, 622-57-20, 110-19-28, 509-12-16, 573-88-17

ІМПРЭЗА

У суботу, 16 сьнежня, а 11:00 на Кальварыйскіх могілках адбудзеца ўрочышце адкрыцьця надмагільнага помінку Вацлаву Іваноўскому. Збор ля касцельцу.

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Луккевіч,
У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).
сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская
шэф-рэдактар Андрэй Дынько
фотарэдактар Арцём Ляві
галоўны рэдактар Андрэй Скурко
мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік Мясцовы фонд выданья
газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЙ:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» забываюцая. 12 палос форматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Даўлетавацца «Беларускі Дон друк», Менск, пр. Ф.Скарбы, 79. Рэдакцыя не нікса адказнасць за зъвест раклімых абвестак. Кошт свабодны. Пасъведчанне абрэгістрацыі пэрвядычнага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзеное Міністэрствам інформацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: 220030, г. Менск, вул. Калектарная, 20а-112. Р/р 301521200012 у МГД ААТ «Белінвестбанко», Менск, код 764.

Наклад 2621. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 23.00 13.12.2006.

Замова № 6948.

Рэдакцыйны адрас: Калектарная, 20а-112.